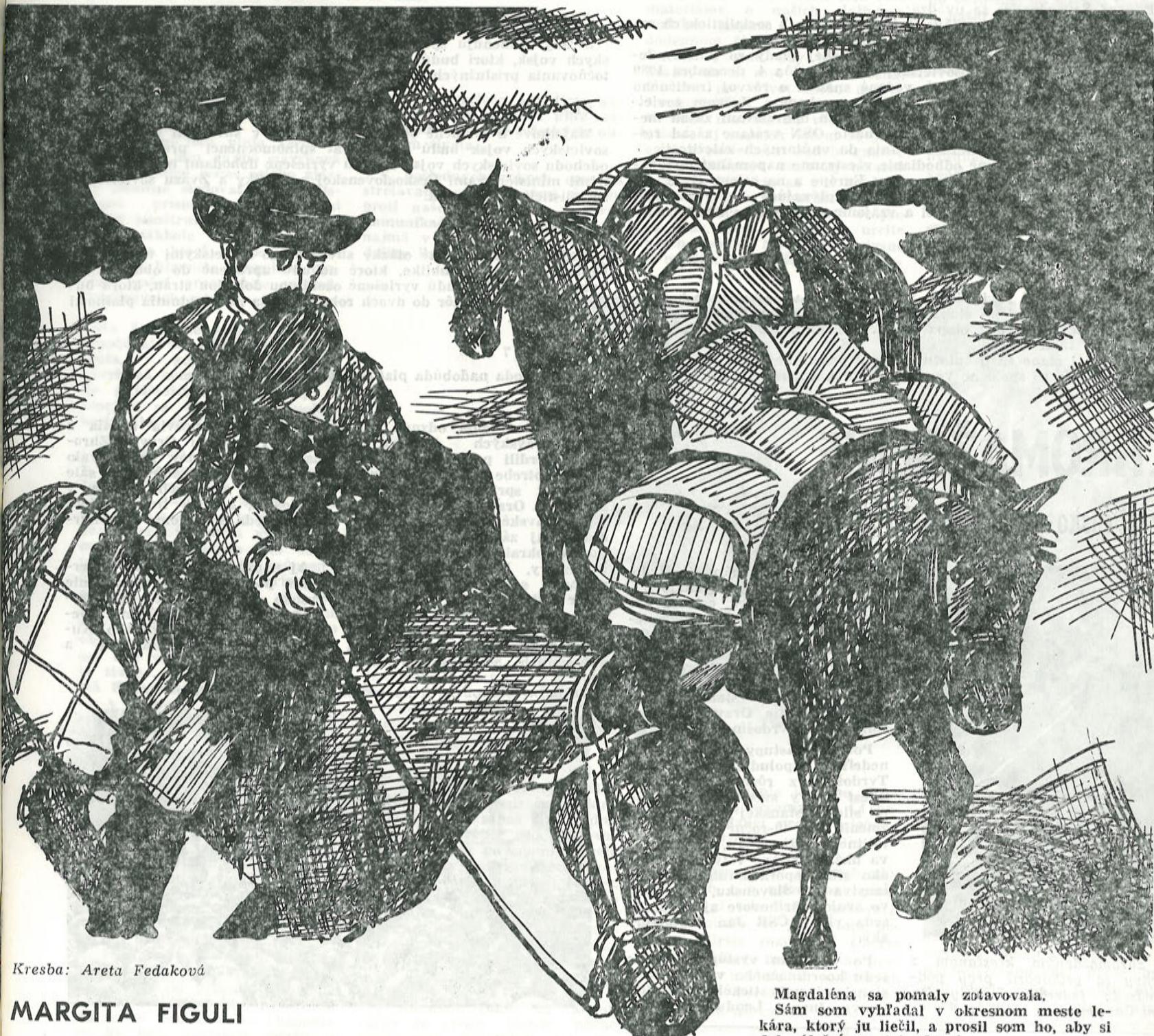

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • MAREC • BŘEZEN • MARZEC 1990 (ČÍSLO 382) CENA 200 ZŁ

Kresba: Areta Fedaková

MARGITA FIGULI

TRI GAŠTANOVÉ KÔNE

Magdaléna sa pomaly zotavovala.

Sám som vyhľadal v okresnom meste lekára, ktorý ju liečil, a prosil som ho, aby si dal záležať na jej zdraví.

Pri tejto príležitosti stretol som mladíka s fúzikmi. Veľmi ma prekvapilo, keď mi rozprával o celej veci tak zreteľne, akoby bol býval v Leštinách a priamo v dome Zápotockého. Priznal sa, že k nim do domu chodí istá ženička a že pridá vždy aj niekoľko slov o Magdaléne.

— Ved' ženy rady klebetia, — zasmial sa. Prikyvoval som mu a počúval ho ďalej.

— Vidite, — pokračuje, — a tak nepresťajne viem všetko o nej. Najnovšie i o vás. Zasmial sa a dávajúc svojmu smiechu zvlišťne zafarbenie, pozrel mi šibalsky do očí.

Ani sa ho nevypytujem, čo o mne vie, hovorí sám a dosť ochotne.

POKRAČOVANIE NA STR. 14

DOHODA ČESKOSLOVENSKA A ZSSR O ODCHODE VOJSK

V Moskve 26. februára 1990 podpísali dohodu medzi vládou Československa a vládou Zväzu sovietskych socialistických republík o odchode sovietskych vojsk z územia Československa. V dokumente, ktorý podpísali ministri zahraničných vecí oboch krajín Jiří Dienstbier a Eduard Ševaradadze sa uvádzajú:

Vláda Československa a vláda Zväzu sovietskych socialistických republík,

berúc do úvahy vyhlásenie československej vlády zo dňa 3. decembra 1989 a vyhlásenie sovietskej vlády zo dňa 4. decembra 1989 vrátane ich právnych aspektov, vedené snahou o rozvoj tradičného prialstva a spolupráce medzi Československom a Zväzom sovietskych socialistických republík pri dôslednom dodržiavane zásad mezinárodného práva zakotvených v Charte OSN vrátane zásad rešpektovania suverenity a nezasahovania do vnútorných záležitostí,

potvrdzujúc svoje pevné odhadlanie všeobecne napomáhať upevňovanie mieru, stability a bezpečnosti v Európe a na celom svete.

vyjadrujúc vôľu dodržiavať záväzky vypĺvajúce z Varšavskej zmluvy o prialstve, spolupráci a vzájomnej pomoci zo dňa 14. mája 1955,

sa dohodli na nasledujúcom:

ČLÁNOK 1

1. Úplný odchod sovietskych vojsk z územia Československej republiky sa uskutoční po etapách, pričom prvá etapa bude ukončená do 31. mája 1990, druhá etapa do 31. decembra 1990 a tretia etapa do 30. júna 1991.

2. V prvej etape sa uskutoční odchod podstatnej časti sovietskych vojsk v súlade so spoločne vypracovaným harmonogramom.

ZHROMAŽDENIE

krest'ansko-demokratického hnutia

K zhromaždeniu kresťanom z Oravy sa prihovoril prvý podpredseda federálnej vlády Dr. Ján Carnogurský.

V ČÍSLE:

Mladší starším	5
T.G. Masaryk	6—7
Slováci v Poľsku	8—9
August 1968	12—13
Zo zasadania predsedníctva ÚV	16
O kríze v kultúre	16

ČLÁNOK 2

Vláda Československej republiky poskytne sovietskej strane pri odchode sovietskych vojsk z územia Československej republiky nevyhnutnú súčinnosť.

ČLÁNOK 3

V období do úplného odchodu sovietskych vojsk z územia Československej republiky sa na tieto vojská bude aplikovať režim fakticky existujúci v čase uzavretia tejto dohody vrátane majetkových, finančných a iných otázok, s prihliadnutím na prípadné zmeny v podmienkach vzájomného zúčtovania a platobného styku.

ČLÁNOK 4

Strany vymenujú splnomocencov pre záležitosti odchodu sovietskych vojsk, ktorí budú riešiť praktické otázky vyplývajúce z uskutočnenia príslušných ustanovení tejto dohody.

ČLÁNOK 5

Majetkové a finančné otázky vznikajúce v súvislosti s odchodom sovietskych vojsk budú posudzovať splnomocencami pre záležitosti odchodu sovietskych vojsk a budú vyriešené dohodami medzi príslušnými ministerstvami Československej republiky a Zväzu sovietskych socialistických republík.

ČLÁNOK 6

Majetkové a finančné otázky súvisiace so sovietskymi vojskami v Československej republike, ktoré nebudú upravené do obdobia ich úplného odchodu, budú vyriešené osobitnou dohodou strán, ktorá bude uzavretá najneskôr do dvoch rokov od dňa nadobudnutia platnosti tejto dohody.

ČLÁNOK 7

Táto dohoda nadobúda platnosť dňom podpisania.

časti zhromaždenia odzneli prejavky oravských duchovných, ktorí utvrdili prítomných veriacich v potrebe zomknutosti kresťanov, v správnosť aktivizácie hnutia na Orave.

Celooravské zhromaždenie pozdravili aj zástupcovia Kresťansko-demokratického hnutia z Bratislav, Košic, Popradu. K veriacim sa tiež prihovoril páter Šilhar z Modry a evanjelický správca farnosti z Jasenovej.

Ku kresťanským tradíciam sa vo svojich vystúpeniach hrdo

hlásili aj zástupcovia hnutia z jednotlivých obcí Oravy. Zhromaždenie kresťanov pokračovalo pracovným rokováním v sále Mestského osvetového domu v Tvrdošine, kde sa tiež uskutočnila beseda s Jánom Carnogurským.

Aj napriek nevľudnému veternému počasiu bolo zhromaždenie vysoko disciplinované. Jeho program spestili i vystúpenia speváckych zborov z Dolného Kubína, Tvrdošiny, Hladovky a Oravského Veselého.

Zástupy kresťanov na historickom námestí v Tvrdošine

OPRAVA

V decembrovom a januárovom čísle Života sme sa vinou korektúry dopustili dvoch väznych chýb.

V čísle 378—379/89 v článku Nový spišský biskup na str. 21 sme uviedli chybne priezvisko biskupa, ktoré správne má znač FRANTIŠEK TONDRA.

V čísle 380/90 v Pozdravoch 8. zjazdu na str. 20 správne meno a priezvisko biskupa krakovskej arcidiecézy má znač JAN SZKODON.

Dôstojným Pánom biskupom a čitateľom sa týmto ospravedlňujeme.

REDAKCIJA

POZJAZDOVÉ REFLEXIE

Účastníci zjazdu, delegáti, dobre vedia, akú významnú úlohu na zasadani tohto najvyššieho krajanského fóra plnia zjazdové komisie, v tom najmä návrhová komisia. Musí počas celého zjazdu pozorne sledovať všetky diskusné príspevky, zaznamenať každý konstruktívny návrh a na tomto základe pripraviť návrh uznesenia, ktoré sa po schválení stáva hlavnou smernicou činnosti našej organizácie v nadchádzajúcich rokoch.

Na 8. zjazde som sa pozorne započúval do schváleného uznesenia, v ktorom podľa mňa návrhová komisia zachytila všetky najdôležitejšie problémy, s ktorimi sa bori naša Spoločnosť. Aké sú to problémy?

Vari najviac hlasov bolo na 8. krajanskom zjazde venovaných vyučovaniu slovenčiny a všetkým otázkam, ktoré s tým súvisia. Stanovisko je jednoznačné: doterajší systém vyučovania materinského jazyka ako dodatočného predmetu je neúnosný. Školy ho v mnohých prípadoch nielenž nepodporovali, ale napäť, vystupovali proti nemu. Preto niet sa čomu diviť, že vo väčšine škôl možnosť vyučby rodnej reči využívalo pomerne málo žiakov. Školské orgány, najmä Kuratórium osvetly a výchovy v Novom Sáčku, nevenovali tejto otázke náležitú pozornosť, medziďom v oblasti zabezpečovania učiteľských kádrov, preto v niekoľkých školách slovenčina úplne zmizla. Vo vedení škôl boli krajanskí učitelia len sporadicky.

Všeobecnu požiadavkou krajánov je zavedenie na Spiši a Orave povinného vyučovania slovenského jazyka, vďaka čomu by ho navštievovala celá krajanská mládež. To by zároveň obmedilo jej odnárodnňovanie. Myslím si, že dnes, keď sa v Poľsku uskutočňujú demokratické premeny, nastalo príaznivé obdobie pre vyriešenie tohto problému. Aj to — podľa nášho chápania — by bolo prejavom ozajstnej demokracie. Naša Spoločnosť a miestny aktív mali by však zlepšiť súčinnosť so školami. Nebolo by od veci organizovať obdobné stretnutia s učiteľmi slovenčiny, na ktorých by sa zhodnotili všetky otázky spojené s touto výučbou.

Dôležitou otázkou, zachytenou v zjazdovom uznesení, je všeobecna požiadavka, aby miesto národnostných menín v Poľsku a ich práva boli zaručené v Ústave PR, tak ako sú zaručené v ústavach iných demokratických štátov, v tom i v Československu.

sku. Už je načase, aby tieto naše práva boli konečne plne rešpektované a to vo všetkých oblastiach života.

V posledných rokoch sme sa stretávali s viacerými útokmi proti našej menšine v masovo-komunikačných prostriedkoch, najmä v tlači, ktoré skreslovali dejiny Spiša a Oravy, predstavo-

ké zlepšenie nevidí. Podľa všeobecnej mienky naša menšina, podobne ako iné menšiny v Poľsku, mali by mať primerané zastúpenie v parlamente a miestnych samosprávach, čo by bolo prejavom skutočnej demokracie.

Našim oknom do sveta je mesačník Život, jediný časopis venovaný krajanským otázkam. Radi by sme v ňom čírali ešte viac materiálov o našich dejinách, kultúre, jazyku a vôlebe o každodenom živote našej menšiny. Chceli by sme, aby bol lepší a krajší, ale aj my, všetci čitatelia, musíme pre Život niečo urobiť. Predovšetkým, tak ako po minulé roky, musíme ho všetci predplácať, aj napriek tomu, že jeho cena v poslednom období značne stúpla. Stúpajú však aj ostatné ceny. Každý, kto sa cíti byť krajandom, mal by venovať tých pár zlottedých na predplatenie svojho časopisu, veď od toho určite neschudobne. Na druhej strane si myslím, že ani štát neschudob-

túrnej a organizačnej práce. Naša činnosť môže na tom len získať. Napokon spoločným úsilím môžeme dosiahnuť skôr to, čo nám patrí v oblasti národnostných práv a postavenia menín v spoločensko-politickej systéme štátu.

Končí sa 20. storočie, zanedľho vkročíme do nového tisícročia. V našej činnosti bude pokračovať nová generácia, vzdelanejšia a mûdrejšia. Dnešná krajanská mládež v oveľa väčšom počte než kedykoľvek predtým študuje na sredných, odborných a vysokých školách. Mnohí z nich sa v rámci spolupráce s Odberom pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej vzdelávajú na Slovensku najmä v odbore slovenčiny a pedagogiky, hoci sú žiaducí aj iné smery. Či sa však táto vzdelaná mládež plne zapoji do práce Spoločnosti, či sa bude angažovať

Záber zo zasadania 8. zjazdu KSSCaS: Mária Gombóšová a Mária Glodášiková z Jurgova, Katarína Vaníčková z Durštiny a Jozef Spernoga z Kacviny

Foto: J.S.

vali vo falošnom svetle našich krajánov, ich organizačný a kulturný život a zápas o národnú existenciu a vôlebe spochybňovali ich národné povedomie. Preto je žiaduce vytvoriť vedeckú komisiu za účasti aj našich členov, ktorá by podrobne preskúmala a spracovala dejiny týchto oblastí a ich osídlenia. Ide o objektívne vysvetlenie tejto otázky, aby sa definitívne skončili nacionalistické útoky proti našej menšine.

V minulom roku sa konali voľby do oboch komôr našeho parlamentu. Kandidáti na poslancov a senátorov v rámci predvolebnej kampane mali stretnutia v našich obciach, na ktorých slúbovali, že budú brániť záujmy našej menšiny. Odvtedy prešlo už mnoho mesiacov a my ako voliči nevieme, či predstavitelia parlamentu, ktorých sme zvolili, svoj slub plnia. Podľa mňa, a taká bola mienka aj iných delegátov na zjazde, mali by sa čo najskôr konať stretnutia s poslancami a senátormi, aby nám povedali ako bránia naše záujmy a čo sa vôlebe vo veci národnostných menín robí. Totiž zatiaľ nejaké veľ-

nie pre dotovanie jedného časopisu a našej organizácie. Či spomínaní poslanci urobili niečo v tomto smere?

O dvojjazyčných nápisoch, zdôraznených i v zjazdovom uznesení, sa už toho toľko pohovorilo a popísalo, že sa o tom nebudem širšie rozvádzáť. Chcem len povedať, že máme na ne právo a ich ničenie v niektorých obciach je brutálnym a zlomyseľným narušovaním tohto práva, prejavom nacionálizmu a neterolerancie a nemá nič spoločného s bratským spolunažívaním a spoluprácou národov. Treba si konečne uvedomiť, že dnes Európa speje k budovaniu spoločného domu, že sa národy majú zblížovať, zjednocovať a nie hádať sa a rozdeľovať.

V Poľsku žije viac národnostných menín, ktoré sa často boria s podobnými problémami ako my. Bolo by žiaduce, čo navrhovali i zjazdoví delegáti, rozšíriť vzájomnú súčinnosť a spoluprácu, vymieňať si skúsenosti z kul-

pre otázky našej národnostnej menšiny — závisí len od nás, od toho, ako si ju vychováme. Teda či v našich deťoch dokážeme vystavať silné slovenské národné povedomie. Žiadem krajana nesmie na to zabúdať, ak mu leží na srdeci ďalšia existencia našej krajanskej organizácie a našej menšiny. Spolu s rodičmi do národnouvedomovacej práce by sa mal plne zapojiť i aktiv miestnych skupín a ostatní krajania. Naša budúcnosť je predsa v mládeži.

Ako z toho všetkého vyplýva, v nadchádzajúcom období máme pred sebou mnoho povinností a vážnych úloh, ktoré treba nutne zrealizovať. Hoci dnes žijeme v ekonomickej fažke obdobia, ktoré neprospevia spoločenskej činnosti, snažme sa popri bežných existenčných otázkach nezabúdať ani na tie druhé, národnostné, ktoré sú pre každého čestného a statočného človeka rovnako dôležité.

ANTON PIVOVARČÍK

VILIAM
PAULÍNY-TÓTH

SLOVENČINA MOJA

Slovenčina moja, krásne ty zvuky máš,
Tatransko vzbudzuješ, život mu dás.
A kto ju miluje, nech žije, nech žije,
kto sa jej odrieka, sám seba zabije.
Slovenským hlasom privykať sa učte,
slovenské piesne, svetami zahučte!

Slovenčina moja, dcéra Tatier tichá,
za tvojimi zvukmi Kriváň vzdychá.
A kto ju miluje, nech žije, nech žije,
kto sa jej odrieka, sám seba zabije.
Slovenským hlasom privykať sa učte,
slovenské piesne, svetami zahučte!

Slovenčina moja, reč zápalu plná,
krásne tvoje zvuky nádra zvlnia.
A kto ju miluje, nech žije, nech žije,
kto sa jej odrieka, sám seba zabije.
Slovenským hlasom privykať sa učte,
slovenské piesne, svetami zahučte!

Slovenčina moja je život i viera.
Slovák s ňou len žije i umiera.
A kto ju miluje, nech žije, nech žije,
kto sa jej odrieka, sám seba zabije.
Slovenským hlasom privykať sa učte,
slovenské piesne, svetami zahučte!

Babohorský národný park — kresba Jána Solavu (11 rokov) z Hornej Zubrice, škola č. 1

JOSEF HORA

DOMOV

Tvrda a pyšná zem
jsou Čechy.
Mluví k vám zlatem a železem
jako každá jiná
a z vašich slezí je diadém,
jenž trikoloru
kol hlavy jeji spiná.

Domov? Jen vzomínky dým,
jenž mizí.
A láska? Já nejlépe vím,
jak Cizí, jak cizí
jsou si bratři v řeči.

A já ji miloval,
když cizím sloužila,
protože smutek utrpení všech
i hlavám sobců pablesk krásy vdech —
a já ji miloval,
protože toužila
z dna vzhůru, ze tmy k světu.

SLOVNÍK ŽIVOTA (I80)

PÍSANIE I (Í), Y (Ý) (5)

V pádových koncovkách pišeme y (ý) po tvrdých i po obojakých spoluhláskach v takzvaných tvrdých vzoroch, najmä:
a) v 1. a 4. p. mn. č. muž. neživ. podstatných mien vzoru du b, (zástupy, duby, ústavy, domy, úmysly, úhory, hlas, vzory, vozy, plody);

b) v 2. p. jedn. č. a v 1. a 4. p. mn. č. žen. podstatných mien vzoru žena (stopy, ryby, jamy, vdovy, hory, kozy, vody);

c) v tvároch prídavných mien vzoru pekný, a to: v 1. p. jedn. č. mužského rodu (lepý, slabý, rýchly, starý), v 4. p. jedn. č. muž. rodu neživ. (lepý, slabý, rýchly, starý), v 7. p. jedn. č. muž. a stred. rodu a v 3. p. mn. č. (lepým, slabým, rýchlym, starým), v 2. a 6. p. mn. č. (lepých, slabých, rýchlych, starých) a v 7. p. mn. č. (lepými, slabými, rýchlymi, starými);

d) v 1. a 4. p. mn. č. muž. neživ., žen. a str. rodu osobného zámena on (ony), zámena sám (samý), príd. mena rád (rady) a číslovek jeden (jedny), všetok (všetky).

POESKY

nadziewać
nadziewany
nadziewka
nadziwić się
nadzmy-
słowy
nadzorca
nadzorecy

SLOVENSKY

plniť, napĺňovať
plnený
plňka
načudovať sa
nadzmyslový, nad-
prirodzený
dozorca
dozorný

CESKY

nadívati, náplňovať
plňený
nádívka
nadivit se
nadmyslný, nad-
přirozený
dozorce
dozorní

rada nadzorcza
nadzorować
nadzór
nadzór sądowy
nadzwyczajnie
nadzwyczajność
nadzwyczajny
nadzwigać
nafcia-
ny
przemysł nafciany
nafciarz
naftociąg
naftowy
maszynka naftowa
nagabywać
naga-
dać
nagana
surowa nagana
naganiacz
naganiac
nagnać
nagon-
ka
nagan-
ny
nagarniac
nagi
nagi drut
naga prawda
naginać
naginać karku

dozorná rada
dozerat (na niečo)
dozor
súdny dozor
neobyčajne
neobyčajnosť
neobyčajný
nanosiť
naftový, petro-
lejový
naftový priemysel
petrolejár, naftár
naftové potrubie
naftový
petrolejový varič
obížovať (ženu)
narozprávať, vy-
nádat
napomenutie
prísné napomenutie
naháňať
naháňať, nútiť
nahnať,
durenie (zveri),
prenasledovanie
nešla-
chetný
kopíť, hromadiť
nahý, holý
neizolovaný drát
holá pravda
nahýnať
pokorovať sa

dozorčí rada
dozírat (na co)
dozor
soudní dozor
neobyčejně
neobyčejnost
neobyčejný
namořit
nafto-
vý
naftový průmysl
petrolejár
naftové potrubí
naftový
petrolejový vařič
obtěžovat
napovídат, vyna-
dat
napomenutí
prísné napomenutí
naháňec
naháňet, nutit
nahnat
štívaní (zvěře),
pronásledování
zasluhující po-
kárání
nahrnovat
nahý
neizolovaný drát
holá pravda
nahýbat
pokorovat se

MLADŠÍ STARŠÍM

Naša organizácia napriek súčasťom ekonomickým podmienkam vyvíja pomerne bohatú činnosť. Nie sú to však len podujatia, ktoré organizuje ústredný výbor Spoločnosti, ale predovšetkým nezistná obetavá práca krajanov z viacerých miestnych skupín na Spiši a Orave. K tým najaktívnejším, ktorí sa úspešne podieľajú na tejto práci a obohacujú kalendár podujatií našej Spoločnosti, patrí nepochybne Miestna skupina KSSČaS v Krempachoch.

Krempašania už tradične zavŕšili minulý rok a privítali nový rok silvestrovskou zábavou. Pre miestny výbor to, samozrejme, nebola len zábava, ale aj práca, ktorá do pokladne MS priniesla celkom pekný zisk. Veľmi sa im zúšiel, vďaka miestna skupina za vlastné, samostatne zarobené peniaze, organizuje celý rad rôznych zaujímavých krajančískych podujatí.

Prvým tohtočným podujatím, ktoré organizovala krempašská miestna skupina 3. februára bolo stretnutie s najstaršími členmi, tzn. tými, čo sa narodili pred rokom 1930. Bolo medzi nimi hodne spoluzačladeľov bývalého Spolku Čechov a Slovákov na Spiši a miestnej skupiny v Krempachoch.

Stretnutie sa konalo v Obecnom kultúrnom dome a zúčastnilo sa ho vyše 70 krajaniek a krajanov. Slávnostný večierok otvoril a krajanov srdcne privítal predseda MS KSSČaS Ján Petrášek a po ňom priležitosťný prejav prednesla tajomníčka MS Alžbeta Klukošovská. Podujatia sa zúčastnil i tajomník ÚV Eudomír Molitoris. Nechýbal, samozrejme, ani slávnostný prípitok symbolickým pohárikom vína, ktorý prednesol predseda MS a zažal dôstojným hostom, neskorom krajanského hnutia veľa zdravia a spokojnosti. Rodinnú atmosféru večierka znásobilo skromné, ale srdcne pohostenie, ktoré prichystal miestny výbor. Počas posedenia krajania začali besedovať, spomínať na mladé roky, ba aj živo diskutovať o politike a súčasných problémoch. O čom hovorili? Najstaršia členka MS — 91-ročná Rozália Lojeková povedala, že takéto stretnutia sú veľmi potrebné, lebo na nich v širšom kruhu, sa môže každý s každým porozprávať, ba aj zaspievať si a aspoň nachvíťu zabudnúť na svoje starosti a choroby. Na takýchto večierkoch sa človek cíti akoby mladší, získava sebadôveru, čo je veľmi dôležité.

Veľmi ľudlý, 90-ročný kraján Ján Brižek hovoril, že nadálej pozorne sleduje činnosť krajanského hnutia, ktoré sa rozvíja už vyše štyridsať rokov. Teší sa z toho, že duch slovenský žije nielen medzi staršou generáciou, ale aj medzi mladými, ktorí postupne preberajú kormidlo krajanského života. Krajan Jozef Petrášek spomína na prvú návštěvu v Krempachoch bývalého československého konzula v Poľsku, Mateja Andráša, ktorého občania privítali vtedy třínovou kyticou, symbolom utrenia a krivdy, akým bol vystavený tunajší slovenský ľud. Vďaka jeho výdatnej pomoci mohli vzniknúť krajanské Spolky na Orave a Spiši. Ďalší z krajanov Valent Paciga vyjadril radosť, že v miestnom výbere pracujú a angažujú sa mladí krajania, ktorí sa nehanbia za svoj slovenský rodokmeň, ba sú naň hrđi.

Po celý čas sa z gramofónu ozývala dychová hudba, pri ktorej si podaktori aj zatańcovali. Samozrejme, spievali sa i staré slovenské ľudové pesničky, aké sa na Spiši spievali pred mnachými rokmi. Spievajúcich spevádzal na harmónike František Surma. Počas večierka si krajania pozreli aj slovenský film.

Beseda trvala do neskôrnych večerných hodín. Krajania odchádzali domov plní radosť a s úsmievom na tvári. Ďakovali členom výboru za milé chvíle a za to, že na nich nezabudli.

Text a snímky: ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

Recital najstaršieho člena MS Jána Brižka (v strede)

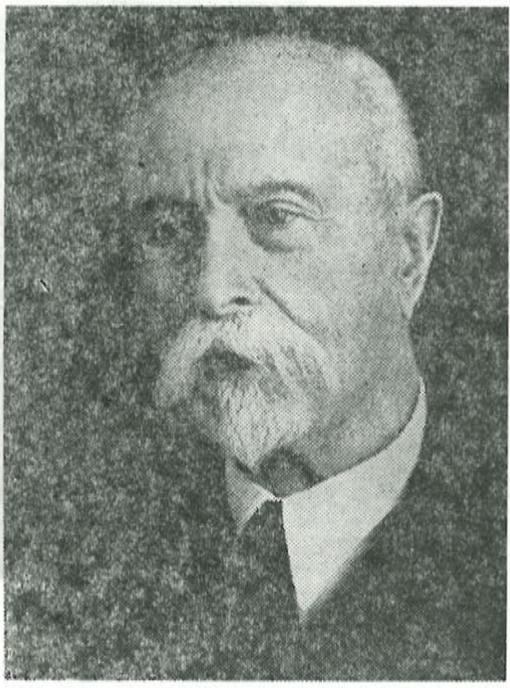
Beseda je iste zaujímavá

Spoločná smímka nestorov: (sprava) najstaršia Rozália Lojeková, Karol a Mária Slovičkovi, Andrej Tibus, Valent Paciga a Jozef Griguš

Tomáš Garrigue Masaryk

Přednedávnem, 7. března, uplynulo 140. výročí narození prvního prezidenta Československé republiky Tomáše G. Masaryka. Při této příležitosti se v Československu konaly četné vzpomínkové akce. Památku velkého vědce, myslitele a politika poctil i nynější prezident Václav Havel, který na jeho hrobě v Lánech položil věnec.

Tomáš Masaryk se narodil 7. března 1850 na Moravě, nedaleko Hodonína. Jeho otec byl Slovákem. Sloužil jako kočí na císařských statech. Matka pocházela ze střední Moravy, z Hané. Vyrostla však v německém prostředí a často mluvila německy. Také sám Masaryk chodil do německé školy, kde zakusil germanizaci nátlak učitelů a jako Čech často „zasloužil“ trest.

V děství se považoval za Slováka. Četba a vliv některých učitelů v něm probudily české národní vědomí. Z těchto let přesvedčení, že existuje jeden československý národ. Tento názor však odmítala většina Slováků.

Krátko se učil ve Vídni u zámečníka, pak v moravské vesničce u kováře. Shodou okolnosti se dostal do gymnázia v Brně; živil se korepeticemi, podobně jako ve vídeňské škole, kam přešel v roce 1869. Po maturitě v roce 1872 studoval na univerzitě ve Vídni. Nejprve chtěl být diplomatem a dokonce se začal učit arabsky. Ukázalo se však, že studia na orientální akademii byly vyhrazeny šlechtickým dětem, takže musel změnit své původní plány.

Již ve školních letech Masaryka zajímaly sociální problémy a filozofie. V gymnáziu četl díla dávných myslitelů, byl hluboce zaujat křesťanstvím a dovedl mluvit tak přesvědčivě, že obrátil na katolickou víru ženu kováře, u kterého se učil. Zanedlouho však začal pochybovat o církevním učení a přestal chodit ke zpovědi.

Z dětských a školních let si odnesl znalost češtiny a slovenštiny, naučil se německy, zvládl základy latiny a francouzštiny a uměl několik vět maďarsky. Později se naučil ruský a anglicky a také trochu italsky. Čist uměl snad ve všech slovanských jazycích. K jeho četbě patřil i Mickiewicz a Krasinski. Znalost jazyků mu velmi pomáhala ve studiích. Poznal myšlenky Platónovy a Sokratovy.

Masaryk však nejen studoval a dával kopetice. Dva roky byl předsedou české Akademie.

demické společnosti, psal do českých časopisů články na politická téma.

V roce 1876 získal doktorát a odjel do Lipska, kde pokračoval ve studiích. Zabýval se rovněž protestantskou teologií.

V Lipsku se seznámil s Charlottou Garrigueovou, dcerou ředitelky podniku ze Spojených států. Zanedlouho ji požádal o ruku, na jaře 1878 navštívil rodinu své snoubenky a po svatbě se mladí manželé vrátili do Vídni. Masaryk, který ke svému jménu Tomáš připojil příjmení své ženy Garrigue, se ve Vídni habilitoval a stal se soukromým docentem na univerzitě. Tento titul, dnes už neznámý, znamenal povinnost přednášet, ale nedával prostředky na životbytí. Mladí manželé žili velmi skromně. Masaryk vydělával soukromými hodinami, nějakou dobu byl učitelem, přednášel v různých klubech apod. a kromě toho dělal dluhy. A přitom se všude kolem mluvilo o jeho ženitbě s milionářkou.

Tři roky vídeňského života byly tím těžší, že se jim narodily děti Alice a Herbert a několik let později Olga a Jan. Masaryk a jeho žena byli vážně nemoci a nadále neměli stálý zdroj příjmů. V té situaci došlo k nabídce z Prahy, kde se organizovala česká univerzita. Přes různé obavy, neznanost města a tamních vědeckých kruhů, přes rostoucí konflikt s klerikály se Masaryk rozhodl přijmout místo mimořádného profesora filozofie na pražské univerzitě. Velmi mu pomohla žena, která se rychle naučila česky, poznala literaturu a národní tradice.

V roce 1882 mladý profesor filozofie začal přednášet v královském městě Praze. Spolehal se na slib, že za několik let bude jmenován řádným profesorem. Brzy se však ocitl v konfliktu s mnoha vlivnými kruhy.

Z Vídni šly za ním některé nepříznivé posudky. Protesty vyvolala habilitační práce, věnovaná analýze příčin sebevraždy v současném světě. Nesvědomití kritici tvrdili, že autor doporučuje sebevraždu. Masarykovo vysvětlení nic nepomohlo, protože většinou měl co dělat s lidmi, kteří jeho práci vůbec nečetli.

Prahu pohoršoval svým chováním. Koncem 19. století i tradiční české politické kruhy prožívaly krizi, vlastenecké programy vynikajících tvůrců minulé generace se změnily ve frazeologii. Masaryk o tom později psal v cyklu statí, v nichž bojoval proti provincialismu a malichernosti českého politického života. Psal o Kocourkovu — polsky by se řeklo „o Pipidówku“. Na seminářích povoloval diskuse, ba dokonce dával přednost studentům, kteří mu oponovali. V pražském intelektuálním životě to znamenalo pravou revoluci.

Zároveň však Masaryk získával stoupence mezi jemu podobnými, odmítajícími sice koncepte vědeckého socialismu (tehdy už v Čechách známé), ale přesvědčených o potřebě obrození české politiky. V roce 1883 založil měsíčník *Athaeneum*, který publikoval vědecké práce, rovněž studie týkající se politiky a společnosti. V roce 1886 jeho mladí sympatici založili týdeník *Cas*. Masaryk odvážně vstoupil na politickou arénu. Hlásal program, který nazval realismem. Zanedlouho se dohodl s liberální stranou (tzv. mladočechy) a jako její reprezentant získal poslanecký mandát do vídeňského parlamentu (1901—1903).

O odložení jeho profesorské nominace rozhoďly pře kolem rukopisů. V roce 1817 byl „objeven“ rukopis Královédvorský, a o rok později Zelenohorský, uznávané za památky české poezie z 13. a 10. století. Staly se částí kánonu vlastenecké tradice, byly studovány a považovány též za svaté knihy. Ozývaly se však i zdrženlivé hlasy, pochybující o jejich pravdivosti. Náhodou se na Masaryka obrátil jeho univerzitní kolega Jan Gebauer s návrhem, že bude v *Athaeneu* publikovat filologicko-historickou rozpravu, v níž dokazoval, že ty staré texty jsou podvrženy. Dnes je to očividné, i když se obě díla vysoko cenní jako vynikající literární díla z počátku 19. století. Masaryk souhlasil, do značné míry z morálních důvodů. Dávno už o rukopisech pochyboval a soudil, že nelze budovat národní hrđost a vychovávat společnost na lži. Jako vědec věděl, že nelze poznat národní minulost na základě neutentických pramenů.

Publikace Gebauerovy práce rozpoutala bitvu, která trvala mnoho let. O výrohodnosti rukopisů pochybovali němečtí vědci. Heakční tisk proto prohlásil Masaryka za zrádce národa. Problémem se zabývali filologové, chemici, paleografové a historici; polemiky měly značný vliv na rozvoj výzkumných metod. Rukopisy se staly senzací bulvárního tisku a námětem rozhovorů v hospodách. Masaryk psal: „Jindy jsem pomáhal občanům v tramvaje hubovat na zrádce Masaryka. To mně dělalo švandu, ale zlobilo mě, když jsem viděl, jak někteří hájí Rukopisy neupřímně: nevěřili v ně, ale báli se to přiznat.“(1) V těch okolnostech se nelze divit, že při hlasování o Masarykově nominaci na řádného profesora dostal jen polovinu hlasů. Nominace byla na mnoho let odložena, a do Vídni šel dopis, že profesor demoralizuje mládež, protože přednáší o prostitutci a odmítá Kantovu filozofii.

Ještě větší bouři vyvolal případ řeckého čeledína Leopolda Hilsnera, který byl na jaře 1899 obžalován z rituální vraždy. Na základě protichůdných výpovědí porota v Kutné Hoře uznala obžalovaného vinným. Byl odsouzen k smrti. Na Masaryka se tehdy obrátil jeho bývalý žák a spolupracovník z vídeňských novin s otázkou, co soudí o zločinu. Odpověď, v níž bylo odsouzení antisemitismu a ponurých předsudků o rituálních vraždách, rozpoutala kampaň tiskových pomluv. Masarykovi vyčítali zradu národa, přijímání peněz od Židů, sloužení Němcům. Na nejbližší přednášku přišli nejen studenti a Masaryk byl prostě vykřičen. Demonstranti přišli pod okna bytu. Masaryk vysvětloval svůj názor v *Casu*. Neodpovídal na otázku o vině Hilsnera, to ponechal soudu. Odsoudil pouze pověry o rituálních vraždách, dokazoval jejich nesmyslnost a krutost. Od demonstrantů na univerzitě žádal předložení kontraargumentů a důkazů, ale to vyvolalo jen další křik primitivního davu.

Na přelomu 19. a 20. století Masaryk vstoupil do české politiky; zneuctivě podzvělé svátosti, otevřal okna do světa. Vyvolával pobouření, ale postupně získával stoupence. Starší generace byla vesměs přesvědčena, že zrazuje národ a demoralizuje mládež. Značná část mládeže však viděla, že Masaryk odmítá pouze přesudky a provincialismus. Masaryk hlásal, že národ potřebuje osvětu a vědu, která by umožnila věcný přístup k politickým otázkám. Stavěl se proti šovinismu, požadoval činnost pro dobro lidí.

V třídně diferencované společnosti to jsou příliš všeobecné formulace, abychom z nich mohli usoudit, jaké byly koncepce politika. Masaryk byl ve svých článcích a knihách skeptický vůči hlavním ideovým proudům současného světa. Pochyboval o zásadách katolicismu, ale věřil v Boha a jako jednu ze základních směrnic jednání přijímal náboženskou morálku; týkalo se to jak všedních věcí, tak i klíčových politických problémů. Syn kočího a bývalý kovářský učenec věnoval velkou pozornost sociálním otázkám. V roce 1907 psal: „Nepokradneš znamená dnes potřebu sociálních reforem“⁽²⁾. V prosinci 1919 konstatoval: „Kdo nepracuje, kdo vykořisťuje práci jiných, není Čech a Slovák, není člověk.“⁽³⁾ Od socialismu v marxistickém pojetí se distancoval, napsal dokonce dílo věnované kritice marxismu. Říkal: „Vždycky jsem pro dělníky a lidem pracující vůbec, často pro socialismus a zřídka pro marxismus.“⁽⁴⁾ Odmital ideje sociální revoluce, pochyboval o existenci třídního boje, ve dvacátých letech nejednou kriticky hovořil o Sovětském svazu. Zároveň však prohlašoval: „Tak zvaný kapitalismus není ani tak chybý vzhledem ke svému původu, ale proto, že lidé nevytvářejí a vůbec nepracují si možnost přivítat nezaslužené plody poctivé a těžké práce.“⁽⁵⁾ Nebyl revolucionář ani lidovým tribunem. Usiloval o reformy, o výchovu české společnosti v duchu demokracie, humanismu a poctivé práce; věřil, že touto cestou se podaří napravit nespravedlnosti světa. Ponižující situaci českého národa považoval za jednu z křivd vyžadujících nápravy. Na začátku viděl naději na změnu k lepšímu v rámci habsburské monarchie, odsozval efektní fráze a vyzýval k poctivé práci. Psal: „Národ náš, jako každý, má v konstitučním právu třeba nedokonalém tolk svobody, že příčin k násilné taktice nemá. Proto dnes volání po práci drobné je tak oprávněné — přičiněme se sami a nečekejme, že pro nás a za nás pracovat bude vláda vídeňská a jiní. Kde vadí vláda a policie našim učitelům, našim kněžím, našim lékařům a jiným všem, aby nepracovali a o pokrok lidu se nestarali?“⁽⁶⁾

V roce 1900 Masaryk ukončil 50 let. Stále více ho zaujímal politický život. Psal do novin, vstoupil do nově vytvořené realistické strany, účastnil se různých politických kampaní. Stále méně času věnoval přednáškám a seminářům. V roce 1911 se stal znovu poslancem do vídeňského parlamentu. Několikrát jezdil do zahraničí s přednáškami, což mu umožnilo poznat mnoho oficiálních osobností. Tento způsob života se náhle změnil v roce 1914, kdy v Sarajevu Gavrilo Princip zavraždil následovníka habsburského trůnu.

Do té doby Masaryk soudil, že česká otázka může být vyřešena v rámci rakouskouherské monarchie. Navazoval tím na tradici mnoha vynikajících spisovatelů a politiků předchozích generací. V prvním roku války zrevidoval svůj názor. Později řekl známému spisovateli Emiliu Ludwigovi: „Po léta jsem mluvil proti vládě a také proti dynastii, po léta jsem žádal naše práva. Najednou přišla příležitost těch práv si vybojovat. Pokojnými cestami, v parlamentě se to nepodařilo. Tož jsem se stal revolucionářem.“⁽⁷⁾

Masarykův revolucionismus znamenal uznání teze, že budoucnost českého národa může být zajištěna pouze odtržením od Vídne. Viděl zároveň nutnost sjednotit se se Slováky, osvobozenými z maďarské nadvlády. Na začátku uvažoval o vytvoření monarchie, ale brzy se vyjádřil pro republiku.

V prosinci 1914 Masaryk odjel do Itálie. Nevěděl, že začíná čtyřletou emigraci. Žena zůstala v Čechách a zanedlouho se roznechala. Masaryk byl v Ženevě, Paříži a Londýně, soustředil postupně rostoucí skupinu Čechů a Slováků rozhodnutých usilovat o vytvoření nezávislé republiky. Navázal spolupráci s rodáky žijícími ve Spojených státech. Cestoval, jednal s politiky v mnoha zemích, přednášel, psal memoriály a statě. V Londýně se stal profesorem King's College, což mu dalo materiální nezávislost.

V únoru 1916 skupina emigrantů vytvořila v Paříži Českou národní radu. Předsedal ji Masaryk, sekretárem byl docent Edvard Beneš, který nedávno přijel z Prahy, a stal se nejbližším Masarykovým spolupracovníkem. Slováky reprezentoval Milan Rastislav Štefánik. Rada udržovala tajné styky s pražskými politiky, soustředěnými v tzv. mafti. Začala také tvořit po boku francouzských, italských a ruských vojsk vlastní formace — československé legie, které v roce 1917 prošly bojovým křtem.

Ruská revoluce, neúspěch pokusu uzavřít separační mír s Rakousko-Uherskem, urputný boje na německé fontě přiměly konečně státy koalice, že na podzim 1918 uznaly Československou národní radu (tak změnila název Česká národní rada) za oficiální reprezentaci československého státu jako spojenec Anglie a Francie. Byl to obrovský úspěch osvobozenec boje Čechů a Slováků, a také osobní úspěch stárnoucího profesora filozofie z Prahy.

Masaryk stačil ještě před koncem války jet do Ruska v souvislosti s rozšířením legií. Do Petrohradu přijel bezprostředně před výbuchem rjánové revoluce. Zažil boje v Moskvě, obléhání Kyjeva, ale především pracoval na organizování československého sboru. Po podepsání míru mezi sovětským Ruskem a Německem v Brestu byl sbor evakuován na Dálný východ. Touto cestou na jaře 1918 Masaryk odjel přes Japonsko do Spojených států, kde v listopadu dostal telegram, že ho Prozatímní národní shromáždění Československé republiky zvolilo prvním prezidentem.

21. prosince 1918 se Tomáš G. Masaryk vrátil do vlasti, na Pražský hrad, starobylé sídlo českých králů.

Role prezidenta se ukázala nesnadná. Možná že někteří politici hlasující pro zvolení Masaryka prezidentem soudili, že téžměr sedmdesáti let filozof bude spíše symbolem než účastníkem politického života. Mýlili se však. Kolem prezidenta se shromáždila skupina uznávající jeho morální a politickou autoritu. Slovo „Hrad“ se stalo politickým pojmem, který znamenal nejen kruh lidí těsně spolupracujících s prezidentem, ale také určitý způsob myšlení a činnosti. Oporou ve společnosti byli bývalí legionáři, sportovní a výchovná organizace Sokol a strana národních socialistů.

Sám Masaryk neuznával existenci „Hradu“. V červenci 1926 na otázku novinářů, jaká je „hradní politika“, odpověděl: „Nevím přesně co si pod tím slovem myslí. Není žádné hradní politiky v tom smyslu, že bych já, nebo nějaký kruh lidí pod mým vedením provozoval nějakou politiku vedle ústavy a parlamentu. (...) Nikdy jsem se netajil svým přesvědčením a své povinnosti jsem chápal tak, že mám mluvit otevřeně s vládou a s vůdcí parlamentních stran o tom, co je společnou starostí nás všech. Někdy mě přesvědčili oni, někdy jsem přesvědčil já je. To je celá hradní politika.“⁽⁸⁾ Skutečnost však byla složitější. Československá ústava ponechávala hlavě státu značné možnosti ovlivňovat politický život. V prvních letech nezávislosti jich prezident využíval, podílel se na řešení politických krisí, veřejně se vyjadřoval k různým tématům. Z jeho iniciativy řízení zahraniční politiky zůstávalo v rukou Edvarda Beneše.

Začal se šířit skutečný kult Masaryka. Zdál se být tím, který přinesl nezávislost a symbolizoval naděje na lepší budoucnost. Stála za ním značná část inteligence. Přátelil se i se slavnými bratry Karlem a Josefem Čapkami. Ve vzpomínkách se setkáváme s líčením, jak přicházel do vily Karla Čapka pěšky přes celou Prahu na setkání, jichž se účastnili vynikající tvůrci české kultury. František Kubka, jeden z účastníků těchto setkání, psal po mnoha letech: „Tento kult v podmírkách neustálé krize československých stran za Masarykovy prezidentury se stal a zůstal potřebou lidí, kteří ve svých pochybnostech hledali oporu a člověka, kterému by mohli věřit. Mezi buržoazními předáky, k nimž Masaryk ve skutečnosti patřil,

byl jedinou nezlonosnou osobností. Proto také získával bez demagogie nové a nové stoupence v neměstanských stranách a v nestrannických organizacích.“⁽⁹⁾ Bylo tomu tak, ačkoliv Československou republikou otřásaly ostré třídní boje, ačkoliv nejedna stávka končila střílením policie do dělníků, ačkoliv tragická hospodářská krize let 1929–1933 huboce postihla celou zemi. Komunisté se na něj dívali vesměs kriticky, jako na symbol buržoazního státu. Mezi účastníky setkání však byl rovněž komunista, známý spisovatel Vladislav Vančura.

Prezident byl pro mnoho prostých lidí nad událostmi, zůstal symbolem skromného člověka, který se prací a nadáním dostal do čela národa. Věřili jeho naprosté poctivosti, demokratickému přesvědčení, snaze o reforrování nespravedlivého světa. Rodila se legenda, která přečkala jeho smrt. Přispívala k tomu skutečnost, že koncem 20 let se Masaryk stále více vzdaloval běžné politice, díval se jaksi z odstupu na své spolupracovníky. „Jako nejvyšší jedle v lese ohýbaném větrem,“ napsal František Kubka.⁽¹⁰⁾

Druhou stranou legendy byly pomluvy, a nejednou útoky odpůrců v tisku. Opakováli staré, předválečné historky: že je ve skutečnosti Němcem, že se prodal Židům a že hájil zločince, který spáchal rituální vraždu, že je nepřítelem křesťanství a že jeho dílo o sebevraždě ohrožuje mladé duše, že se obklepl sympatičtí bolševismu a zednáři apod. Ještě bezohlednější byly útoky na jeho spolupracovníky.

V roce 1923 zemřela Charlotta Masaryková. Věk pomalu oslaboval prezidenta. Příšly nemoci, ale Masaryk se nevzdával a byl volen na další období, po čtvrté 24. května 1934. Sil však ubývalo a 14. prosince 1935 po další těžké nemoci se rozhodl ustoupit. Na jeho místo byl zvolen Edvard Beneš.

Slavnostní abdikace se konala ve venkovském sídle v Lánech. Masaryk, který se ještě nezotavil po ochrnutí, seděl v kresle a nemohl sám přečíst dokument. Po rezignaci dále bydlel v Lánech. Znali ho všichni v okolí, protože dříve často jezdil na koni. Tedy jezdil kočárem. Zemřel 14. září 1937 a byl pochřben vedle své ženy na místním hřbitově.

Masarykova legenda, stále více odtržená od skutečných událostí, získala novou barvu. Za hitlerovské okupace byl Masaryk symbolem českých demokratických a národních tradicí. František Kubka píše, že slyšel vyprávět: „Když 15. března 1939 Adolf Hitler přijel brzy ráno na Pražský hrad, chtěl vidět Masarykovu pracovnu. Byla prázdná. Nad skříní s knihami visela podobizna zemřelého, zakrytá smutečním flórem.“

Okna na Prahu byla široce otevřena. Když vstoupil do pracovny, udělal se průvan, zahouchl okno a flór z Masarykovy podobizny se snesl na Hitlera. Hitler ho ze sebe vztekle stíhl, obrátil se a rychle opustil pracovnu.⁽¹¹⁾

Starí lidé v Lánech dodnes vzpomínají na skromného člověka s bradkou a v brýlích, který často hovořil se sousedy. Na vesnickém hrobě leží květiny.

JERZY TOMASZEWSKI

LITERATURA

- K. Čapek, Hovory s TGM
- T.G. Masaryk, Mravní názory, Praha 1923
3. Tamtéž
- T.G. Masaryk, Sociální otázka, sv. 1
5. Tamtéž
- T.G. Masaryk, Česka otázka, Praha 1946, str. 165
- E. Ludwig, Duch a čin, Praha 1935, str. 165
8. Tři rozhovory s prezidentem Masarykem, Praha 1926
- F. Kubka, Mezi válkami, Praha 1969, str. 101–102
10. Tamtéž, str. 68
11. Tamtéž, str. 105

MATEJ ANDRÁŠ

SLOVÁCI V POLSKU (4)

Školský rok 1947/48 sa takto skončil za stavu 10 slovenských škôl, ktoré navštievovalo 879 žiakov (195 na Spiši a 684 na Orave).

S príslušnými poľskými mestami sa dohodlo, že koncom júna 1948 budú vo všetkých obciach na Spiši a Orave urobené zápis, aby sa tak s konečnou platnosťou mohlo prikročiť k otvoreniu potrebného počtu slovenských škôl a uspokojiť tak oprávnené požiadavky slovenského obyvateľstva, ktoré mali zaručené Dodatkovým protokolom. Hoci jestvovala táto dohoda, vyhlásili poľské školské úrady koncom júna 1948 len zápis do prvých tried už jestvujúcich slovenských škôl a len na opäťovné naliehanie čs. zastupiteľských úradov vo Varšave a v Krakove, sa prikročilo k zápisom vo všetkých obciach. Pritom tak Ministerstvo zahraničných vecí, ako aj Ministerstvo osvety vo Varšave záväzne prisľúbilo, že zápis budú urobené s najväčšou toleranciou a bez akéhokoľvek nátlaku na obyvateľstvo slovenskej národnosti. Zápis mal byť uskutočnené aj v obciach, v ktorých už slovenské školy boli, pretože minulé zápis neboli v sade urobené bez závad a tiež vzhľadom na postup čs. školských orgánov na Českom Tešínsku, kde boli koncom školského roku 1947/48 uskutočnené všeobecné zápis vo všetkých obciach, a to tak do českých ako aj poľských škôl.

Zápis bol ohlášený na 28. júna až 1. júla, no keď zástupcovia čs. zastupiteľských úradov v Poľsku navštívili niektoré obce na Spiši, zistili, že občania ani v jednej obci nevedeli o možnosti zapísat svoje deti do slovenskej školy. Zistili, že oznamy boli tak formulované, že z nich vôbec nevyplývalo, že ide o zápis s cieľom otvoriť slovenskú školu. Napríklad bolo napísané, že budú zápis „do tunajšej školy“ a keďže dotedz tam bola poľská škola, logicky z toho vyplývalo, že ide o zápis do poľskej školy. Na základe našich protestov Ministerstvo osvety vo Varšave označilo dodatočné zápis na 30. a 31. augusta 1948. Po dlhých jednačkách medzi čs. veľvyslanectvom vo Varšave a poľským MZV sa uskutočnili dodatočné zápis, ale len v niektorých obciach na Orave. Dňa 5. novembra 1948 označilo poľské Ministerstvo osvety, že sú predpoklady pre otvorenie 33 slovenských škôl.

Aká bola situácia v jednotlivých oravských a spišských obciach koncom roka 1948 ukáže nám táto tabuľka, v ktorej sú tri stĺpce; v prvom je počet detí zapísaných do slovenskej školy v školskom roku 1948/49, v druhom zapísaných rok predtým, t.j. v školskom roku 1947/48 a tretí stĺpec obsahuje odhad počtu žiakov slovenskej národnosti, ktorí neboli do slovenskej školy ešte zapísaní:

SPÍS

	1948/49	1947/48	odhad nezapísaných
1. Nižné Lapšce	59	62	50
2. Kacvín	57	37	35
3. Nová Bela	108	96	—
4. Vyšné Lapšce	94	—	10
5. Nedeca	70	—	65

6. Lapšanka	56	—	15
7. Tribš	61	—	25
8. Krempachy	87	—	—
9. Čierna Hora I	87	—	—
10. Čierna Hora II	82	—	10
11. Jurgov	57	—	20
12. Fridman	139	—	15
13. Repiská I	25	—	—
14. Repiská II	39	—	25
15. Falštin	—	—	35
16. Durštín	—	—	60
spolu na Spiši	1021	195	365

ORAVA

1. Jablonka centrum	191	168	—
2. Jablonka-Bory	102	52	110
3. Chyžné I, II	127	137	25
4. Podvilk I, II	121	125	55
5. Horná Zubrica I	72	78	—
6. Horná Zubrica II	58	—	120
7. Dolná Zubrica	67	—	50
8. Oravka	84	86	25
9. Malá Lipnica I	49	38	—
10. Malá Lipnica II	25	—	375
Malá Lipnica III, IV	—	—	—
11. Veľká Lipnica I	117	—	—
12. Veľká Lipnica II	28	—	95
Veľká Lipnica III	—	—	—
13. Podsrnie	52	—	20
14. Harkabuz	45	—	—
15. Pekelník I	40	—	110
16. Pekelník II	23	—	—
17. Bukovina-Podsklie	76	—	115
Bukovina-Osada	—	—	—
spolu na Orave	1287	684	1100
spolu Orava-Spiš	2308	897	1465

Ako z uvedeného vyplýva, ostávala nezápisaných asi 1465 slovenských žiakov, pričom situácia na Spiši bola v porovnaní s Oravou značne lepšia. Najhorší bol prípad obce Malá Lipnica na Orave, kde pôsobil spomínaný učiteľ Korzeniowski.

Budovanie slovenského školstva bolo nebezpečne späť s učiteľskými silami. Cs. strana prejavila po podpísaní Dodatkového protokolu ochotu vyslat potrebné učiteľské sily zo Slovenska, poľská strana však neprejavila ochotu prijať takéto riešenie a usilovala sa nájsť potrebné učiteľské sily v Poľsku. V školskom roku 1947/48 vyučovalo na slovenských školach 15 učiteľov, ktorí čiastočne ovládali slovenský jazyk, boli však šovinisticky protislovensky zaujati. Keď poľské orgány videli nutnosť rozšíriť počet slovenských škôl, pre ktoré bude treba primerať väčší počet učiteľov, usporiadali vo februári 1948 jednomesačný kurz v Krakove za účasti 35 frekventantov. Výsledok tohto kurzu možno pre účastníkov hodnotiť len po stránke získania prehľadu o slovenskej literatúre a teoretických znalostí slovenskej gramatiky. Kvalifikáciu pedagógov pre slovenské školy tým nezískali.

Za týchto okolností ostával stále otvorený základný problém organizovania slovenského školstva, ale i kultúrneho života Spišiakov a Oravcov vôbec, čo bolo úlohou tiež predovšetkým učiteľov. Z radov miestneho obyvateľstva bolo slovenskej inteligencie málo a aj tá odišla do ČSR. Poľské Minister-

stvo zahraničných vecí prejavilo napokon v lete 1949 zásadny súhlas s vysláním učiteľov z ČSR, ich počet však obmedzilo na päť až šesť. My sme zastávali názor, že v každej slovenskej škole by mal byť aspoň jeden slovenský učiteľ. Nakoniec bola otázka vyslania učiteľov z ČSR spojená poľskou stranou s otázkou vyslania učiteľov z Poľska na poľské školy v ČSR. Rokovania medzi poľským veľvyslanectvom v Prahe a československým Ministerstvom školstva, vied a umenia boli začiatkom októbra 1948 ukončené s tým výsledkom, že z Poľska má prísť do Československa 24 učiteľov, z ČSR taktiež 24, z toho 20 na slovenské školy Spiša a Oravy a 4 na české školy na Kladsku a Stříbrsku. Túto dohodu však neakceptovali činiteľi vo Varšave s poukazom na to, že nemôžu pristúpiť na recipročné vyslanie 24 učiteľov pre pár tisíc Slovákov na Spiši a Orave za 24 učiteľov vrah pre stotisíc Poliacov na Tešínsku. Pritom stav poľských škôl na Tešínsku bol k 1. októbru 1948 takýto:

počet žiakov:

a) národné školy	5168 žiakov
b) mestianske školy	2416 "
c) gymnázia	444 "
d) odborné školy	112 "

počet tried:

a) materské školy	32
b) národné školy	170
c) mestianske školy	67
d) gymnázia	17
e) odborné školy	3

počet učiteľov:

a) literálnych	233
b) učiteľov domácich náuk	25
c) gymnaziálnych profesorov	24

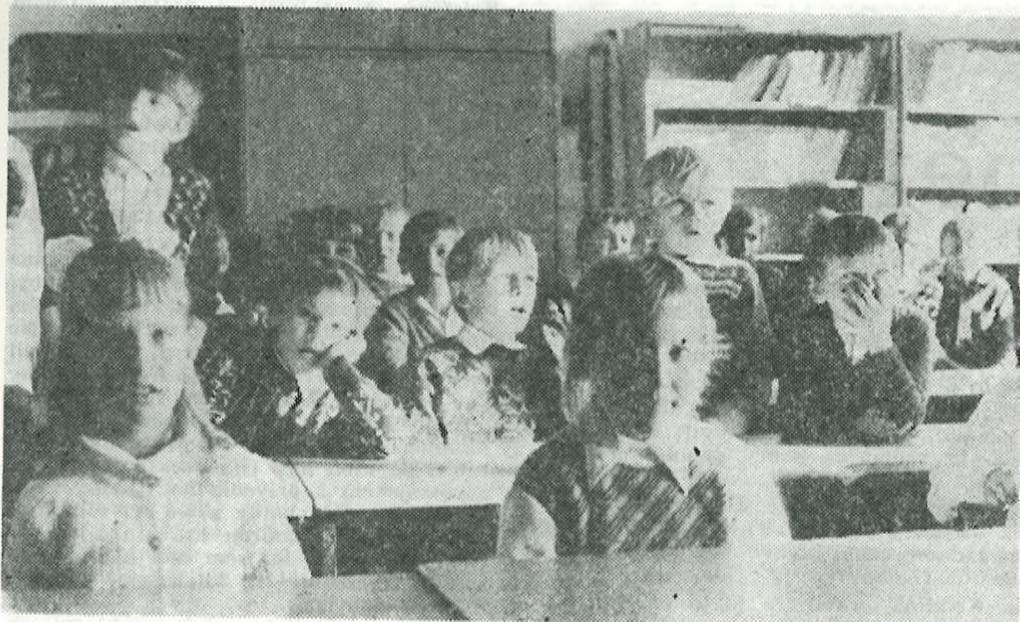
Aby sa dosiahla zásada reciprocity, to znamená dosiahnuť na slovenských školách taký stav, aký bol vtedy, r. 1948 v Poľsku normálny, čo bolo asi 40 žiakov na učiteľa a triedu, muselo by sa pre zapisaných 2308 žiakov otvoriť asi 57 tried s 57 učiteľmi. A keďže na poľských školách v Československu bolo uvedených 282 učiteľov poľskej národnosti, mali by byť na slovenských školách v Poľsku učitelia slovenskej národnosti. Ostávalo úplne mimo akúkoľvek pozornosť problém materských, stredných a odborných slovenských škôl v Poľsku, hoci tento typ škôl mali Poliaci v ČSR zabezpečený.

Začiatkom novembra sa podarilo dosiahnuť zvýšenie počtu slovenských učiteľov pre školy na Orave a Spiši na desať.

Tretím problémom slovenského školstva v Poľsku boli školské príručky. Na slovenských školách sa vyučovalo bez slovenských učebníčkov, hoci tieto školy formálne jestovovali už druhý školský rok. Vyučovalo sa z poľských učebníčkov, prípadne písaním učebnej látky na tabuľe. Poľská strana zásadne odmietaťa s dodaním učebníčkov zo Slovenska a tvrdila, že potrebne slovenské učebníčky vydajú v Poľsku. Po dlhých rokovaní sa koncom mája 1948 dosiahla dohoda, že poľské Ministerstvo osvety schváli určitý počet učebníčkov z ČSR a že tieto dajú do predaja pred začiatkom školského roku 1948/49. To sa však nestalo a bolo treba ďalšie zdľahovanie.

Aby som prispel k zmene postoja poľských orgánov k problému slovenských škôl na Orave a Spiši, požiadal som v apríli 1948 zemského školského referenta pri expozitúre v Ostrave Františka Cimmera, aby pozval školského inšpektora v Nowom Targu na návštavu poľského školstva na Tešínsku, aby sa mohol na mieste presvedčiť o postoji čs. orgánov k tejto problematike a aby sa oboznámil so stavom a úrovňou poľského školstva v ČSR. No bežali mesiace a napriek urgenciám inšpektor Raganowicz do ČSR na Tešínsko nešiel.

Pohľad do minulosti nás poučí, že slovenské obyvateľstvo Spiša a Oravy bojovalo o slovenské školy hned po pripojení k Poľsku roku 1920, no ich úsilie vtedy bolo marné, pretože Československo ich ponechalo

Hodina slovenčiny v základnej škole č. 2 v Jablonke

Foto: D. Surma

úplne ich osudu. Najlepším dôkazom tohto zápasu o slovenské školy je článok inšpektorata v Nowom Targu Wendelina Habera v časopise Gazeta Podhalańska, ročník XVII., číslo 40 zo 17.VIII.1930 pod názvom „Walka o szkołę polską na Spiszu i Orawie“, kde okrem iného piše: „Tak Spišiaci, ako aj Oravci boli v značnej časti nadchnutí sympatiemi a istého druhu gravitáciou ku česko-slovenskému štátu, špeciálne k Slovensku. Po obsadení obcí Poľskom boli dosadení do všetkých obcí poľskí učitelia, vo všetkých školách učí sa len poľsky. Rodičia nechceli posielat deti do poľských škôl, prichádzali na školský inšpektorát v Kežmarku a s piačom prosili o vymenovanie slovenských učitielov. V niektorých obciach až v tomto školskom roku (1930) boli rodičia trestom donútení posielat deti do poľskej školy... Začal som obsadzovať školy čisto poľskými silami. Aby som nenašiel na odpor, posielal som učiteľov najskôr do obci nám najviac žižlivých, postupne do horších. Počas informatívnych cest zbadal som však, že organizovanie školstva nepôjde pre nás tak ľahko. A takto 19. septembra 1920 bolo začasné miestne školské stolice v Čiernej Hore, na ktorom bolo rozhodnuté neprijať poľského učiteľa... Všetci sa jednohlasne uznesli, že nakoľko deti i rodičia nechcú zaviesť poľskú vyučovaciu reč vo svojej cirkevnej škole, nakoľko ďalej paní učiteľka nevie vôbec po slovensky, prinútení sú prostí a žiadat prána inšpektora, aby tú učiteľku ráčil odvolať z Tribša.“ A ďalej inšpektor Haber piše: „Za takýchto okolností po porade s dr. Bednarským som odcestoval na miesto v sobotu 8. januára 1921. Záležitosť som mal urovnati dohodou, v opačnom prípade som mal zavrieť školu. Vidiac zaťaťosť a odpor, neslyšanú nenávist ľudu k všetkýmu, čo je poľské, stratiac nádej na kompromis, vyhlásil som zavretie školy a opustil som miestnosť. Takéto boli vo všeobecných črtach počiatky poľského školstva na Spiši a Orave.“

(Poznámka autora: Pripojením Hornej Oravy a Spiša pre oficiálne Československo zavrela veda nad tamojšími Slovákm. Ne-prejavil sa najmenší záujem o ich ďalší osud. Naproti tomu Poliaci na Tešínskom Slezsku mali zabezpečené svoje národné práva počas celého trvania predmníchovskej republiky.)

Osobitnou kapitolou v obciach Hornej Oravy a Severného Spiša boli a sú poľskí farári, poľský klérus. Ich spoločenské postavenie je tradične veľmi silné, pričom ich šovinistický protislovenský postoj má svoje korene v minulosti, pretože prijali za svoje falošné tézy vedcov o poľskosti tohto ľudu a pracovali pre jeho pripojenie k Poľsku a pocitujú preto ako svoju osobnú porážku

hlásenie sa jeho väčšiny k národnosti slovenskej. Farári ako Józef Dlugopolski vo Fridmane, Tadeusz Czerwień v Tríbi, Alojzy Wilczyński vo Veľkej Lipnici, Ryszard Sakiewicz vo Vyšných Lapšach, Józef Węgrzyn v Jurgove, Leja v Nedeci, Jan Maszak v Malej Zubrici a iní boli najaktívnejšími odporcomi slovensko-poľského porozumenia a pod ich priamym vplyvom stáli učitelia, členovia občianskej milicie a administratívni úradníci. V okruhu svojej bezprostrednej pôsobnosti, v kostoloch, bránili a bráňa uvzate používat pri pobožnostiach slovenčinu. V otázke slovenského spevu verejne obyvateľstvo ustavične bojovalo a dochádzalo aj k bojkotovaniu bohoslužieb, čo najlepšie svedčí o váhe, akú svojmu slovenskému presvedčeniu prikladá toto obyvateľstvo, inak veľmi pobožné.

Rokovania, ktoré zástupcovia čs. zastupiteľských úradov v Poľsku mali s poľskými štátnymi reprezentantmi, neviedli ku kladnému výsledku, keďže sa tito bránili tvrdne, že do vecí cirkevných nemôžu zasahovať. Preto sme 20. marca 1948 spolu s čs. veľvyslancom vo Varšave Hejretom navštívili v Krakove arcibiskupa-metropolitu kakovského, kardinála knieža Adama Sapiehu a požiadali sme ho, aby pôsobil pre vytváranie priateľských vzťahov medzi mestnimi Slovákm a cirkevnými činiteľmi na Orave a Spiši. Kardinál Sapieha nám prisľúbil, že osobne zájde do tejto oblasti, rozhovor však ukázal, že je príliš zhovievavý k činnosti oravských a spišských duchovných. Etoval, že sa z tejto veci robi politika, ktorá však rozoštváva ľud. Miestne horské obyvateľstvo však rozumie poľštine, takže by vôbec nemuseli byť ťažkosti, nebyť politického vplyvu a hlavne „nemeckých zásahov“ v čase vojny.

Počas rozhovoru prejavil informovanosť o môjom pôvode zo Ždiaru.

Ako ukázali ďalšie skúsenosti, návšteva u kardinála Sapiehu nepriniesla zlepšenie.

Akú horlivú aktivitu dokázali vyvíjať poľskí farári proti občanom slovenskej národnosti, môžem demonštrovať na prípade Alojza Wilczyńskiego vo Veľkej Lipnici na Orave. Zasahoval priamo do zápisov do slovenskej školy v tejto obci v dňoch 13. a 15. októbra 1948, posielal rodičov domov a zabraňoval im v prejavení slobodného rozhodovania. Pred započatím zápisov zavolal na faru dvanásťich poprednejších Slovákov a prehováral ich, aby nedávali svoje deti do slovenskej školy. Hrozil im, že v opačnom prípade budú vraj vyvezeni na Sibir! A slovenskú školu aj tak nebudú mať. Ďalej im hovoril, aby nepočúvali Cisárika a Karnafla (miestni slovenskí aktivisti), lebo to sú ko-

munisti! Wilczyński tiež brojil z kazatelnice proti odoberaniu slovenskej tlače.

Dodatkový protokol z 10. marca 1947 zaručoval aj široké kultúrno-spoločenské práva a zakladanie krajanských spolkov. Na čs. strana boli veci v takom pokročilom stave, že Ministerstvo vnútra v Prahe schváilo už dňa 16.06.1947 — to znamená tri mesiace po podpísaní čs. — poľskej dohody — stanovy poľských spolkov v ČSR — PZKO (Polski Związek Kulturalno-Oświatowy) a SMP (Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej). Kvôli zjednodušeniu schvaľovania stanov pre nás krajanský spolok v Poľsku sme vzali za základ stanovy PZKO a v priebehu roku 1948 si podávali občania slovenskej národnosti z jednotlivých obcí žiadosť o schvaľenie Spolku Čechov a Slovákov v Poľsku. Medzi prvými boli tieto obce: Nedeca (22.5.1948), Kacvin (27.5.), Nižné Lapše (2.6.), Nová Belá (9.8.), Krempachy (9.8.), Jurkov (2.8.), Fridman (9.8.), Vyšné Lapše (11.8.), Maľa Lipnica (15.6.), Dolná Zubrica (10.8.), Jablonka (10.8.), Chyžné (6.8.), Pekelník (6.8. 1948).

Spolkový život sa pomaly začal rozbiehať a veľkou pomocou rpe krajanov boli slovenskí učitelia, ktorí prichádzali pôsobiť do slovenských škôl. Aj ich počet sa začal zvyšovať a keď som v septembri 1950 opúšťal svoj post konzula v Katowiciach, pôsobilo ich tu osemnásť. Chystal sa otvorenie slovenského licea v Jablonke. Chýbal stále krajanský orgán, no krajania sa ho dočkali v podobe Života, ktorý vychádza ako mesačník a reďakeciu má vo Varšave.

Tento priaznivý trend, ktorý zodpovedal dobrým susedským vzťahom našich národom, ktoré vokročili na spoločnú cestu budovania socialistického spoločenského zriadenia, ne-pokračoval však na Hornej Orave a Spiši tak, ako by sme ti to mohli želať a ako zodpovedá moderným požiadavkám spolunažívania ľudí rozličných národností, ak už nespomeniem princíp reciprocity.

O tejto problematike hovoril Aleksander Slaw v článku „O rozvinutí boja s prejavami nacionálizmu“, ktorý uviedol časopis Nowe Drogi č. 5/1958. Odcitujem z neho niekoľko myšlienok:

„Súčasný národnostný problém v ľudovom Poľsku v zmysle počtu nepoľského obyvateľstva, nie je veľký. Všetky menšinové skupiny v Poľsku možno vyjadriť počtom okolo 600 tisíc osôb. Politickú váhu národnostných problémov nemožno merať len počtom. Váhou a mierou sú predovšetkým vzťahy a spolunažívanie poľskej spoločnosti, jeho jednotlivých skupín s obyvateľstvom národnostných menšín. Ide tu o existujúce disproporcie medzi hľásanými ideami a internacionalistickými uzneseniami našej strany, právnymi aktami vyplývajúcimi z ducha marxizmu-leninizmu nášho Ľudového štátu a skutočným stavom vecí. Okrem toho tu ide nielen o každodenné životné záujmy národnostných menšín, ale predovšetkým o morálno-politickej stav, o humanizmus a proletársky internacionálizmus našej spoločnosti, našej robotníckej triedy, našich straničkých kádrov.“

Či taký národ ako nás, ktorý vlastní takú peknú stránku v dejinách bojov mnohých pokolení o národné oslobodenie, také pekné väzby internacionalistické, obsiahnuté v hesle „Za vašu i našu slobodu“, môže byť netolerantný vo vzťahu k občanom iných národností, ktoré bývajú v našej krajine a spolu s nami budujú socializmus?

Národ pochopiteľne nie...

... Napriek istým úspechom nadalej sa vyskytuje veľa deformácií a zanedbaných problémov. V mnohých obciach výtržník a chuligán sa prizívuje na emocionálnych zážitkoch poľského obyvateľstva a podnecuje zhoršovanie vzťahov medzi Poliacmi a Ukrajincami, ktorí vo svojej mase nemôžu byť zodpovední za zločiny národností z UPA (Ukrajinská povstalecká armáda, na Slovensku známa ako „Banderovci“ — pozn. autora). Rozličné elementy šíria nezhody na územiaciach obývaných Litovcami, Slovákm...

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Karel Poláček

Bylo nás pět (4)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

U Klobouku bylo horko a slunce svítilo. Já mám rád, když slunko svítí, protože když přívěr víčka, tak se dělají duhové balonky.

Tak jsme se svlékli a hovada nás štípal, poněvadž v Klobouku je plno hovad. Některí praví, že když hovada štípají, tak bude pršet, ale já jsem vyzkoumal, že to není pravda, jelikož hovala štípají porád. Hovado je chytré, ono se neutopí, to je můžeš držet pod vodou třeba hodinu, ono pak vyplave a ulíne, jako by nic, sprosták! Ono je napuštěně nějakou mastnotou, proto mu voda nic neudělá. Nejlepší je proti hovadu se namazat bahinem, ale my se stejně namažejme, abysme vypadali jako černoši. Bejval Antonín si udělal šmouhy, aby vypadal jako zebra, ale já jsem si namaloval vousy, abysme vypadali jako pan strážmistr Kordule, co vodi vandráky a loupežníky do basy. Všem se to líbilo a každý to dělal po mně a Venda Štěpánek to taky dělal po mně, ačkoli nemá z toho ještě rozum.

A váleli jsme se po louce, někteří mluvili, ale já jsem nemluvil a díval jsem se, jak z dálky přijíždí vlak a tak jsem si myslil: Jestlipak přijeli cestáci? Já jsem rád, když přijede cesták, protože on pak přijde k nám do krámu a tatínek se s ním hádá. On pokaždé říká, dejte mi pokoj, já nic nechci, zůstalo by mně to ležet, lidi nekupujou, jsou špatné časy. Pan cesták taky mluví, že jsou špatné časy a že to není nic platné. Tak se hádají hodnou chvíliku a potom pan cesták vytáhne notes a zapíše si objednávku. Pak zastrčí notes, podá tatínkovi ruku a řekne neuctivější služebník, já se vám klaním.

Mně se pan cesták velmi líbí, protože je vždycky celý nový, vousy má voňavé, vlasy taky voňavé a chodí si jako ve svátek. Když do krámu vstoupí maminka, tak pan cesták řekne ruku líbám, milostpaní je porád jak ta růžička, maminka se směje, pohrozí mu prstem a praví: „Vy jeden!“

Proto mám vlak rád, že vozí cestáky a také proto, že z něho jest rozhled do širé krajiny. Až budu velký, tak budu porád cestovat a budu mít kožený kufr.

Když jsme se vyváleli, tak jsem pravil: „Kdo se nejdřív osmělí?“

Všichni kříčeli: „Já!“ Ale nejdřív se osmělil Éda Kemlink, ten vám má skok jako plavec závodník. Bejval a já jsme pláclí do vody jako žába, ale Ceněk Jirsák skočil pozpátku, protože je hrđý. Ale před tím se pokřížoval.

Ten malý chlapec Venda Štěpánků taky vykřikl: „Já!“ a skočil do vody, jak to viděl u těch dospělých. U Klobouku jest velká touň a my jsme si nezpomněli, že Venda Štěpánků třeba neumí plavat. On taky neu-měl.

A zmizel pod vodou, pak se vynořil, něco vykřikl, zase zmizel a polykal anděličky.

„Ježíšmarjá,“ kříčeli jsme, „on se utopí!“

Protože je tam vír a voda se točí porád dokola a je tam plno kořenů, do kterých se zapletou nohy. Tak jsme stáli a kříčeli a byli jsme polekáni, protože jsme nevěděli, co teď.

Jenom Zilvar z chudobnice nekříčel, on nikomu nic neřekl a skočil do touně. Nýbrž plaval pod vodou a šmátral kolem sebe, vynořil se, kašlal vodu a pravil: „Už ho mám, už ho držím za vlasy.“

Všichni jsme kříčeli: „Nepust ho!“

On odpověděl: „Nepustím, neboť ho držím pevně.“

Pomohli jsme mu vytáhnout Vendu na břeh a když byl na břehu, tak Zilvar pravil: „Herdeček filek!“ a vysmrkal se.

Venda ležel bez hnuti a nebylo vidět, že dýchá. Už jsme si myslili, že je po něm, tak jsme byli celi pryč a já jsem pravil: „Tak vidíte, já jsem nechtěl, aby šel s námi“ a bylo mně do bréče.

Bejval Antonín pravil, že taky nechtěl, aby šel s námi, ale já jsem pravil: „To není prauda, ty vrdloučeš, sám's povídal, nechte ho, ať jde s námi.“

Bejval sprostě pravil, že sám vrdloužu, ale Ceněk Jirsák pravil: „Teď se nehádejte, to nemá žádnou cenu, nýbrž musíme přivést utopence k životu.“

Éda Kemlink pravil, že je to prauda, co říká Jirsák, ale jak to máme udělat?

Ceněk Jirsák pravil, že na chodbě školy, co do ní chodíme, jest obraz, na kterém je vymalováno, jak se vzkríší umrlý utopenec a že se to musí podle toho dělat. A dělal to podle toho sa pohyboval Vendovýma rukama i nohama a mačkal mu břicho, až z něho vyšla voda.

Venda si najednou vzduchl, pak se posadil, koukal a nevěděl, kde je. A nejdřív mu bylo špatně, ale za chvíliku mu bylo dobré, my jsme skákal a kříčeli: „Sláva!“ jelikož jsme měli radost.

A Ceněk Jirsák se pokřížoval a pravil: „Však měl na mále!“

Venda se na nás usmíval a vypravoval, co se mu stalo. Pravil, jak ho voda přijala a že to bylo moc krásné a že byl lehký jako balón a v uších mu žertovně šumely bublinky. A když otevřel oči, kolem dokola to bylo zelené jako na louce a na té louce rostly velké červené jahody a on si jich chtěl natrhat, ale jaksi nemohl k nim.

On dlouho vypravoval, ale všecko na přeskáčku a my jsme se v tom nemohli vyznat.

Éda Kemlink pravil: „Já, pěkné jahody, možs' být nebožtíkem!“

„To není prauda,“ pravil Venda, „nemohl jsem být nebožtíkem, ale chtěl jsem matratz kyticí jahod a přinést je mamince.“

„Nech ho,“ pravil jsem, „on je ještě malý a neví, o čem mluví.“

Pak jsme moc chválili Zilvara z chudobnice, že se neohroženě vrhl do vody, aby zachránil tonoucího.

Zilvar celý zčervenal, protože se rozlobil a pravil: „Vlezte mi na záda, votroci a nechte si to!“ Ale já jsem na něm poznal, že se stydí, protože jsme ho chválili, tak jsme ho porád chválili a on nadával dosti sprostě.

Potom jsme se ustrojili, jelikož jsme měli koupání dost a kráceli jsme domů a nesli jsme si na zádech plavky, aby nám uschlily. Zilvar z chudobnice vedl Vendu Štěpánkovýho za ruku a poučoval ho, jak se má plavat. Nejdřív se naučí hrabat jako pes a když to umí, tak se naučí doopravdy plavat. On mluvil, jak se plave na prsou, pod vodou a pokročili kraulujou. Rukama to ukazoval a Venda to musil dělat po něm.

A pak se ho otázel: „Budeš si to pamatovat?“

„Budu,“ pravil Venda.

Zilvar ho pochválí: „To je dobré, aspoň se po druhé neutopí.“

Příštího týdne jsem měl porád radost a dováděl jsem a dospělí mne napomínali, že neposedím. Poněvadž byl konec školního roku. A největší radost jsem měl ve středu, protože jsme dostávali vysvědčení a Kristýna pravila: „S tebou certi šijou.“

Toho dne ráno jsem si neudělal v peřinách doupeč, ani jsem si nepředstavoval, že jsem zvíře, ale sám jsem vyskočil z postele a kříčel jsem: „Vysvědčení — vystrčení! Vystrčení za dveře, bude dobrá večeře.“

Kristýna se ušklíbala a pravila: „Jenom jestli! Když propadneš, bude ran jako máku, ne-li dobrá večeře.“

Já jsem pravil: „Ty propadneš, Rampepurdo rampepurdácká, ne-li já.“

Ona mně honila s koštětem, oba jsme kříčeli a porád se smáli a maminka pravila: „Vy, Kristýno, máte ještě méně rozumu než to dítě.“

Kristýna pravila: „Milostpaní, když on začal.“

Když jsme obdrželi vysvědčení, tak jsme tak nás vyvolával jednoho po druhém a byl celý jinačí, protože byl ve svátečním. Záci byli také ve svátečním. Zilvar z chudobnice měl kalhoty po tatínkovi a čepici mu půjčil pan Stádník, co bydlí taky v chudobinci, aby Zilvar byl taky ve svátečním. Kabát měl po bráchovi, co šel na vojnu, a rukávy mu byly dlouhé, ale on si z toho nic nedělal a utíral si do nich nos. Otakárek Soumarů byl v námořnickém a přivedla ho slečna. Édovi Kemlinkovi vrzaly botky a on byl rád. Bejval Antonín měl modrou kravatu a dal se ostříhat mašinkou. Já jsem měl hodinky, ale nesměl jsem je otevřít, když bysem se chtěl podívat na kolečka.

Než nám pan učitel rozdal vysvědčení, tak nás napomenul, abysme ani o prázdninách nezapomněli, že jsme synové vlasti, pročež abychom doma pomáhali. Abysme šli příkladem napřed a nedělali hanbu naší škole. Abysme zdravili dospělé a nejdříve nezrálé ovoce, což je zlých nemoci původce, a nelámalí větve, poněvadž je to příroda. Abysme dbali čistoty těla a nemyslili si, že když jsou prázdniny, že můžeme chodit jako čuňata, pročež abysme se vzdělávali četbou.

Mně se ta řec líbila, pročež jsem si umínil, že si honem půjdou vypůjčit k Édovi Kemlinkovi detektývku „Mrtvola v mezinárodním vlaku“, abysem měl co číst, poněvadž jsem všecko přečetl.

Když jsme obdrželi vysvědčení, tak jsme byli všichni způsobilí postoupiti do vyšší třídy, jenom dva kluci propadli. Ale já s nimi nechodem, nikdo s nimi nechodem. Oni si z toho nic nedělali, že propadli, ale já bysem měl vztek, když bych zůstal sedět.

Já jsem měl jenom dvě dvojky, ostatní samé jedničky, polepšil jsem se z počtu, občanské nauky a kreslení. Byl jsem rád, protože když přinesu krásné vysvědčení, tak dostanu od tatínka korunu, od maminky taky korunu, aby tatínek nevěděl a můžu si je dát do kasičky a když mám hodně peněz, tak smím za ně tatínkovi koupit tabák.

A nejlepší z naší třídy byl Páta Karel, on má samé jedničky, protože sedí rovně a dává pozor a porád se hlásí. Pročež když jsme vycházeli ze třídy, tak mu někdo podrazil nohu a on brečel. Bylo to na mně, ale já jsem to nebyl. Myslím, že to byl Zilvar, jelikož se koukal jinam hned.

Když jsme se vyhrnuli ze školy, tak jsme moc kříčeli a moc jsme utíkali, jenom Páta Karel krácel k domovu slušně, jelikož je pitomec. A před školou stál pan Fajst a dával pozor, jestli ho budeme zdraviti. Když bysme ho nezdravili, tak by šel žalovat, protože je žalobník žalobnická. Tak jsme ho pozdravili i Ceněk Jirsák ho pozdravil, smekl klobouk a pravil: „Pochválen“ a při tom se příšerně šklebil. Pan Fajst nevěděl, jestli se příšerně šklebí ze zdrořilosti nebo jemu na potvoru a tak se koukal.

Jenom Zilvar z chudobnice nepozdravil a pan Fajst se na něho koukal a pravil silným hlasem: „Neumíš dát počestnost, nezdvořášku?“

Zilvar nic neřekl a šel dál a pan Fajst šel za ním a porád se ho ptal silným hlasem, jestli neumí pozdravit a jak ho to doma vedou. Zilvar zase nic neřekl a šel rychle, a Zilvar začal utíkat, ale pan Fajst neumí tak rychle utíkat. Pročež když byl Zilvar daleko, tak začal kříčet: „Pan Fajst vepravou zblajz, pak koupil koninu pro celou rodinu.“

Pan Fajst strašlivě zčervenal a kříčel silným hlasem: „Ty lotře lotrovská, zraješ pro šibenici!“ Ale Zilvar šel domů a některí se smáli.

Pan Fajst se obrátil na mě, jestli se nesměju a já se díval jinam. Já jsem věděl, že na mě přijde žalovat, ale nic jsem si z

Kresba: Areta Fedaková

toho nedělal, protože jsem věděl, že mně násí nic neřeknou, jelikož nám pan Fajst stejně nedá nic utržit.

Tak jsem šel pryč, ostatní hoši šli taky pryč a pan Fajst se zastavil s Koží Kunckou a my jsme slyšeli, jak pravil: „Z těch kluků roste samý kremínářník, vzpomenete si na mě, matko drahá, až tu nebudu.“

Já nyní chodím s Čeněkem Jirsákem a my spolu mluvíme a všem jsem pravil, že spolu mluvíme, aby to věděli. Jelikož jsem poznal, že není falešný, ale náhodou je správný. A vůbec není prauda to, co pravil Bejval Antonín, že Čenda je jenom sám pro sebe. Sám je falešný. Poněvadž jsem pravil, že by se mělo říct taky Edovi Kemlinkovi, aby s námi jel do Itálie.

Cenda pravil, bez všechno, tak jsme to řekli Edovi a on přinesl škatulku, že se do ní budou dávat peníze a až budeme mít hodně peněz pohromadě, tak pojedeme. Až budeme v Itálii, tak pošleme Tondovi kartku a on bude mít vztok, že spatříme cizí kraje a on ne. Až se vrátíme, tak řeknu Bejvalovi: „Kdo spatřil Vesuv, co soptí síru a plameny a kdo ne? Kdo byl v jeskyni, co se tam dělá a on chcepné a kdo ne? Aha! A kdo mně nechtěl půjčit kolo? Aha!“ čímž ho správně převezu.

Sešli jsme se u Kemlinků, abysme se poradili a paní Kemlinková, když jí Eda pravil, že pojedeme do Itálie, tak nám dala kafe a buchtu, abysme se posilnili na tu dalekou cestu. Pan Kemlink spravoval elektriku, protože když není v kanceláři, tak vždycky spravuje elektriku a pravil, že byl jako vojín v Itálii u těžké atalerie, a že si tam pekli kaštany.

Eda Kemlink má dvě sestry, jménem Viktorka a Rafaela a ty se nám podívaly do škatulky a byly tam už dvě koruny osmdesát haléřů a ony se nám smály, že za ty peníze se nedostanem ani do Dlouhé vsi. Ony se chtěly s námi prát a my jsme vypili kafe a pravili jsme, že půjdeme k Jirsákům, abysme měli od ženských pokojů.

Eda má takovou knížku, co se z ni učí

italsky a sám už se z ní předtím učil. On už umí nazpamět cvičení „Láska — Zasvoubení — Svatba“ a doveďte říct po italsku: „Dejte mi polibení, slečno, kdy bude svatba?“ A my jsme se mu divili, že to doveďte rychle.

Když jsme šli od Kemlinků, tak jsme byli tři a Pajda šel s námi. Pajda je Kemlinků pes, on je velice dlouhý, ale nožičky má krátké a křivé. Ale umí tak utíkat, že ho nikdo nedohoni. Eda pravil: „Pajdo, nemůžeš jít s námi, jelikož máme schůzi a ty z toho nemáš pojem.“

Pajda to poslouchal, stál a byl smutný a měl jedno ucho naruby. A Čenda pravil: „Proč by nemohl jít s námi? On nás nebudě otravovat jako ty ženské, jelikož má rozum.“

Fročež Eda pravil: „Tak pojď, Pajdo“ a Pajda měl radost a skákal a silně štěkal a olízl Edovi nos. A pak se převalil na záda a hned nato vyskočil, moc rychle běžel a pak na nás čekal a nožičku měl zdviženou, jako by pravil: „Copak nemůžete jít rychleji?“

My jsme Pajdu chválili ale Eda pravil, že se Pajda nezdá, že kouká jako svatý Utřenos, ale je děsný prevít. On se spolčil s Amorem a nejradiji kradou u řezníka Šveráka, jelikož vyčíhlí, že pan Šverák jest málodky v krámu, protože si musí namlouvat v jednom kuse Andulu, co slouží u důchodních.

Tak když pozorují, že si pan Šverák zase namlouvá, tak vlez Amor do krámu, protože je velký a dosáhne na pult, ale Pajda je malý, tak dává venku pozor, kdyby někdo šel. Načež Amor skočí na pult, popadne věnec buňtu a pak spolu utíkají velice rychle. A co můžou, to sezerou, co nemůžou, to si zahrabou do hnoje, poněvadž pes je velice chytrý živočich a pamatuje na zlé časy.

My jsme se divili a pravili jsme: „Nehoupej nás“, ale Eda se zadušoval, že je to prauda. A pravil, že jednou šel pan Fajst kolem Šverákovova krámu a viděl, jak ti dva psové kradli a pravil: „Tohle je mi pěkná věc.“ Načež šel ke Kemlinkům a pravil, pěkně věci jsem viděl, pane Kemlink.

Pan Kemlink pravil: „To není prauda, pane Fajst, nás Pajda není takový, aby kradl, to by vypadalo, že mu nedáme najist.“ Ale pan Fajst jináč nedal, procítě mu pan Kemlink pravil, že závidí psům buňty, jelikož by je nejradiji sežral sám.

Pan Fajst děsně zčervenal a pravil: „To mám za svou dobrou vůli“ a šel pryč.

Tak jsme šli a povídali si a Pajda štěkal a točil se dokola a my jsme šli k Jirsákům. Pan Jirsák měl brejle a šil čepici a pravil: „Pěkně vítám, mladí páni“ a už nic neříkal. Pajda k němu cuchl a vrtěl ocáskem a pan Jirsák pravil: „Ty kluku špatná“ a usmál se.

Pani Jirsáková pravila, abysme se ji nemotali, jelikož je nás všechno plno a tak abysme šli na zahrádku, jelikož nás tu nechce mit. Na zahrádce byl trpajzlík, co měl ty dlouhé vousy a nezpával si dýmkou a Eda Kemlink pravil, že se musíme poradit ohledně cesty do Itálie a tak jsme se radili. Každý si vezme batoh a do toho dámé jidlo, abysme netrpěli hlad. Já jsem pravil, že z krámu vezmu šumivé bombony a budeme si dělat limonádu, abysme neměli žízeň, jelikož jest v Itálii horké podnebí. Všichni mě chválili za ten nápad a já jsem byl rád. Jirsák pravil, že si musíme všechni bedlivě vysoká a abysme věděli, kterak je která hory vysoká a která řeka se do které vlévá, kdyby se nás pan učitel ptal, abysme dovedli dát správnou odpověď.

Jak tohle pravil, tak jsme slyšeli, jak pan Jirsák děsně řval: „Pětranná hodino, on mně se žepici!“ Hnedle nato vyletěl Pajda ze dveří a měl plnou hubu cucků, jak žral tu čepici a pan Jirsák utíkal za ním a dupal a pravil, jak k tomu přijde.

Eda psa napomenul, aby nežral čepici a Pajda po něm šíhal a měl ocásek zatažený a pak pravil, že má mapu Itálie, kterou probádá, abysme věděli, kde máme přesedat a kde ne. My jsme pravili, aby teda tu mapu probádal a pak jsme šli domů.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTIM ČÍSLÉ

AUGUST 1968 V ČESKOSLOVENSKU A V MOSKVE

Dňa 21. augusta 1968 vstúpili vojská piatich štátov Varšavskej zmluvy na územie Československa. Prerušili proces demokratických zmien v krajinе. Vedúcich predstaviteľov Pražskej jari tajne odviezli do Moskvy.

O 21 rokov — 4. decembra 1989 — najvyšší predstaviteľia Bulharska, Maďarska, NDR, Poľska a Sovietskeho zväzu vyhlásili, že vstup vojsk bol zasahovaním do vnútorných vecí Československa a musí byť odsúdený.

Dňa 20. augusta 1968 zasadalo v budove Ústredného výboru Predsedníctvo ÚV KSC. Zasadanie sa začalo o 14. hodine a hlavným bodom rokovania boli prípravy na mimoriadny zjazd strany. Blížila sa polnoc, keď predsedu vlády Oldřicha Černíka náhle zavolali k telefónu. Vrátil sa rýchlo a z výrazu jeho tváre všetci pochopili, čo sa stalo: vojská piatich krajín Varšavskej zmluvy prekročili hranice Československa.

ZO SPOMIENOK J. SMRKOVSKÉHO

„Černík vyzeral úplne deprimovaný, ale aj Dubček. Neboli schopní povedať ani slovo... Začali sme hukot leteckých motorov. Lietadlá dopravovali obrnené vozidlá a vojakov priamo na ruzynské letisko. Začalo svítať. Predpokladali sme, že asi o 4.—5. hodine ráno sa vojaci zjavia pred budovou ÚV. Nečakali sme dlho...“ spomíнал neskôr vtedajší predseda československého parlamentu Josef Smrkovský. Po udalostiach roku 1968 sa vystahoval do Francúzska, kde v roku 1974 zomrel.

„Onedlho sme zbadali ľažký tank,“ napísal Smrkovský v pamätiach. „Pohyboval sa po pravom brehu Vltavy. Zastavil sa pred hlavným vchodom a zamieril delo na budovu ÚV. Za tankom bolo vidno obrnené vozidlá. Boli sme v Dubčekovej kancelárii, keď k nám vtrhli ľudia vo vojenských uniformách. Rokázali všetkým ostatným na svojich miestach a zapísali si mená prítomných osôb.

K budove ÚV sa blížili zástupy mládeže, kráčali vo výrovnaných radoch a niesli československé zástavy. Chceli sa dostať čo najbližšie, no cestu im zahatali tanky, obrnené vozidlá a vojaci so samopalmi. Mládež zaspievala štátnu hymnu. O chvíliu naznel povel a vojaci začali strieľať do vzduchu. Iba jeden z nich, čo stál celkom na kraji, vystrelil do mládencu v prvom rade. Poručík, ktorý bol s nami v miestnosti na prvom poschodi, prikázal všetkým, aby odstúpili od okna. Naprieck tomu som ešte stihol uvidieť kaluž krvi na asfalte... Potom Pražania prinášali na toto miesto kvety...

Zašiel som do susednej miestnosti a požiadol som Dubčekovu sekretárku, aby ma urýchlene spojila so sovietskym veľvyslancom.

Protestujú občania, ti, ktorých režim na vyše dvadsať rokov „skrotil“

Snímka: L. Bielik

Pohľad na „osloboditeľov“
z defilé 21. augusta 1968

Snímky: archív

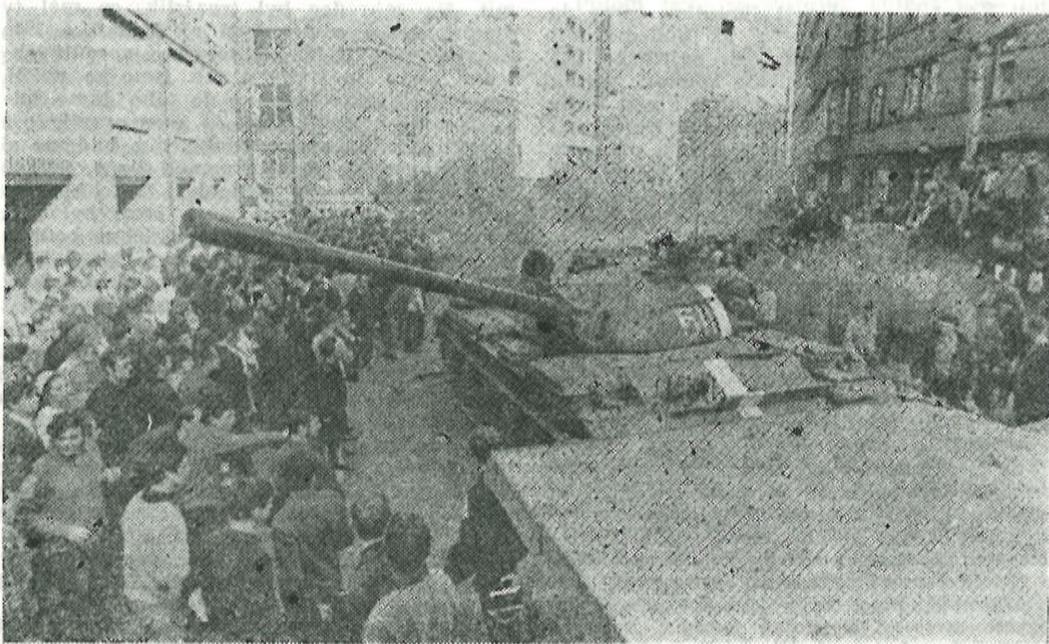

com Červonenkom. Keď zdvihol slúchadlo, oznamil som mu, čo sa stalo: „Vy, súdruh velvyslanec, nesiete hlavnú zodpovednosť za preliatu krv!“ Červonenko mi ešte ani nesihol odpovedať, keď ku mne pribehol jeden vojak a z celej sily udrel po telefóne, ktorý sa rozobil na mŕne kúsky. Dubček sa rozhodol zatelefonovať z iného aparátu Černíkovi. Pribehol však ďalší vojak a pretrhol šnúru. Videl som, ako Dubček zmeravel. Potom odpojili všetky telefóny, vrátane spojenia s Moskvou. Prosili sme, aby nám prinesli noviny, ale nikto nás nepočúval. Asi o 2. hodine ráno nás skupina vojakov eskortovala na letisko.

Neviedeli sme, kam poletíme. Bola ešte tma, keď sme pristáli na akomsi letisku. Na jednom z hangárov som zbadal nápis: Legion. Pochopil som, že sme v Poľsku. Na letisku sme strávili asi tričtvrté hodiny. Dôstojníci, ktorí nás sprevádzali, nervózne pobebovali hore-dolu, zrejme čakali na rozkaz. Konečne nám prikázali opustiť lietadlo, usadili nás do auta a odviezli do akéhosi domu vzdialeného 10—15 kilometrov od letiska. Každý z nás tam dostal svojho „aniela-strážcu“, mne pridelili nevysokého plukovníka, ktorý sa predstavil ako Nikolajev. Aby sme si skrátili čas, dali sme sa do rozhovoru. Môj „angel“ prorokoval: „Súdruh Smrkovský, musíte sa zmieriť s osudem. Tak to už v politike chodí...“ Pôsobil dojmom veľmi vzdelaného človeka.

„Aj dr. František Kriegel sedel za jedným stolom so svojím „angelom“. Zhovárali sa po španielsky. Obaja totiž kedysi bojovali proti Frankovi.

Asi o tri hodiny nás znova odviezli na letisko. Už bolo ráno, keď sme opäť pristáli. Bolo to v Zakarpatsku. Posadili nás do auta a v sprievode dôstojníkov KGB viesli približne 30 kilometrov. Napokon sme zastavili pred niekoľkými barakmi obklopenými ostnatým drôtom. Vo vežiach stáli strážcovia s guľometmi.

... Len čo som vošiel do baraku, uvidel som Černíka, mal úplne skleskú náladu. Na poludnie nás zavolali obedovať, dali nám dokonca aj fľašu vína, čo sme považovali za dobré znamenie. O chvíliu zavolali Černíka k telefónu a keď sa vrátil, bol veľmi vzrušený: „Jozíšku (tak ma oslovoval), práve som hovoril so Sašom (Dubčekom). Rozprával sa s Brežnevom, má letieť do Moskvy a s ním ešte niekto. Pôjdem ja! Tak sme sa rozlúčili. Ja som tam strávil ešte 24 hodín a potom ma odviezli na letisko. V lietadle som bol sám, nevedel som, kam ma vezú. Pristáli sme vo Vnukove (v Moskve — pozn. red.), letisko som dobre poznal.“

MOSKOVSKÉ ROKOVANIA

... Dňa 22. augusta sa konal v Prahe miemadny XIV. zjazd KSČ, ktorý potom vošiel do dejín ako vysokočanský zjazd. Jeho delegáti sa schádzali tajne. Mnohí z nich nemohli opustiť budovu parlamentu, ktorú obklúčili tanky a vojaci. Museli sa uchýliť ku

Istí k budove prišlo niekoľko sanitných vozidiel a lekári na nosidlach pod prikrývkami vynášali delegátov. Vedúci činitelia strany sa na zjazde nezúčastnili, pretože ich odvezli do Moskvy. Zjazd prijal deklaráciu, v ktorej sa o.i. uvádzalo, že „socialistické Československo nikdy nebude súhlasiť s vojenskou okupáciou“, že zjazd uznáva len zákonne zvolené ústavne orgány a za najvyššieho predstaviteľa strany naďalej považuje Alexandra Dubčeka. Zjazdové uznesenia boli neskôr anulované a sám zjazd označený za oportunistický.

Najvyšší československí predstaviteľia boli zo Zakarpatska dopraveni do Moskvy a ubytovaní čiastočne v Kremlí a čiastočne vo vilách za mestom. Smrkovský tam bol už aj predtým — v júni ako vedúci parlamentnej delegácie. „Mňa ubytovali vo vilke, kde v lete žil iránsky šach,“ napísal Smrkovský v pamätiach. „Tu sme sa konečne mohli umyiť a oholiť, dostali sme čistú bielizeň. Keď sme sa dali do poriadku, odvezli nás do Kremľa.“

V Kremlí sa Smrkovský zišiel so svojimi priateľmi. „Tu som sa dozvedel, čo od nás chceli sovietski súdruhovia,“ spominal neskôr. „Mali sme podpísat nejaký protokol. Keď sme sa však zoznámili s jeho obsahom, povedali sme, že sovietske požiadavky sú pre nás absolútne neprijateľné a že predložime protinávrhy.“

V pamätiach Josefa Smrkovského a Zdenka Mlynára, vydaných na Západe, sa hovorí o tom, ako prebiehalo „rokovanie“ s vtedajším sovietskym vedením. „Povedali sme, že nesúhlasíme so sovietskymi návrhami a protokol nepodpišeme. Odpovedali nám, že naše návrhy sú pre Sovietsky zväz neprijateľné. Dokument, ktorý sme mali podpísat, začína vyhlásením, že ZSSR sa rozhodol poskytnúť Československu internacionálnu pomoc s cieľom zvrhnúť kontrarevolúciu. Ponomariov vtedy povedal: „Ak nepodpišete teraz, podpíšete o týždeň. Keď nie o týždeň, o dva. A keď nie o dva...“

Dubček sa spočiatku na rokovaniach nezúčastňoval, mal srdcový záchvat. Podľa Mlynárových slov sa „Dubček navyše nachádzal v stave úplného nervového vyčerpania a držal sa len na injekciách“. Lekárom sa podarilo postaviť ho na nohy až 26. augusta. Rokovania sa začali neskoro večer a otvoril ich Brežnev. Priateľským tónom hovoril o súdružských vzťahoch a spoločných záujmoch, o tom, s akou rútosťou a bolesťou sa sovietske vedenie odhodlalo na vojenský zásah, že sa nedalo inakšie, pretože záujmy socializmu sú pre neho na prvom mieste.

Moskovský Kremel: august 1968: Brežnev podpisuje koniec Pražskej jari

Alexandra Dubčeka, Ludvíka Svobodu a ostatných členov československého vedenia sovieti dopravili do Moskvy

Podľa protokolu mal predstaviteľ československej strany odpovedať podobnými frázami. Namiesto Dubčeka, ktorý sa necítil dobre, prehovoril Černík. Veľmi opatrné obhajoval programovú líniu KSC a medzi riadkami dal najavo, že odmietame vojenskú intervenciu ako akt, ktorý údajne zodpovedá záujmom socializmu, spomína Mlynár. Vtedy ho prerušil Brežnev a odmiel Černíkovo tézu. Na istý čas zavrádlo napäťe ticho. Vtedy požiadal o slovo Dubček. Spočiatku sa mu hovorilo veľmi ťažko, nedarilo sa mu vyslovovať slová.

No postupne sa spaľtal a prednesol svoju reť plynnou ruštinou. Bola to nadšená emocionálna obhajoba procesu obrody v Československu. Jeho prejav čoraz zjavnejšie prerastal do polemiky a obvinenia. Dubčekovo vystúpenie bolo improvizované, hovoril jednoducho to, čo si mysel a bolo to veľmi pôsobivé — obsahom i formou.

Proti Dubčekovi vystúpil Brežnev. Aj on improvizoval. Bolo to vari jediné pozoruhodné vystúpenie sovietskej strany na rokovaniach. Aj Brežnev hovoril, čo si mysel. Nemal rád dlhé prejavy. Konkrétnie a jasne vyčítal Dubčekovi, že robil vnútornú politiku bez Brežnevovho predbežného schválenia a súhlasu, že ignoroval jeho rady. „Od samého začiatku som ti chcel pomôcť v boji proti Novotnému, veď už v januári som sa ta pýtal, či ti neprekážajú jeho ľudia, či ich nechceš nahradziť inými,“ hovoril Brežnev. „Ty si však tvrdil, že nechceš, že sú to všetko dobrí súdruhovia.“

„Vo februári som urobil niekoľko pripomienok k tvójmu referátu,“ pokračoval Brežnev. „Upozornil som ňa na niektoré nesprávne formulácie, no ty si ich neopravil. Vari sa tak dôľačať? U nás, keď si aj ja pripravujem správu, dávam ju prečítať všetkým členom politbyra na pripomienky. Pravdu hovorím, súdruhovia?“ Brežnev položil túto rečnícku otázku a prebehol pohľadom po členoch politbyra. Ti súhlasne prikyvovali a zahundrali čosi o správnom postepe svojho ťafa. Brežneva veľmi rozčúlielo to, že ho Dubček sklamal. „Ja som ti veril, bránil som ňa,“ vyčítal Brežnev Dubčekovi. „Hovoril som: „Nás Saša je dobrý súdruh, ale ty si nás všetkých sklamal.“ Brežnevovi sa chvel hlas, hovoril prerušované, div sa nerozplakal. Potom začal vysvetľovať Dubčekovi, že moskovské vedenie si napokon uvedomilo, že na také vedenie KSC sa nedá spoľahnúť.

Mlynár vo svojich pamätiach uvádzal, že slová ako „zvrchovanosť“, „národná a štát na nezávislosť“ sa v Brežnevovom vystúpení všetci nevyskytovali. Neboli v ňom ani ďalšie zaužívané frázy, ktorým sa oficiálne

odôvodňovali „spoločné záujmy socialistických krajín“. Brežnev akoby sa dokonca čudoval: veď všetko je také jednoduché, ako to môžete nechápať? Mal iba jednu jednoduchú myšlienku: Naši vojaci vo vojne prišli až k Labe — a dnes sú tam sovietske hranice... Co je pre nás nejaký Berlinguer? Vari má tanky? Môže zmeniť výsledky druhej svetovej vojny? Dubček sa pokúsil dať povedať, no Brežnev ho prerušil a zvolal: „Vidím, že všetko naše rokovanie k ničomu nevedlo...“ Členovia politbyra vstali a chystali sa odísť. V zmätku, ktorý nastal, zaznel hlas Ludvíka Svobodu snažiaceho sa odvrátiť hrozbu. Brežnev sa zastavil, vypočul ho, potom sa odvrátil a povedal, že o ďalšom postupe sa treba dohodnúť. Potom sa vzdialil sprevádzaný celým sovietskym vedením.

K polnoci bolo všetko pripravené a nastala chvíľa podpisania dokumentu. Zdenek Mlynár to opisuje takto: „Zrazu sa otvorili obrovské dvere vedúce do sály a dovnútra doslova vtrhlo niekoľko desiatok fotoreportérov a kameramanov. Celé politbyro ako na povel vstalo a každý sa s otvorenou náručou naklonil ponad stôl k svojmu československému kolegovi. Keď som sa pokúsil vstať, oprel som sa o nohu stola a moja stolička sa začala kľzať po parketoch k stene. Nečakane som začul hlas Podgorného: „A súdruh Mlynár nechce podpísovať. Stál proti mne a videl, ako som sa snažil vyhnúť jeho objatiu.“

Toto stretnutie sa skončilo asi o tretej hodine ráno. Mlynár opísal, aký unavený, z posledných sôl prišiel do vladnej rezidencie na Leninských horách. Svoje rozprávanie o rokovaniach v Kremlí kontí bývalý tajomník UV KSC týmito slovami: „Cítili sme sa oklamani. Bola to naša chyba. Veď Kádár sa nie bezdôvodne pýtal Dubčeka: „Vari naozaj nevieš, s kym máte do činenia?“ Považoval za vylúčené, aby to Dubček nevedel.“

Jozef Smrkovský na to spomínal takto: V Kremlí som podpísal protokol a, pochopiteľne, vzal som na seba zodpovednosť. Neskôr som hovoril, že dejiny posúdia, či sme konači správne, alebo sme zradili nás ľud. Ja to neviem. No v situácii, v ktorej sme sa ocitli, som konal výlučne z vlastnej vôle. Hoci som dlho, veľmi dlho váhal...“

V Moskve bol v tom čase rozšírený takýto vtip: „Na rokovaniach sa zúčastnili s. Brežnev, s. Dubček a T-34.“

GRIGORIJ POLEGAJEV
(Echo Planety 51/89)
Skrátené podľa Expressu č. 5/90, Bratislava

MARGITA FIGULI

TRI GAŠTANOVÉ KONE

POKRAČOVANIE ZO STR. 1

Zamyslí sa trocha a stichne. Hľadí po námestí okresného mesta, medzi dňaždením ktorého zrkadlia sa kalúzky vody. Ako prešťupoval, zavadol o skalu a hral sa s ňou koncom topánky. Vycítil som hned, že akosi skrotol a že jeho bývalá bojovosť nie je už na predošej výške. I to som zbadal, že jeho vtip stratil ostrosť, hoci aj teraz sa ešte rozhnial a zažartoval si.

— Vám čosi je, — vyrušujem ho z dumania.

— Uhádli ste, vyježí oči proti mne.
— Môžem vedieť, čo vás vlastne trápi?
— Všeličo, — dostał som vyhýbavú odpoved.

— Len povedz.

Priznal sa bez ďalšej váhavosti, že teraz ho mrzí ja. Nejde mi vraj do hlavy, že som sa tak vedel pretvarovať a vlastne že v celej príhode hrám hlavnú úlohu. Ešte i na moste, keď sme sa pred niekoľkými dniami stretli, robil som sa vraj, akoby ma to nezaujimalo. A potom sa vykľul čert z vreca. Nemá sice tušenia, čo zamýšľam, ale s jedným si je na čistom: že všetka jeho snaha stratila už význam.

— Aká snaha? — zaujímam sa.

— Chcel som pomôcť Magdaléne... a teraz som už i tu zbytočný.

Chcel pomôcť Magdaléne, ale nepredpokladal, že má v srdeci mňa. Touto skutočnosťou je celkom odbavený. Priznal sa, hoci mi predtým tvrdil, že mne by ju dožičil, teraz sa vraj presvedčil, že je to inakšie a že sa mylil. Na Zápotocného sa vraj len jedoval, ale na mňa žiarili.

Uistil som ho, že ani tým nie je tak ľahko, na ktorých žiarli a na ktorých sa hnevá. Možno, že trpia dvojnásobne. I Zápotocný že sa zožiera a trpi ako v pekle.

— Tomu to doprajem, lotrovi, — vydýchol si s uťahčením a prihladił si fúziku, — aby ho sira ohnivá páli!

— Viete, čo jej včera urobil? — srší, ale s istou uhladenosťou mestského pánika, — vlastne vy bývate v Leštinách, budete to istotne vedieť.

Uistil som ho, že som odišiel z domu včasráno a nemám o ničom ani tušenia.

— Tak teda dobre, — a začal rozprávať.

Leštinčanka, čo k nim chodí, hovorila, že sa Magdaléna už natočko pozbieraala, že výde na dvor, pred dom a do záhrady. Hoci ani teraz nepovie krivého slova o svojom mužovi, Judia akosi všetko vedia. Čiesi nevolané uši vypočuli, ako sa žalovala farárovi, že sa nemôže hnúť, lebo Jano v každom jej pochybe vidi zlý úmysel. Dúfala, že sa azda popraví po tom jej umieraní. Ale znova začal výčiná s koňmi. Zvieratá poznajú už aj jeho dych a zdáaleka sa trasú pred ním. Nemôže sa už ani on sám priblížiť k nim. Práve tejto noci sa odtrhol ten, čo ho domalič v Okružinách, a utiekol. Nočný strážnik ho chytil a doviadol nazad. Zápotocný podozrieva Magdalénu, že ho sama odviazala a že to

turčianskej, ale nech majú radosť. Ba na potechu sám som doložil, že sa mi páči ich chotár. Keby som reku nemal v Turci gazdovstvo, hned by som sa tu usadil.

— Vy máte gazdovstvo? — čuduje sa jeden, druhý i tretí.

— Pravdaže mám, ako hociktorý z vás.

Sledoval som, ako sa po tých slovach mel výzor ich tvári. Hneď sa otvorennejšie a prívetivejšie dali so mnou do zhovárky, keď som sa im predstavil ako gazda a keď mohli neveriť tým tárackám o tuláctve. Teraz som len zreteľne pochopil, o čo je podľa ich mienky menejcennejšia tulácka duša od duše sedliackej.

Ked sme sa už dosýta narožprávali o svojich chotároch, pre zmumu vytiahol jeden z kapsy kvetavú šatku, aby sa pochválil, akú kúpil svojej žene. Tisol mi ju, aby som si ju dobre obzrel a povedal, či aj v Turci nosia také krásne.

Práve som sa načiahol za ňou, keď sme počuli v dedine krik.

Ja som v ten čas bol ako na ihlách. Stačil malý šuchot, už som zbystril sluch.

I teraz vravim chlapom:

— Von je akási haravara. Počujete?

Jeden z nich sa zasmial a hodil rukou:

— To je u nás taký zvyk, že dievčatá oblievajú mládencov, keď idú z oračky. Iste sa niektorému z vedra dostalo. Mal si dávať pozor.

Ale niekoľko sa nás zobraľo a vyšli sme pred krémou. Stadeto sme videli utiekať sestry Jana Zápotocného, ktorá pre božie zmíľovanie a pre rany Kristove volala o pomoc.

Rozbehol som sa k nej, lebo ma znepokojoilo cudné tušenie. Ostatní krácali za mnou.

— Čo sa robí? — pýtam sa jej.

— Len poťte, prosím vás, — a zalamuje rukami.

Náhlime sa všetci hore dedinou. Nevedeli sme, kde nás viedie. Len keď sme dochodili k Zápotocného domu, ovial nás mocný západ za spálenej srsti alebo konských kopýt. Z jeho dvora vychodil štrngot reťazi, buchot môh a kvikanie koňa.

Pustili sme sa do behu.

Zápotocný mal prostred dvora postaveného koňa. Bol to ten z Okružín, s vyečeným okom a prerazeným pyskom. Magdaléna ho držala na reťazke bledá a so zmorenou tvárou. Bola veľmi slabá a vôbec nemala sily, lebo kôň jej vláčil sem a ta ruku i s reťazkou. Zápotocný ju vari priamo z posteľu vytiahol, aby ju moril utrpením zvierata. Keď si človek k tomu pridal slová mladíka s fúzikmi, že kôň sa nedávno v noci odtrhol a Jano že podozrieva Magdalénu zo zlého úmyslu, všetko mu bolo jasné.

Zápotocný vypaľoval ohnivým kutáčom na boku koňovi slovo: tulák.

Kutáč si zohrieval pod kotlom, ktorý bol postavený neďaleko studne a v ktorom sa varievalo krmivo sviniam. Teraz treštal a praštal v ľom oheň. Keď bol kutáč rozpálený do krvava a koniec až do biela, vytiahol ho a kopnutím zavrel dvercia na peci. Niesol ho omotaný v handre ku koňovi.

Práve sme dobehli pred vrátku, keď niesol ohnivý kutáč rovno ku koňovi, ktorý sa už vopred plašil a chvel. Najsamprv zastal s ním nad vypálenými písmenami, prezeral si ich, miestami zoškvarené až do mäsa. Bol vari s nimi spokojný, lebo potom sa pobral s kutáčom ku hlave koňa.

Prvý som schmatol kľučku vrát, ale na najväčšie zdesenie som zbadal, že sú zamknuté.

— Zabehnem domov po sekere, — počul som za sebou.

Medzitým počet zvedavcov sa zväčšoval a obstál predok domu. Cez hučiaci zástup prenikal trašlavý pláč Janovej sestry.

Zápotocný začal dýhať ruku s kutáčom. Nebol som si istý, či mieri na Magdalénu alebo na zvieratá. Ale vtedy som už bol odhodlaný na všetko.

Ten so sekereou ešte vždy nedobehol a ja som už nevydržal čakať. Vylomil som rám obloka skočil do izby a stade do dvora. Práve som preskakoval prah na pitvare, keď Jano pritisol rozpálený kutáč na druhé, zdravé oko koňa.

(11)

má byť zasa dohovorené znamenie s tým tulákom.

— Odpusťte, — ospravedlňuje sa, — že som vás pomenoval tulákom, ale Zápotocný sa vraj vyjadril.

— Nestojí za odpytovanie, — hovorim úmyselné vľúdne, — ja sa neurazím pre takú malíčost, len aby sa mi horešie nestalo.

Usmial sa nútene a pretrel si tenké fúziku, ktoré sa zdržali nad vyšnou perou ako šídielko.

Tu začal nás hovor viaznuť, lebo sme si vari nemali už čo povedať. Inak tento malíčik mi spravil náhodou veľkú službu svojimi niekoľkými slovami, a to už druhý raz. Malo pre mňa zvláštnu dôležitosť, že som sa dozvedel, čo sa tejto noci stalo.

Teda stará história s koňmi pokračuje.

Je jasné, že Zápotocný je už taký zažraty do svojich nerestí, že ho z nich nevytrhne ani láska, ani hrozba. Ale to znamená, že treba znova bdiť nad Magdalénou a nad jej životom.

Ponáhal som sa z okresného mesta a umenil som si, že sa ani na krok nevzdialím z Leštin a budem strieži v jej blízkosti. Umienil som si tiež, že okrem farára hned navštívím sestru Zápotocného, o ktorej som počul to najlepšie od Judi. Janovým výčinom musí sa spraviť raz koniec.

Prešlo niekoľko dní.

Na stene v krémke visel kalendár s veľkými čiernymi číslicami. Díval som sa naň a počítal som na prstoch, ako dlho som vlastne už preč s Turca. Pri zvuku pondusových hodín uvedomoval som si, že čaká na moje ruky prenajaté malé gazdovstvo a že sa mi bude treba vrátiť.

Krémárova žena utierała obloky, zacedené dažďom.

Krémár sa vybral vsypať ovsa mojom trom koňom, ktoré vari tiež netrpezlivé čakali odchodu. Boli ako uväznené stále v stajni. Sice niekoľko ráz sme ich vykefovali a pustili na dvor, aby sa prebehali, ale viem, že neboli spokojné bez roboty.

Tohto dňa bol v okresnom meste jarmok.

Len čo žena poutierała obloky a pozavieraala ich, vrhnulo sa viacel' chlapov do krémky. Sám som jej pomáhal roznašať poháre, kým sa krémár vrátil. Šli z jarmoku a stavili sa prečistiť si niečím hrdlo. Posadali poza stoly a rozložili si batôžky s merindou, ktorú ešte nestrovili. Krémka sa rozvoňala klobáskami a dobrým údeným mäsom.

— Poťte ochutnať z nášho, — zavolal ma jeden a poznal som ho hned, že je to z tých, čo šli vtedy cestu naprávať, keď som šiel za Zápotocným do Okružín.

Odkrojil som si kúsok klobásky, aby som ich nezohrdil.

— Ved si i chleba, — vynukuje ma.

Odkrojil som si i chleba.

— Dobrý je, — chvália všetci, — ved je to zo žita z našich zemí.

A všetci, ako na rozkaz, chvália si dobrú oravskú zem. Viem, že sa nedá prirovnáť k

Kôň sa vyhodil v bolesti do výšky a tak skvíčal, že ma prenikol des od hlavy po päty. Vtedy som tiež počul prvé údery sekera na vráta. Hlúpaci, mali poskákať oblokom za mnou, ale v tom rozrušení potrafili rozum.

Kôň sa vytrhol Magdaléne a zahodil sa prednými nohami ako do skoku. Zápotocný sa mu už nastačil uhnút a zrazený kopytami zvierala padol na zem.

Preskočil som ako divý z pavláče do dvora, ale už bolo neskoro, už som nemohol nič zachrániť.

Kôň pripravený o zrak nevedel, kde sa vrhnúť. Hodil sa znova dozadu a splašený krikom ľudi pred vrátami sa potom rozletel. Nevidomý, zaryl kopytami do pís Zápotocnému a podkovou mu búšil do pravej sluchy. Cvalom sa rozohnal cez dvor do záhrady. Narazil na kamenný mûr a tak sa dokaličil, že ho museli na mieste zastrelit.

Hoci Magdaléna horekovala, schytí som tentoraz najšamprv Zápotocného. Keď som ho dvihal, ostal mi na rukách ako cepy, a hned som vedel, že je s ním koniec. Ani sa len nepohol a z rany na tvári mu tiekla krv, takže mu zaplavila oči.

Neskoršie, pri lekárskom vyšetrení sa zistilo, že mal prelomené dve rebrá a tretie puknuté. Úder do hlavy bol smrteľný. Jano hned na mieste ostal mŕtvy.

Vari pol dediny sa sem zbehlo. Ako mrákava stál zástup na ceste. Ceze predierala sa Janova sestra, kvíliac zúfalo nad nešťastným bratom.

I mne ho bolo trochu ľuto. Ale veď či som sa nechcel s ním pokonať? Viacej som nemohol spraviť ako to, že som sa odhodlal navždy zriecknuť Magdalénu pre pokoj a jej šťastie. Ale veď ako mohla byť šťastná bez mňa? Bolo vari v poriadku, že Zápotocný neprišiel vtedy na Faru. A verím, že neprišiel preto, lebo život mal s nami celkom iné plány.

Na tretí deň Zápotocného pochovali.

Stál som medzi zástupom, hľadiac na truhlu a na Magdalénu. Keď som videl, ako jej slzy úprimne a zhlboka stejkajú po tvári, bol som v pokušení myslieť si, že žiali nad smrťou toho tyrana. Mohol som sa domnievať, že Magdaléna predsa len milovala svojho muža. Prvý raz sa mi s určitosťou zdalo, že som naozaj votrele.

Ale nemilovala ho. Presvedčil som sa o tom neskoršie. Plakala nad ním len ako nad nešťastníkom, s ostatnými ľuďmi. A plakala nad sebou a nad svojím truchlivým životom.

— Veď už to tak nebude, — povedal som jej chláholivo a jemne, keď sme ju ešte toho večera navštívili v jej dome s farárom a Janovou sestrou.

Pobadal som po týchto mojich slovách, že si už nevedela krásne a dobré predstaviť. Že sa jej zdala cudzia moja reč. Že celkom zábulia na dotyk a objatie mojich rúk. Že nežnosť jej bola ako pohyb mierneho vetra, ktorý necíti drsná tvár. Že hovor o šťastí a pokoji brala na ľahkú váhu. Cítil som, že ju len trápime našimi slovami.

— Nie si azda rada, — hovorí Janova sestra, — nie si rada, že sme sa prišli potešíť, Magdaléna?

Ostala zmätená a nevedela, čo chytre povedať.

— Chcem, Magdaléna — vpriadam sa i ja do hovoru, — chcem, aby si rozhodla dobrovoľne o svojej budúcnosti, keď si zasa slobodná.

— Nerozumiem, čo vlastne odo mňa chceš, — konečne povedala.

Nachýlil som sa bližšie k nej ponad stôl, okolo ktorého sme sedeli. Viem, že tu by nepomohli dlhé úvahy, a preto som hned začal od prostriedku.

— Prišiel som po teba do tohto kraja, lebo ty si chcela, aby som prišiel. Všetko som splnil, čo som ti slíbila, len teraz neviem, či si odhadlaná splní svoj slub aj ty.

— Som žena Zápotocného, — odbavila ma s trpkým prízvukom na slovách.

— Viem, — prisvedčiam jej pokojne, ako som len schopný, — viem, že si bola ženou Zápotocného, ale to mi neprekáža.

Kresba: Areta Fedaková

— Zmocnil sa ma slobodnej a mali sme mať dieťatko, — nadhadzuje mi náročky veci, ktorími by ma odradila.

— I to viem, Magdaléna, — priznávam sa úprimne, — a nerozumiem, prečo by som ta mal preto zavrhnúť.

— Lebo som ti povedala, — vykríkla, — že ťa budem čakať čistá a nepoškvrená... ale nemohla som, Peter, — rozplakala sa, — nemohla som, lebo ma donutili.

— Všetko viem, Magdaléna, a netreba sa ti pre nič ospravedlňovať.

Vysvetlil som jej potom ešte, že nebudeme hľať na to, čo bolo, ale budeme sa starať o to, čo teraz príde.

A príde zmierlivé a plné šťastie, ktoré onedlho vyklíči zo zasiateho žitia na poliach v Turci. Vyklíči aj z pšenice, ktorá sa bude klátiť vo veetre na dlhých lanoch. Vypučí i v listoch a kvetoch ovocných stromov, ktorých je plná záhrada. Vypučí v nás samých a zaplní nás ako rozvodnená rieka svoje okolie. A hoci sme silní, nebudem sa môcť brániť, lebo to bude silnejšie od nás. Ľudia sa to naučili volať šťastím, ale my, Magdaléna moja, my to budeme volať životom.

Takto som jej to povedal, ale nie preto, že sú slová, ktoré vedia tak krásne hovoriť a zvádzat ženy, ako to ona spomenula pred výše pol druhu rokom v mesačnej doline, uložená na vlažnom a mäkkom machu. Nie preto, ale že som to tak cítil a že som bol na to všetko pripravený.

Pobadal som, že sa predsa len dala trochu obmôkniť. Pomáhla ju chláholiť i Janova sestra.

Co sme my dva nezvládli, zdolal duchovný otec, ktorý sa doteraz nemiešal medzi nás, ale chodil po izbe a očistom obzeral si na stenách obrazy. Len keď som ja dokončil, vrátil sa k nám a pomohol mi nadobro získať Magdalénu.

Keď sa to tak vezme, Magdaléna v skutočnosti nemala okrem mňa nikoho, kto by ju bol pochopil. Matka väčšia ľutovala Zápotocného ako svoju dcéru. Do pohrebu objimala truhlu s mŕtvym, a keď ho pochovali, vyplakávala na jeho hrobe. Náreku nebolo konca-kraja. Najväčšia sa obávala toho, že

Magdaléna nebude chcieť zostať na majetku Zápotocného v Leštinách. Dohovárala jej a vyzvala prudkú hádku. Malírik so svojou mierou povahu nemal moci utišiť svoju ženu. Nepomohla nijaká rozvaha, nijaká rada, nijaké chláholenie.

Napokon Malírik poslal po Jožka Greguša do Vyšného Kubína v nádeji, že sa mu chlapskými slovami podarí priviesť k rozumu všetkých. Nebol som pri tom, neviem, ako sa dopodrobna všetko odohralo. Vyčkával som s troma gaštanovými koňmi u krémára. Nenachodil som si nikde miesto a stápal som, aby Magdalénu nepreviedli. Ani v Jožkovi Gregušovi nemal som nijakú záruku. Veď už na začiatku celej tejto historie bol si na čistom, že Magdaléna nosí v srdci len mňa, a predsa sa dal ohúriť Zápotocného bohatstvom pri pytačkách. I keď si tažkal na Janovu surovú povahu a odusdzoval jeho zlé vlastnosti, predsa mu väčšia ľahodilo, že sa Magdaléna dostane na veľký majetok, a nie, aby našla naozajstné šťastie pri mne.

No veľmi ma prekvapilo, keď sa Jožko Greguš tentoraz vraj zastal mňa a povedal Malíričke:

— Chcel by som oľutovať svoju vinu a napraviť ju. Ako som prvý raz v zaslepenosti pomáhal vám proti Magdaléne, teraz sa pridávam na stranu Magdalény a staviam sa proti vám, lebo sa mi otvorili oči dokorán.

Lenže Magdalénina matka neustupčivo nástojila na svojom a nesúhlasila s našim počinom. Nechcela dovoliť Magdaléne, aby sa za mňa vydala, a preto sme sa zasobášili pri dvoch svedkoch proti jej vôle. Po tomto veľkom utrpení patrili sme si už navždy, ale nechcel som Magdalénu voviesť do svojho domu, kym by sa nestala mojou zákonitou ženou. Nemali sme iné východisko, nuž nevyčkali sme ani čas smútku.

V Leštinách ostali sme len krátko, kým sa spravil poriadok s majetkom.

Magdaléna sa zrieckala dedičstva v prospech sestry bývalého svojho muža. Ziadala si len, aby dva najlepšie kone dali Jožkovi Gregušovi z Vyšného Kubína. Toto bolo jej jediné želanie.

Keď sme skončili všetky povinnosti, vyskávali sme sa konečne do Turca.

Aby sme vyhli neprijemným výstupom s Magdaléninou matkou pri odchode, rozhodli sme sa, že prejdeme v noci cez vrchy na našich troch gaštanových koňoch, ktoré čakali v krémárovej stajni. Ráno potom by sme boli na mieste.

Rozlúčili sme sa len s farárom, krémárom a sestrou Zápotocného, s ktorou sme sa dohovorili, že všetky potrebné Magdalénine veci pošle nám do Turca železnicou. Hlavne je, aby sme my už boli tam.

Vybrali sme sa na Vyšný Kubín a stade sme odboločili do vrchov a potom smerom na Veličnú. Zo Zábrehu do Veličnej sme sa dali previeziť komponou.

Ako som už hovoril, šli sme v noci.

Bola to naša prvá noc. Bola to naša svadobná noc. A tie zvieratá, ktoré nás niesli, akoby to boli tušili, obchádzali kamene, aby netflikli do nich a nerušili pokoj okolo nás. Bol som im za to vďačný.

Ale aj inak mali pre mňa nesmiernu cenu.

To je aj ich zásluha, že si teraz vediem Magdalénu do svojho domu. To je aj ich zásluha, že teraz Magdaléna sedí so mnou na chrbe prostredného a aj už smelo a bez obáv môžem jej povedať: moja žena. Pevne a smelo držím jednou rukou uzdu a druhou prechodom po Magdaléninom pleci až ku končekom prstov na ruke. Rád by som prešiel až ku končekom palcov na jej nohách a stade až na temeno jej hlavy. Rád by som sa dotkol jej čela, jej úst a jej očí. Rád by som sa znova uistil, že to všetko je už teraz moje.

Lenže Magdaléna po toľkej únave zaspala mi v náruči a ja ju nechcem budíť. Som rád, že si odpočinie a že pri mne našla utišenie po tých všetkých fažkých dňoch a nocach.

A nič si už viac nežiadam, len aby to, čo nás spojilo, zostalo medzi nami neporušené navždy.

KONIEC

ZASADNIE PREDSEDNÍCTVA ÚV KSSČaS

V Krakove sa 28. januára 1990 konalo prvé zasadanie predsedníctva ÚV KSSČaS zvoleného na 8. zjazde. Rokovanie, ktoré viedol predseda ÚV Eugen Mišinec, bolo venované hlavne pravnému plánu Spoločnosti na rok 1990, problematike časopisu Život a organizačným záležitosťam.

Predsedca ÚV oboznámil prítomných so stretnutiami a rozborami predstaviteľov Spoločnosti v Ministerstve kultúry a umenia, ktoré odteraz bude dotoval základnú činnosť organizácie a redakcie Život. Ďalej hovoril o tom, že delegácia Spoločnosti v zložení Eugen Mišinec, Eudomír Molitoris a Zenon Jersák sa zúčastnila neoficiálneho stretnutia s prezidentom Československa Václavom Havlom a podpredsedom federálnej vlády Jánom Čarnogurským a informovala ich o živote a problémoch našej národnostnej menšiny. Vedúci predstaviteľia Československa prejavili veľký záujem o krajanské otázky a prisľúbili pomoc v riešení našich ľažkostí.

Tajomník ÚV Eudomír Molitoris predstavil účastníkom zasadania bilanciu Spoločnosti za rok 1989 a oboznámil s rozpočtom na tento rok, predloženým na Ministerstvo kultúry a umenia. Ministerstvo však priznalo prostriedky len ako účelovú dotáciu, tzn. na konkrétné podujatia. Tajomník ÚV predstavil tiež návrh plánu práce Spoločnosti na rok 1990. Popri základných organizačných úloham mestských skupín, obvodných výborov a ústredného výboru sa v nôm predvída i rad takých tradičných podujati ako sú prehliadky folklórnych súborov, divadelných krúžkov a dychoviek, recitačná súťaž, krajančí vatre, výmena súborov a ich účasť na krajančích a mimokrajanskyh podujatiach, vystúpenia rôznych súborov zo Slovenska v mestských skupinách, stretnutia so spisovateľmi a pod.

Účastníci zasadania zdôrazňovali, že základnou smernicou činnosti v nadchádzajúcim období by malo byť dôsledné plnenie uznesenia 8. zjazdu, ako aj úloh a povinnosti obsiahnutých v našich stanovách.

O ľažkej situácii časopisu Život hovoril tajomník redakcie Ján Spernoga. Uviedol, že v súvislosti s rastom ceny Života počet jeho predplatiteľov v I. štvrtroku klesol o polovicu. Aby Život mohol ďalej vychádzať v rámci skromných prostriedkov, ktoré na jeho vydávanie v tomto roku dalo Ministerstvo kultúry a umenia, redakcia zmenšila do 24 počet strán v časopise, obmedzila počet fotografií, zrušila farby a podnikla ďalšie úsporné opatrenia. Jedným z nich je kolportáz — od II. štvrtroku redakcia bude sama rozosielat celý náklad do mestských skupín, ktoré by však mali pomôcť v doručení časopisu čitateľom. Predsedníctvo ÚV prijalo uznesenie, v ktorom navrhuje odpojiť sa čo najskôr od Wydawnictwa „Współczesnego“, ktoré v I. štvrtroku poskytovalo Životu technické služby. Všetky účtovné záležitosti, zabezpečenie papiera a iné otázky prevezme na seba ústredný výbor.

Počas diskusie krajania medziiným navrhovali uverejňovať v Živote viac materiálov týkajúcich sa cirkevných otázok. Hovorili tiež, že ústredný výbor by mal posieľať predsedom obvodov, mestských skupín a členom plena ÚV informačné materiály, plány a rozpočty Spoločnosti. Zároveň zdôraznili, že všetky slúžobné cesty predstaviteľov Spoločnosti by mali byť schválené na predsedníctve ÚV.

Na záver zasadania predsedníctvo prerokovalo rad bežných organizačných otázok.

AMK

KRÍZA V KULTÚRE

Už viac rokov sa u nás hovorí a piše o hospodárskej kríze, ktorá postihla našu krajinu.

PRIPOMÍNAME

ČESTNÍ PREDSEDOVIA

MIESTNÝCH SKUPÍN

V KUCOVE

V LAPŠANKE

V MALEJ LIPNICI

V NEDECI

V PRIVAROVKE

VO VYŠNÝCH LAPŠOCH

- EDMUND POSPIŠIL (od r. 1984)
- PAVOL ŽIEMBA (od r. 1983 — um. 1986)
- FRANTIŠEK SVETLÁK (od r. 1984)
- MICHAL KUŽEL od r. 1989)
- ANTON SPYRKA (od r. 1984)
- ANDREJ ŠOLTÝS (od r. 1979 — um. 1979)
- AUGUSTÍN BRYJA (od r. 1983)

Ja by som tentoraz chcel niečo napísat o inej kríze, ktorá sa práve teraz začína prejavovať čoraz citelnejšie. Ide o krízu v oblasti kultúry, ktorú možno tak ľažko nepocitujeme, aspoň nie všetci, ale ktorá v dĺžke perspektíve môže priniesť veľmi nepríaznivé následky.

Viem, že problém kultúry sú výsledkom hospodárskych ľažkostí, že chýbajú skrátky peniaze. Prečo o tom pišem? Ako sa čitatelia iste pamäťajú, už oddávna na na začiatku roka sa v Nedeľi, prípadne aj v iných obciach, konalo pekné podujatie — Spišská zima, ktorej sa zúčastňovali viaceré naše folklórne súborov. Tento rok sa po prvý raz Spišská zima neuskutočnila, akiste pre nedostatok prostriedkov. Obávam sa však, že z tej istej príčiny sa neuskutoční ani Oravská jar a ďalšie podujatia, na ktorých vystupovali naše súborov.

Zdá sa mi, že keď takýto stav bude trvať dĺžie, nás spišský a oravský folklór utrpí škodu. Keď súborov nebudú mať kde vystupovať, znechutní ich to do práce. Ved zmysel majú len vtedy, keď svoje umenie čo najčastejšie predvádzajú širokému publiku. A predsa nejde len o spomínané podujatia. Veľmi obmedzené prostriedky na kultúrnu činnosť má aj naša Spoločnosť, tak isto skromnú dotáciu dostal nás mešačník Život.

Podľa mňa by sa nemalo hneď resignovať z každého kultúrneho podujatia. Radšej nech budú skromnejšie, s menšou účasťou z najbližšieho okolia. Vtedy výdavky nebudú veľké. Zase ti, čo rozhodujú o rozpočtoch, by nemali zabúdať na kultúru, tak vo výade, ako aj vo vojvodstvách, lebo čo sa raz zanedbá, bude neskôr ľažko nadrobniť. Týka sa to aj ľudovej kultúry, ktorá bola vždy nedoinvestovaná. Sám ako dlhoročný ochotník viem, že amatérské súborov či ľudovi umelci pracujú zväčša dobrovoľne a neziskne. Keď sa im však odoberie aj tú nevelkú pomoc, akú doteraz dosťávali, može sa stať, že zanedbano možno prestanú existovať a s nimi zaniknú pekné zvyky a staré tradície.

Kultúra — to sú aj knihy a noviny, dnes tak veľmi drahé, že ich ľudia prestávajú kupovať. Klesá teda čitateľstvo. Na to všetko by malo pamätať Ministerstvo kultúry a umenia a bojovať o kultúru, o jej záchrannu. Zase my, krajania, mali by sme si aj sami pomáhať, podieľať sa aktívnejšie na kultúrnej činnosti našej Spoločnosti, naďalej predplácať Život, ktorý je sice drahší ako vlni, ale na druhej strane oveľa lacnejší ako mnoho iných časopisov. Ide o to, aby sme to teraz najťažšie obdobie pretrvali.

JOZEF MIRGA

MOJE DOJMY Z AMERIKY

Na začiatku tohto storočia, v medzivojniovom období, ale aj skôr veľa ľudu zo Slovenska, Poľska a iných krajín odchádzalo

za chlebom do Ameriky. Teraz prišli v Poľsku opäť ľažké časy, hospodárska kríza, a tak mnoho ľudí, najmä mladších, znova odchádza za prácou do cudziny — Rakúska, NSR, Kanady, USA a inde. Pritom nie sú to len prostí ľudia, robotníci, rolníci, ale predovšetkým vzdelanci, odborníci, ktorí sa nemohli uplatniť vo svojej profesii bud' pracovali v tak ľažkých podmienkach, že im nastačilo na živobytie, primerané svojmu vzdelaniu, nehovoriac o akýchkoľvek výhľadoch do budúcnosti.

Za prácou do zahraničia odlišo aj veľa našich krajanov z Oravy a Spiša. Na našich hornooravských poliach toho veľa nenarastie, gázdovstvá neprinášajú také príjmy ako inde, čo je zvlášť cieľne najmä teraz, keď tak veľmi stúpli ceny výrobných prostriedkov. A keď rolník chce svojim deľom postaviť domček, musí si nevyhnúťe pri výrobi niekde mimo poľnohospodárstvo. Stojí u nás na Orave veľa nových domov, na gázdovstvách vidno hodne strojov, ale väčšina z nich bola kúpená za peniaze zarobené mimo Oravu.

Nicelen rolníkom je ľažko. Tesne pred mojím odchodom do Ameriky, z našej obce, Malej Lipnice, odišiel pre ľažké podmienky lekár a po ňom aj Zubný lekár. Keby niekto ľažko ochorel, nedočka sa rýchlej pomoci. Ešte šťastie, že v Jablonke je doktor Harbut, ktorý ochotne prijme pacientov aj z iných dedín. Lenže jeden lekár nestaci obslužiť tak veľkú oblasť. A predsa nejde len o lekárov, podobne je aj v iných povolaniach.

Teraz niečo o mojich prvých dojmoch. Dnes, keď sú také rýchle dopravné prostriedky ako lietadlá, sa človek za niekoľko hodín dostane z Európy do Ameriky. Aj ja som sa veľmi rýchlo dostala k cieľu mojej cesty — vyše trojmiliónovému mestu Chicago. Mesto ma priam ohromilo. A keby tam na mňa nečakali príbuzní, bola by som tam stála a len sa dívala a dívala. Nad mestom sa týči veľké množstvo obrovských mrakodrapov, aké som ešte nikdy v živote nevidela. Ulice sú široké, rušné, s množstvom automobilov rôznych značiek. Obchody sú plné rozmanitých tovarov, aké si len človek zažiada. Ich ceny — na tumajšie pomery — nie sú veľmi vysoké. Rozhodne nižšie ako u nás v Poľsku.

Navštívila som niekoľko kostolov, sú úplne iné ako u nás. Postavené sú v modernom štýle, často v tvare kocky a na moje veľké prekvapenie — su zariadené veľmi skromne. Na rozdiel od našich kostolov, nie sú v nich oltáre, len spred ním stôl, na ktorom sa odberá sv. omša. Je zaujímavé, že tak v kostoloch s anglickými bohoslužbami, ako aj poľskými, výňatky z Písma sv. nečítajú miništanti, ale ženy. Všetko ostatné je podobné ako u nás.

Ono sa povie, že stačí výcestovať a človek hneď začne zarabávať. Nie je to také jednoduché, prá-

cu nemožno tak ľahko zohnať. Peňažky nepadajú samy do ruky. Na každý halier, v tomto prípade dolár, treba veru tvrdzo zapracovať. Pochopiteľne, keď sa už pracuje, možno zarobiť. Stretna som tu hodne ľudí z Poľska, nie všetkým sa spinili ich túžby. Väčšina z pristávajúcich, mám na mysli aj odborníkov a vôbec ľudí s vysokoškolským vzdelaním, nepracuje vo svojom povolani. Robia všetko, čo sa len dá. Najčastejšie pracujú fyzicky. Samo som istý čas robila s dvoma učiteľkami, ktoré pracovali ako upratovačky a museli aj záchody umývať, čo by sa im doma iste nechcelo.

Na kraji mesta sú malé domky, poschodové, v štýle často podobné našim na Orave, len oveľa lepšie vybavené. Ľudia si v nich žijú pekne. Keď niekto mu si preruší prácu na dlhší čas, alebo keď je niekto nezamestnaný, dostáva podporu. Napr. robotník dostáva asi 200 dol. týždenne, aby mohol využiť. Tak isto opustená matka s deťmi a iní. Štát sa o nich stará. Tôľko o prvých dojmech. Srdiečne zdramí všetkých krajánov.

VIKTÓRIA SMREČÁKOVÁ

NOVÁ BELÁ

SPOMIENKA NA ROK 1934

Dobre si pamätam ten tragickej rok v našej obci, bol som vtedy 14-ročný chlapcom. Na Podhalí nastalo obdobie dažďov, pršalo neprestajne celý týždeň, čo spôsobilo, že sa rozvodnily všetky rieky, medzi nimi i Bialka — najväčšia a najprudšia rieka na Spiši. Voda na nej stúpla o vyše poldruha metra a zaplavila široké okolie od novobel'ských humien po krempašský mlyn. Všetko, čo jej prišlo do cest, brala so sebou.

JOZEF MIRGA

Bola práve nedele, kdesi okolo obeda, keď rieka začala prudko stúpať a strhla so sebou nás domček. My sme sa naštastie stihli vystaňovať ešte skôr, keď voda bola menšia. Spolu s domom, ktorého nám bolo veľmi rúto, alebo bol len nedávno postavený v peknom goraliskom slohu, privával vody zobrať aj výhru. Ľudia sa nám snažili pomôcť a zachraňovali čo sa len dalo; vyniesli nákovy, vŕtačku, kliešte, kladivá a ďalšie kováčske náradie. Všetko iné šlo dolu vodou.

Všetci obyvatelia Novej Beléj sa snažili chrániť obec ako len mohli. Stavali hrádze, plnili vrečia so zeminou a pieskom a ukladali na ohrozených miestach, no často boli proti živlu bezmocní. Privával strhol hodne stavieb, zahynulo značné množstvo dobytka. Škody boli veľké. My sme sa po povodni ubývali v dome Valenta Petráska, ktorý sa neskôr vystaňoval do Spojených štátov.

Môj otec bol známy na Spiši a širokom okolí ako dobrý kováč. Robil pluhy, oborávače a iné poľnohospodárske náradie, koval obrúce na kolesá, podkúval kone a robil množstvo iných užitočných vecí. Preto nie div, že chodili za ním s robotou ľudia z celého Spiša, ba aj z Podhalia. Mal vždy dosť práce a dobre sa mu vodilo. Postavil nový dom a pracoval vlastne až do smrti. Umrel v marci 1955. Ľudia ho dodnes dobre spominajú. Hovoria, že takého kováča už na Spiši viac nebude.

Keď bol mladý, za Rakúsko-Uhorskou, slúžil na vojenčine v Pešti ako husár. Neskôr sa dostal do poľskej armády, v ktorej slúžil ako pešiak 3. pluku v Bielsku. Mal viaceré vyznamenania z rakúsko-uhorskej armády. Hororil dobre slovensky a maďarsky, mal zlaté ruky a bol pre mňa nedosiahnuteľným vzorom. Ostane mi navždy v pamäti.

veľké náklady. Nemožno zabúdať na ľudu, ktorí kedysi dobre a nezriedka veľmi dobre pracovali pre svoj závod, budovali jeho základy a prispievali k jeho prosperite. Zaslúžia si aspoň tú najmenšiu pozornosť, v čom sa so mnou iste zhodujú aj ďalší dôchodcovia!

J.M.

ZABUDOL KOMBINÁT NA PENZISTOV?

Pred niekoľkými rokmi sme písali, že novotargský obuvnícky kombinát, v ktorom — ako je známe — pracujú i naši krajania z Oravy a Spiša, nezabúda na svojich dôchodcov a v rámci svojich možností venuje im ďalej starostlivosť. Medzičinný organizoval stretnutia s dôchodcami, umožňoval im oddych vo svojich rekreačných strediskách a pod. Teraz kombinát asi zabudol na dôchodcov — o čom nám piše jeden z čitateľov Života.

— Prednedávnom som navštívil nás kombinát, chcel som sa porozprávať s bývalými spolupracovníkmi, s ktorými som po prechode do dôchodku stratil styk. Zaujímalo ma, ako si kombinát počína v nových ekonomických podmienkach, ako sa vodi jeho pracovníkom, tým viac, že som sa dozvedel o prepustení časti osadenstva, najmä pracujúceho v domácej výrobe. A keďže kombinát, ako sa zdá, preruší styky s dôchodcami, a aspoň začínať nič v tomto smere nerobi, začíname sa cítiť čoraz viac osamotení, zbytoční.

Niekto by mohol namietať, že si dôchodcovia problémami závodu robia zbytočné starosti. Kto však prepracoval v jednom podniku desiatky rokov, kto v ňom strávil svoje najlepšie roky, tomu jeho problémy budú vždy blízke. Preto si myslím, že závod a najmä jeho pracovná rada a obdory by si dôchodcov mali ďalej všimáť a venovať im aspoň tú minimálnu starostlivosť.

Uvedomujem si, že dnes sa novotargský kombinát, podobne ako množstvo iných závodov v celom Poľsku, nachádza vo veľmi ťažkej ekonomickej situácii, že mu chýbajú prostriedky na udržanie výroby, že klesol odbyt atď., ale predsa nejde len o samé prostriedky. Ide o pamäť. Ostatne, skromné stretnutie buďtie iné si nevyžaduje hneď

NOWOSAČSKÉ INVESTÍCIE

Vojvodský národný výbor v Novom Sáči určil na tohoročné investície z vojvodského rozpočtu 42 miliardy zlôtých. Pri súčasných vysokých cenách je to veľmi skromná suma. Čitateľov bude iste zaujímať, čo sa z týchto prostriedkov bude robiť v ich oblastiach. Veľa toho nebude! Tu je niekoľko všeobecných údajov.

Poľovicu z uvedenej sumy pohltil ochrana prostredia a komunálne hospodárstvo. Na druhom mieste sa nachádza združenie a sociálna starostlivosť, potom poľnohospodárstvo a osvetu. Celkovo sa zmodernizuje iba 7 kilometrov cest a 6 mostov. Z investícii v zdravotníctve prednóst bude mať výstavba nemocnice v Novom Targu a dokončenie nemocičného pavilónu v Novom Sáči. Naproti tomu z miestnych (gminných) rozpočtov sa bude hrať medzičinný výstavbu škôl v Nižných Lapsoch, Maniowach a pod. V niekoľkých obciach sa začne výstavba vodovodov. Vo viacerých mestách a dedinách sa predvíva výstavba plynovodov, ale v rámci svojpopravných prác. Vo Veľkej Lipnici, Regietowe, Vyšných Lapsoch a niekoľkých iných obciach sa bude meliorovať lúky a pastviny. Celkovo možno konštatovať, že tento rok v Novosáčskom vojvodstve bude veľmi málo nových investícii.

Zdá sa, že v tejto situácii na realizáciu takých investícii na Spiši Orave ako je napr. výstavba školy v Kacvine či Krempachoch, dokončenie cesty v Lapsanske, stavba zdravotného strediska vo Fridmane a iných, bude treba ďalej čakať.

Maďari, pomerne málo bolo Čechov.

Prudký rozvoj kúpeľníctva prispel k vzniku nových pracovných príležitostí pre miestne obyvateľstvo. Súviselo to, samozrejme, s rozvojom turistiky i horolezectva a výstavbou mnohých letovisk.

Po prvej svetovej vojne v Tatranských kúpeľných strediskách

Pohľad na klimatické kúpele v Novom Smokovci

vznikajú protituberkulózne sanatória. Vtedy totiž objavili blabodarný účinok tamoxie horskej klimy pri liečení tejto nebezpečnej nemoci. Najznámejšie protituberkulózne stredisko, známe v celej Európe, sa nachádzali v Starom Smokovci, Vyšných Hágach, Tatranskej Lesnej a Hornom Smokovci.

STANISLAW KALAMACKI

SLOVENSKÉ ZLATO

Slovensko má bohaté zdroje hodnotných minerálnych vôd. Tieto vody spolu so znamenitými klimatickými podmienkami sú prislovečným slovenským zlatom...

Minerálne pramene na slovenskom Spiši v oblasti Vysokých Tatier využívali už v 16. storočí. Prvé kúpele vznikli v roku 1797, boli to Kyslé Vody, ktoré v roku 1818 premenovali na Smokovce. O 21 rokov neskôr otvorili v Smokovci prvé sanatórium.

Rozvoj tatranských kúpeľov na Slovensku sa stal faktom. Bol zvlášť rýchly najmä v osmdesiatych rokoch min. stor. a zahrnul celú Podtatranskú kotlúnu. O.i. už v roku 1876 vznikajú kú-

pele v Dolnom Smokovci, v roku 1885 v Malliarcach a vodoliečebný ústav v Štrbskom Plese, v 1891 vo Vyšných Hágach a v r. 1893 v Tatranskej Lomnici.

Spolu s rozvojom kúpeľníctva a výstavbou sanatórií, ústavov a liečebných domov začína v Tatrách aj klimatická liečba. Stúpa návštevnosť, najmä po vybudovaní Košicko-bohumínskej železnice. Do Popradu začínajú prichádzať vlaky z Berlína, Budapešti a iných miest. Keď neskôr tatranské mestečká spojila s Popradom elektrická úzkolodajná železnica, liečebno-rekreačný ruch a vôbec návštevnosť Tatranských kúpeľov sa významne zvýšila.

Medzi hostími v tatranských kúpeľoch prevažovali Nemci a

ONESKORENÉ ODŠKODNÉ

Už viackrát sme sa mohli presvedčiť, že teória sa veľmi často nezhoduje s praxou. Niekoľkokrát je na vne chybná teória, inokedy chybná aplikácia teórie v praxi. Tej druhej príčine by sme chceli venovať niekoľko úval.

V našej právnickej poradni sme niekoľkokrát písali o škodách spôsobovaných rolníkom lesnou zverou a o prislúchajúcim odškodnom. Uvádzali sme patričné predpisy a nariadenia, ktoré riešia túto otázku a umožňujú rolníkom dostať aspoň čiastočnú náhradu za spôsobenú škodu. Lenže predpisy (aj tie najlepšie) sú jedno, kym život niečo úplne iné. Ide totiž o to, že nevhodné a príliš zdihavé vybavovanie otázky odškodného štátom úradníkmi spôsobuje, že tá spomínaná čiastočná náhrada za škodu je v skutočnosti oveľa nižšia, akoby podľa predpisov mala byť.

Ako nám písali niekoľki čitatelia z Kacviny, priebeh vybavovania odškodného je viac menej nasledovný. Keď zverina, napr. diviaky alebo jelene urobila väčšiu škodu na danom poli, jeho majiteľ ide vec zahľasiť na lesnický úrad — v tomto prípade do Nižných Lapšov. Malo by sa očakávať, že v krátkom čase pride lesník a škodu vyhodnotí. Niekoľkokrát príde o niekoľko dní, ale často sa stáva, že prichádza i po dvoch týždňoch a občas vôbec nepríde. Vtedy rolník sa musí opäť unúvať na lesnický úrad, hlásiť škodu druhý raz a čakať. Príroda však nečaká. Keď vec trvá dlhšie, zničené miesta zarastajú, čo značne staže v neprospech rolníka náležité vyhodnotenie škody. Nezriedka — v očakávaní na lesníka — majiteľ zničeného pola musí na ňom oneskoríť zber rastlín.

Keď konečne dojde k vyhodnoteniu škody, mala by sa na mieste spísať zápisnica a rolník by ju mal hned podpísat. Spravidla ju podpisuje in blanko, kym riadne spisanú, s pečiatkami a uvedením odškodného, dostáva oveľa, oveľa neskôr. Pritom k peniazom je ešte ďaleká cesta. Ako nám písali naši čitatelia z Kacviny, niektorí z nich mali vlane vyhodnotené škody na zemiakoch v septembri. Zápisnice však obdržali až koncom

decembra, no do polovice februára t.r. ešte nedostali odškodné. A to je pre rolníkov obrovská strata.

Treba totiž poznamenať, že výška odškodného sa určuje v bežných cenách. Žijeme však v časoch, keď inflácia v Poľsku stúpa doslova z týždňa na týždeň. Nemožno sa potom diviť, že keď rolník dostane odškodné s polročným onsekorením, jeho hodnota je už mnohokrát nižšia. Na byrokraciu a nevhodnú prácu úradníkov dopĺca rolník. Lesníci a poistovňa by si mali uvedomiť, že ich konanie ochudobňuje rolníka, že namiesto pomoci prináša stratu. A ešte jedna poznamka. Keďže vlane bola na Spiši pomerne slabá úroda zemiakov, niektorí rolníci sa uzahodli, že namiesto odškodného prijmú priemerané množstvo zemiakov. Avšak do polovice februára im dovezli len jedno auto zemiakov, čo stačilo iba pre niekoľkých. Ostatné nedostali ani peňazí, ani zemiakov.

Gminný úrad mal by sa v budúcnosti bližšie venovať tejto otázke a pomôcť rolníkom. Je všeobecne známe, že odškodné nikdy plne nenahradí rolníkom straty, ale nemožno dopustiť, aby tieto straty pre nezodpovedné konanie úradníkov boli ešte väčšie. Najdôležitejšia je však prevencia, teda plánovitý odstrel lesnej zveri, ktorej je v spišských lesoch príliš veľa a skutočne robí veľa škody.

J.S.

JARNÉ ODRODY OBILNÍN

Každý rok sa zavádzajú mnoho nových odrôd rôznych rastlín. Niektoré odrôdy sa prestávajú pestovať a iné vďaka svojim prednostiam sa stávajú veľmi populárne.

JARNA PŠENICA. Najrozšírenejšou a súčasne najviac odporúčanou odrôdou je HENIKA. Je to univerzálna odrôda, ktorú možno pestovať všade, v každej oblasti. Vyžaduje trochu lepšie podmienky a starostlivosť pestovanie, ale jej výnosnosť je vtedy značne vysšia ako iných odrôd.

JARNÝ JAČMEN. Zo všetkých odrôd jarnejho jačmeňa možno odporúčať najmä univerzálnu odrôdu: BIELIK a ARS, ktorých je najviac v predajňach. Sú to kŕmne odrôdy, vo veľkej miere odolné proti poľahnutiu, majú dobrú zdravotnosť a priemerné pôdne požiadavky.

Z dovozu možno ešte kúpiť nemeckú odrôdu GRID a znamenitý československý

KRIŠTÁĽ, ale len v nevelkom množstve, keďže sa už nebudú dovážať.

Naproti tomu bude v predaji veľa novej a podľa odborníkov vynikajúcej odrôdy pivovarnickej jačmeňa RUDZIK. Hodí sa pre priemerné pôdy a je odrodou s dobrou technologickou kvalitou. Jej výnosnosť je veľmi dobrá ako najlepších kŕmnych odrôd. Odborníci predpokladajú, že to bude hlavná pivovarnická odrôda.

OVOS. Medzi odrôdami, ktoré možno kúpiť v obchodoch, sú až štyri nové. Novinkou je SENÁTOR, ktorého vlastnosti svedčia o tom, že ho možno pestovať v celom Poľsku. Je odrodou odolnou proti hrdzi a poľahnutiu, semená majú trochu menšiu šupinu a priemerné požiadavky na pôdu. Má dobrú a dokonca veľmi dobrú výnosnosť.

Pre západné a južné časti krajiny sa odporúča odrôda GÓRAL, dozrievajúca pomerne skoro, čo je mimoriadne dôležité pre podhorské oblasti. Je však pomerne citlivá na hrdzu, preto sa ju odporúča pestovať v oblastiach, ktoré sú menej ohrozené touto chorobou. Ovos Góral má dobrú až veľmi dobrú výnosnosť a priemerné požiadavky na pôdu. Hodí sa zvlášť pri intenzívnom spôsobe hospodárenia.

Dobrou odrodou ovsa pre najslabšie druhy pôd je regionálna odrôda BOREK. Ma totiž najmenšie požiadavky na pôdu a kultúru obrábania. Odporúča sa pre južnú a západnú časť krajiny.

JARNE PŠENITO. Zo zriedkavejšie pestovaných odrôd možno spomenúť najmä dve odrôdy: JAGO a MAJA. Pre Jago je charakteristická dobrá zdravotnosť a menšia ako u pšenice odolnosť proti poľahnutiu. Je menej citlivá na kultúru pôdy, zrno obsahuje veľa bielkovín a je vo veľkej miere podajná na zarastanie. Maya je odolnou odrôdou proti poľahnutiu a zarastaniu, obsahuje veľa bielkovín, má priemerné až veľké požiadavky na pôdu a je veľmi tolerantná na kyslosť pôdy.

Nikto nie je v stave presne predvídať cenu osiva jednotlivých odrôd. Rast všetkých nákladov a hlavne rast úrokov za úvery, musia spôsobiť rast cien za osivový materiál. Podľa predbežných odhadov semenárov, ceny kvalifikovaného osiva môžu byť o 30 až 40 percent vyššie ako ceny konzumpčného obilia plus, žial, značne prirážky. Osivo, podobne ako v minulom roku, by nemalo chýbať. Keby rolníci vo svojej semenárskej ústredni nedostali požadovanú odrôdu, môžu si ju objednať a ústredňa ju dodá.

Ako získať viac peknej vlny?

Na množstvo a kvalitu ovčej vlny má veľký vplyv kŕmenie. Skratka malo by byť vhodné, tzn. v súlade s kŕmnymi normami pre daný druh a vekovú skupinu zvierat.

Každý nedostatok výživných zložiek, najmä dlhodobý, je ihned viditeľný na ovčej vlnie ako hladové zúženie. Možno si ho bez ťažkosti všimnúť. Na tomto mieste vlna je menej odolná na roztahovanie, je jednoducho tenšia. Tým istým sa zhoršuje aj jej kvalita ako produktu pre ďalšie spracovanie. Takáto surovina sa potom menej hodí pre mnohé smery obhospodárenia. Preto kŕmenie oviec, napriek tomu, že sa ich považuje za menej náročné ako napr. ošípané, nemôže byť náhodné a príliš skromné. Setrenie sa ihned záporne odrazí nielen na kvalite vlny, ale aj na zdraví zvierat. Treba im zaistíť nielen základné výživné zložky, ale aj mikroelementy. Najlepšie je dávať ovicom Polfarmiks O.

Veľmi veľký vplyv na kvalitu vlny má obsah sýry v kŕmnej dávke. Kto však dáva ovciam spomenutý minerálny prípadok, môže mať istotu, že zvieratám síra chýbať nebude.

Pre kvalitu vlny sú tiež dôležité iné podmienky chovu oviec. Ak sa pasú na zle ošetrovaných pastvinách, ovcie runo môžu byť znečistené napr. repikom a pod., ktorý sa potom ľahko odstráni.

Príliš veľké vlhko v ovčinci má tiež záporný vplyv na vlnu. Mení vtedy farbu a žltne. Predchádza tomu časte vetranie ovčince. Ak ovce ženierme na pasvinu, ktorá je dosť vzdielená, treba urobiť všetko, aby ovce šli pokojne, keďže prach a iné minerálne znečistenie vlny možno potom veľmi ľahko odstráni. Musíme tiež ovce systematicky odčervovať a kontrolovať, či náhodou nemajú kliešte a iný hmyz, ktorý veľmi poškodzuje vlnu.

Starostlivosť o kvalitu vlny sa vyplati, keďže má vplyv na ekonomiku chovu týchto zvierat.

Orat alebo neorat na jar?

Generálnou zásadou je absoľutne zanechanie jarnej orby. Jarnej orbe sa považuje za nevyhnutné zlo. Zlo prípustné iba vtedy, keď maštalný hnoj pre plánované sadenie zemiakov má byť rozrodený na jar. V iných prípadoch je jarnej orbe škodlivá a nežiadúca, keďže vysušuje pôdu a spôsobuje neproduktívnu stratu veľkého množstva vody.

Práve preto sa odporúča maximálna agregácia strojov, aby sme zabránili zbytočnému vyparovaniu vody. Treba sa vždy snažiť o to, aby všetky neobsiahate polia boli zaorané na jeseň.

Nevyhnutnosť dodržania veľmi skorého termínu sejby si vyžaduje

je skorú pripravu poľa. Teda keď treba ešte orať a vykonať aj iné práce, tento termín je veľmi ohrozený. Často sa tieto veci nedajú zosúladiť, preto sa treba rozhodnúť, či je lepšie siat skoro do nepríliš upravenej pôdy, alebo neskôr, ale do pôdy starostlivo pripravenej. Rozhodnutie uľahčí rolníkom znalosť požiadaviek jednotlivých rastlín. Tak alebo onak na jarnú pripravu pôdy nie je mnoho času, preto sa ju obmedzuje len na podstatné úkony, keďže príliš časté prevracanie a kyprenie pôdy je v tomto období absolútne nežiaduce (vysýchanie pôdy). Teda ak už musíme orať na jar, treba potom na takom poli pestovať rastliny, ktoré sa sejte neskôr. Vždy však treba počítať s menšou úrodou spôsobenou buď stratou vody v pôde alebo oneskorením — v pomere k odporúčanému — terminom slatia. Prečo sa teda máme vedome vzdávať vyšej úrody? Vyplati sa na jeseň zaorať všetku pôdu. Jarná orba je skutočne nevyhnutným zlom!

WETERYNARZ

WŁOŚNICA (TRYCHINOZA) ŚWINI

Na włośnicę chorują świnie, szczury, psy, koty oraz ludzie. Wywołuje ją maleńki nićkowaty pasożyt zwany włośniem lub trychiną. Dojrzale włośnie żyją w przewodzie pokarmowym zwierząt. Postać młodociana pasożytu przebywa w mięśniach tych samych zwierząt. Znajdujące się w przewodzie pokarmowym świnie dojrzałe włośnie żyją krótko. Samice ich napełnione młodocianymi postaciami, przebijają się do ścianki jelita. Tu samica rodzi potomstwo, które przez naczynia krewne z prądem krwi zostaje przeniesione do mięśni. Tam dookoła młodocianego włośnia wytwarzają się torebka osłaniająca pasożyt. Skoro taki właśnie włośnien dostań się do żołądka wraz ze zdżedzonym mięsem wieprzowym, uwalnia się z torebki i szybko rośnie. Po 2 dniach jest już zdolny do rozmnażania się. Dla zwierząt włośnica nie jest niebezpieczna, natomiast dla człowieka zarażenie się włośniami jest bardzo niebezpieczne i w większości wypadków (bez szybkiej pomocy lekarskiej) kończy się śmiercią. Włośnie umiejscowione w mięśniach człowieka wydalają silnie działające trucizny. Rozpoznanie choroby u świń następuje dopiero po uboju, przez badanie mięsa pod mikroskopem. Zapobieganie polega na utrzymaniu chlewa w należytej czystości i prowadzeniu energicznej walki ze szczurami, od których świnie najczęściej zarażają się włośniami. Padłe szczury najlepiej palić. Nie wolno ich nigdzie wyrzucić (nawet na śmietnik albo gnojownik), gdyż często zjadane są tam przez makiory. Dbając o własne zdrowie należy dokładnie stosować się do przepisów weterynaryjnych; jeść mięso tylko badane.

OSPA OWIEC

Jest to choroba bardzo zaraźliwa. Choruje na nią także bydło, konie i świnie. U owiec ospa zaczyna się wysoką temperaturą do 42 stopni. Chorze zwierzęta nie mają apetytu, są smutne i pokładają się. Oddech staje się przyspieszony, powieki opuchnięte, a z oczu i nosa wydala się wyciek. Z początku wyciek ten jest przezroczysty i śluzowy, potem ropny. Po 1–2 dniach na nieowlasionych częściach skóry — w okolicy oczu, nosa, warg oraz na wymieniu, sromie, dalszej powierzchni ogona i po wewnętrznej stronie ud — występują czerwone plamki, które przekształcają się w pęcherzyki. Pęcherzyki te po pewnym czasie ropią, potem usychają tworząc strupy. Po odpadnięciu strupów zostają blizny. Jeżeli podczas choroby nie ma powikłań, to wyzdrowienie zwierzęcia następuje po 2–3 ty-

godniach. Ospa u owiec może mieć także inne objawy. Pojedyncze pęcherze mogą się zlewać i tworzyć rozległe owozrodzenie. Skóra jest wtedy obrzęknięta i obumiera. Taka postać ospy jest bardzo ciężka i powoduje padanie dużej ilości owiec. Niekiedy pęcherzyki nie są wypełnione jasnym płynem, lecz krwią. Jest to tak zwana czarna ospa, która przeważnie kończy się śmiercią zwierzęcia. Często zwierzę chore na ospę zapada jednocześnie na zapalenie płuc, oczu, zanokcicę lub inne choroby. Ospa jest bardzo niebezpieczna dla cięzarnych owiec, i dla jagniąt. Cięzarnie owe ronią, a jagnięta przeważnie padają. Każde podejrzenie o ospę należy w ciągu 24 godzin zgłosić do lecznicy. Zwierzęta zdrowe oddziela się od chorych, i ścisłe przestrzega się zarządzeń wydanych przez lekarza. Wypędzanie i wywożenie chorych zwierząt poza gospodarstwo jest zabronione. Z takiego gospodarstwa nie wolno również wywozić paszy, słomy ani nawozu. Mleko od chorych owiec należy przed spożyciem przegotować, aby zapobiec zachorowaniu ludzi.

CZERWONA BIEGUNKA DROBIU

Czerwona biegunka występuje w okresie letnim najczęściej u młodych kur. Przyczyna choroby jest maleńki pasożyt. Zarażenie następuje poprzez paszę, wodę, grzedy, które są zanieczyszczone kałem sztuk chorych lub tych,

które wyzdrowiały, ale mają jeszcze w swoim organizmie pasożyty. Pasożyty wywołujące czerwoną biegunkę mogą być przenoszone przez myszy, szczury, dzikie ptaki oraz przez ludzi. Zarażeniu sprzyja zle żywienie oraz niehygieniczne pomieszczanie dla drobiu. U kurczęta choroba objawia się brakiem apetytu, pragnieniem, posmutnieniem, biegunką. Odchody są początkowo żółte, a po pewnym czasie czerwone lub brunatne. Chorze sztuki siedzą z opuszczenymi skrzydłami i z nastawionymi piórami. U parotygodniowych kurczęta po 2–5 dniach następuje śmierć poprzedzona drgawkami. Gina przeważnie wszystkie chorze sztuki. U kurczęta starszych, dwumiesięcznych, objawy są te same, lecz choroba trwa dłużej 2–3 tygodnie. Odchody ich są przeważnie barwy żółtej. Może występować paraliż nóg. Giny około 1/3 chorych kurczęta. Sztuki dorosłe także mogą chorować, a w czasie choroby następuje silne wychudzenie. Po zauważeniu pierwszych objawów choroby, należy niezwłocznie oddzielić sztuki jeszcze zdrowe. Równocześnie z leczeniem prowadzonym według wskazówek lekarza, należy usuwać z pomieszczeń kały, podłogi, grzedy oblewając gorącą wodą w celu zniszczenia zarazków. Aby zapobiegać, trzeba osobno trzymać młody drób oraz utrzymywać w czystości pomieszczenia dla drobiu.

HENRYK MĄCZKA

PRAWNIK

O BEZROBOCIU

Coraz bardziej wzrasta w Polsce liczba bezrobotnych. Jak przepisy regulują tę sprawę — pyta nas czytelnik z Jabłonki.

Zgodnie z ustawą o zatrudnieniu, która Sejm uchwalił 29 grudnia 1989 roku bezrobotnym jest osoba zdolna do pracy i gotowa do jej podjęcia w ramach stosunku pracy, pozostająca bez pracy i zarejestrowana we właściwym dla miejsca zamieszkania organie zatrudnienia, która nie dostaje emerytury, nie jest właścicielem lub posiadaczem gospodarstwa rolnego, nie prowadzi działalności gospodarczej i nie podlega ubezpieczeniu społecznemu z innego tytułu.

Osoba zarejestrowana w wydziale zatrudnienia, dla której nie ma odpowiedniej pracy, propozycji przekwalifikowania lub przyzuczenia, skierowania do prac interwencyjnych lub na utworzone dodatkowe miejsce pracy, po upływie 7 dni od dnia zarejestrowania ma prawo do zasiłku dla bezrobotnych. Zasiłki te wypłaca się co miesiąc z dolu i wynoszą one:

— 70 proc. wynagrodzenia przez okres pierwszych trzech miesięcy pozostawania bez pracy.

50 proc. wynagrodzenia przez dalsze sześć miesięcy.

— 40 proc. wynagrodzenia po upływie 9 miesięcy pozostawania bez pracy.

Wynagrodzenie, o jakim mowa wyżej, oznacza wynagrodzenie miesięczne otrzymywane w ostatnim miejscu pracy, obliczone tak, jak ekwiwalent za urlop. Zasiłek ten nie może być jednak niższy od najniższego wynagrodzenia oraz nie może przekraczać przeciętnego wynagrodzenia pracowniczego w uspołecznionych zakładach pracy.

Zanim jednak wydział zatrudnienia zacznie wypłacać zasiłek, może zaproponować zainteresowanemu przyzuczenie do zawodu lub przekwalifikowanie, które nie powinno trwać dłużej niż 6 miesięcy, a w przypadkach uzasadnionych programem szkolenia w danym zakładzie, okres ten może być przedłużony przez organ zatrudnienia do 12 miesięcy. W tym czasie zainteresowany otrzymuje zasiłek szkoleniowy, który wynosi 80 proc. wynagrodzenia. Natomiast osoby, które dotychczas nie były zatrudnione, otrzymują zasiłek szkoleniowy w wysokości 125 proc. najniższego wynagrodzenia.

Otrzymywanie zasiłku dla bezrobotnych lub zasiłku szkoleniowego uprawnia do otrzymywania zasiłków rodzinnych, świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz świadczeń społecznej służby zdrowia.

Zasiłek dla bezrobotnych ulega obniżeniu o 50 proc. jeżeli zainteresowany podjął pracę w niepełnym wymiarze czasu pracy

obowiązującego w danym zakładzie pracy nakładcej i osiąga wynagrodzenie nie wyższe od najniższego wynagrodzenia, a w razie osiągania wynagrodzenia wyższego — zasiłek nie przysługuje. Zasiłek ten nie przysługuje również wtedy, gdy bezrobotny:

— z przyczyn nieusprawiedliwionych nie stawił się w wyznaczonym terminie w urzędzie zatrudnienia w celu otrzymania propozycji pracy;

— odmówił przyjęcia w okresie 30 dni dwóch kolejnych propozycji odpowiedniej pracy albo przyzuczenia do zawodu lub przekwalifikowania niezbędnego do uzyskania pracy, z tym że bezrobotny może tu ponownie ubiegać się o zasiłek po upływie 30 dni od otrzymania ostatniej propozycji pracy lub przyzuczenia do zawodu;

— odmówił bez uzasadnionej przyczyny wykonywania pracy w ramach prac interwencyjnych!

— pobiera rentę z ubezpieczenia społecznego;

— pobiera świadczenie pieniężne z ubezpieczenia społecznego w razie choroby lub macierzyństwa;

— pobiera zasiłek wychowawczy.

Czas pobierania zasiłku dla bezrobotnych traktowany jest jak okres pracy wymagany do nabycia lub zachowania uprawnień pracowniczych, ale w wymiarze nie większym niż 24 miesiące i to pod warunkiem, że bezrobotny podejmie pracę w ciągu miesiąca od dnia zakończenia

przyzucenia do zawodu lub przekwalifikowania albo w ciągu 12 m-cy od dnia przyznania zasiłku dla bezrobotnych.

ODROCZENIE SLUŻBY WOJSKOWEJ DLA MŁODYCH ROLNIKÓW

Odroczeń udziela się zawsze, jeżeli poborowy lub jego żona są właścicielami gospodarstwa rolnego. W przypadku, gdy ten stan trwa do końca roku kalendarzowego, w którym poborowy kończy 24 lata, zostaje on przeniesiony do rezerwy bez odbycia zasadniczej służby wojskowej. Namiast poborowy pracujący w gospodarstwie rodziców, może uzyskać odroczanie, jeżeli wielkość gospodarstwa wynosi co najmniej 3 hektary i nie ma innego członka rodziny, który mógłby je prowadzić. Zgodnie z przepisami za osobę nie mogącą prowadzić gospodarstwa rolnego uznaje się: mężczyzn i kobiety w wieku powyżej 65 lat, inwalidów I i II grupy oraz III grupy z jednocośnem uznaniem za niezdolnych do pracy w gospodarstwie rolnym, a także rodzeństwo poborowego uczące się w szkole.

Komisje poborowe udzielają także odroczeń młodym mężczyznom w wieku 20–23 lat, którzy uczą się lub pobierają naukę za wodu.

Te i inne przepisy dotyczące odroczeń opublikowane są w Dzienniku Ustaw numer 68, z dnia 19 grudnia 1989 roku.

JANO A VŔBA

Bol raz jeden chudobný tkáč a ten mal syna Janíka. Ludia o ňom hovorili, že je trochu nasprostastý. Raz prišla drahota a nemali čo jest. Aby sa nejako z tej biedy dostali, rozhodol sa otec predať plátno, čo im ešte zostało, aby mali z čoho žiť, ale málo mu zaň nákuľa. Janík mu vráví: „Tato, pôjdem ja a sám to plátno predám!“ — „No tak chod!“ povedal otec, ale Jano, vrávím ti, keby sa niekto prilíš jednal, alebo ti nechcel hned zaplatiť, tak to plátno nepredávaj!“

Jano išiel, pochodiť po dedinách, ale nič nepredal. Vracal sa domov, bol ustatý, a preto si za jednou dedinou sadol pod starú vŕbu pri rybničku. Bola už celá dutá a popraskaná. Jano sa na ňu díval a zrazu mu jej prišlo ľuto, že je taká spusinutá. Vrávi je: „Aj tebe by sa zisiel kus plátna, aby si mala aspoň na košeľu!“ Vietor hýbal konármami, Janovi sa zdalo, že mu vŕba prikyvuje.

„Nuž dobre, ja ti to plátno tuná nechám, čoskoro bude zima, aspoň ti bude teplejšie,“ povedal Jano vŕbe a hned okolo nej omotal plátno. „Ale na zajtra mi prichystaj peniaze, ja si po ne pridem!“ A zase sa mu zarialo, že vŕba prikyvuje.

Pride domov a otec hned naňho: „Predal si?“ — „Predal, tato,“ povedal Jano. „A kde máš peniaze?“ — „Nuž tatko môj, nič mi nedali, vraj až zajtra.“ Otec sa rozčertił a

vrávi: „Ja ti dám zajtra, ihneď pôjdeš po peniaze, alebo prinesieš plátno!“

Jano sa zlakol, pozbieral sa, šiel zasa k tej vŕbe a vrávi: „Milá moja, otec sa hnevá, vraj mi musíš dať peniaze hned.“ A vŕba nič. Jana to dopálilo a vykrikol: „Teda takto sa mi ty odplácaš? Chcela by si zadarmo na košeľu? Tak to nie, milá moja, my sami doma trieme núdzu! Daj sem peniaze, alebo vrát plátno!“ Ale plátno už bolo preč, niekto si ho vzal. Trikrát sa tak Jano vyskričal na vŕbu, ale tá len tiško kývala konármami. Nakoniec sa nazostil, prečo by som mal ja kvôli tebe dostať od otca, a pustil sa s vŕbou za zasy. Vŕba bola stará, celá spráchnivená, a ked' ju Jano chytí, zaprasila ho v nej a už aj ležala na zemi, Janovi padol zrak dolu ku koreňom a čo nevidí, hrniec a v ňom plno dukátov a toliarov. Schytí ho a vráví vŕbu: „Vidiš, predsa si len zaplatila, veď ja by som bol doma došiel.“

Prišiel domov, otec ho už čakal a hneď na Jana: „Tak čo, zaplatili ti?“ — „Nuž veru sa zdráhal, ale predsa mi zaplatili a dobre, pozrite sa, koľko som utfázil, koľko peňazí nesiem!“

Otec mohol oči nechať na peniazoch. Tolko toliarov a dukátov nevidel v celom živote. Kúpili si peknú drevenicu, prikúpili polia a dobytok a Jano sa oženil s gazdovskou dcérou. Mali veselú svadbu, štredo pri nej rozdávali, ja som prišla posledná a došla som veľký bochník chleba, celý týždeň sme ho aj s rodičmi jedli.

JIŘÍ HORAK

VLADIMÍR REISEL

MAMIČKE

Čože ti dať na pamiatku,
mamka naša, k tvojmu sviatku?
Nazbieran som vonné kvety,
zostavil som pekné vety.
To, čo vety nepovedia,
vonné kvety dopovedia.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Walcza, Vlasta Deaková z Nadlacu.

Naša snímka predstavuje vynikajúceho poľského divadelného a filmového režiséra, tvorca nezapomeneľných inscenácií a filmov, laureáta viacerých cien, domácich a zahraničných. Režíroval také filmy ako: Kanály, Popol a diamant, Popoly, Brezový háj, Zaslužená zem, Slepny z Vlčian, Človek z mramoru, Človek zo železa a ďalšie. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Cakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 380/90 sme uverejnili snímku Heleny Vondrákovej. Knihy vyžrebovali: Eva Klimčáková a Ula Zolteková z Kacvina, Jolanta Jankovská z

Majster

Dnes predstavujeme najlepšieho československého športovca minulého roka Attilu Szabóa. Toto uznanie získal v tradičnej ankete o titul najlepšieho v r. 1989 za jeho úspešný štart na vlaňajších majstrovstvach sveta v kanoistike v Plovdive, kde v jazde na 10 000 m vybojoval zlatoú medailu a na 500 m bol štvrtý. A. Szabó, dnes vysokoškolák, je mimoriadne nadaný kajakár. Napriek mladému veku, okrem titulu majstra sveta má už vo svojej zbierke jedenásť juniorských a tridsaťdva seniorských medaili z majstrovstiev Československa. Pochádza z Komárna, kde ho pre kajakárstvo objavil tréner Tibor Sóos. O svojich plánoch hovorí, že na tohoročných majstrovstvach sveta v Poznani by chcel vybojať dve medaily.

Či bude medzi nimi zlatá — uvidíme.

MILAN LAJČIAK

Čakanie jari

Každú jar víria páperové dažde aj z ošľahaných topoľov, meteorológ hlási mechanicky prílivy vzduchu od pólov.

A predsa slečny začali sa fintiť, odvekú pravdu tušiac.

Len kto ich získa? Neskúsený mladík, či starý praktik za liace?

Novou a pozlátenou Petržalkou žriebätko krehké pokluše.

Darmo sa chmúria zabudnuté kleny a dolámané moruše.

Fialka

Kým si ráno pretrieš očká, slnko zdraví fialôčka.

Kým ty v izbe beháš bosý, napije sa z kvapky rosy.

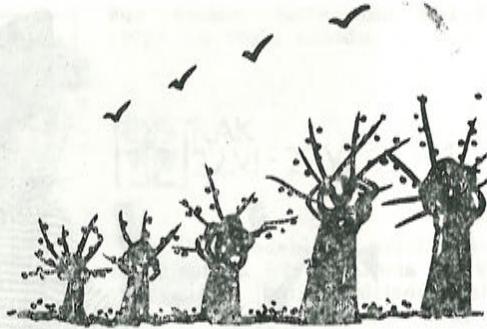
A kým budeš v triede sedieť, fialka dá lúke vedieť po vetríčku tulákovi, že má kabát fialový.

A ten vetrík túlavý pri tebe sa zastaví, ked' zamieriš k domu krok, vletí k tebe cez oblok.

HELENA BOCHTOVÁ

Jaro je tady

podle K. SOJKOVÉ

Ještě nedávno se běhal pod mezí záhonek sněhu.
Dnes už se tam zelená travička. Sluníčko víc hřeje.
Děti spěchají do školy.
„Já už jsem slyšel špačka,“ hlásí Martin.
A Davídek vypráví:
„U nás na dvoře se včera prali vrabci. O peříčko se bili.
Stavějí si hnizdo.“
Věruška poslouchá a dívá se kolem sebe.
A tu najedno vidí v zelené trávě bílou hvězdičku.
To se v trávě bělá chudobka. A tam je druhá a třetí.
Už kvetou! To je jich!
Věruška chodí od jedné chudobky ke druhé. Něžně je hladí
po bílých hlavičkách. Každé povídá:
„Už ses vyspala? Tak tě pěkně vítám!“
Ptáci zpívají. V trávníku kvetou chudobky. Jaro je tady.

Kopala studienku

Mierne Slovenská ľudová

la domi

1. Ko-pa-la stu-dien-ku, po-ze-ra-la do nej,
ko-pa-la stu-dien-ku, po-ze-ra-la do nej; a-ká je
hl-bo-ká, ta-ká je ši-ro-ká, sko-či-la by do nej.

2. : A na tej studienke napájala páva. :| milý sa sptyjuje, :| čieho je to pána.
3. : A ja ti nepoviem, lebo sama neviem, :| príd navečer do nás, :| ja sa matky dozviem.
4. : A keď prídeš do nás na vranom koničku, :| uviaž si ho u nás :| na našu jedličku.
5. : Tá naša jedlička pekne vyrastená, :| či v zime, či v lete, :| vždycky je zelená.

Hviezdy svetovej estrády

Yngwie Malmsteen

Volajú ho fenoménom heavymetalu. Do sveta tejto hudby vtrhol ako víchrica a za niekoľko rokov si získal svetové meno. Narodil sa vo Švédsku v r. 1963, pochádza z rodiny hudobníkov: otec hrával na gitare, sestra na flautu a klavíri, brat na gitare, klavíri, husliach a dokonca na bicích. Nečudo, že aj mladý Yngwie si obľúbil hudbu a v deviatich rokoch začal hrať na gitare.

V r. 1978 Malmsteen založil skupinu Rising Force, s ktorou vystupoval štyri roky. Boli dobrí, no uznania producentov sa ne-dočkali. Až keď v r. 1983 sa kazeta s nahrávkou skupiny dostala do San Francisca k producentovi Mike Varneymu, Yngwie vzbudil pozornosť a bol pozvaný do Varneyho výrobcu. Tam so skupinou Steelers nahral

prvý album, ktorý sa veľmi dobre predával. Teraz si odborníci všimli nadaného hudobníka a manažér Andy Trueman pozval Yngwieho do rodiaej sa superskupiny Alcatraz. S touto skupinou nahral dlhohrajúcu platňu No Parole From Rock And Roll a po nej koncertný album Live Sentence, na ktorom kritici priraďovali hru Yngwiego k takým majstrom gitary ako Ritchie Blackmore alebo Ulrich Roth.

Napriek veľkému úspechu platni sa Malmsteen — pre osobné nedorozumenie — s Alcatrazom rozšiel a založil si vlastnú skupinu Yngwie Malmsteen's Rising Force. Takyto názov mala aj prvá samostatná platňa, ktorú nahral s tou skupinou v r. 1984. Bola na nej väčšinou sama hudba, no o rok neskôr vychádzala mu platňa Marching Out, kde sa už viac spieva. Yngwie Malmsteen je v súčasnosti na vrchole. V jeho hudbe cítit spojenie rozličných štýlov, napr. klasickú hudbu J.S. Bacha s hardrockom buď heavymetalom a dokonca španielskym flamencom.

V r. 1986 vyšla Yngwiemu LP-platňa Trilogy, na ktorej je prekvapujúco ľahšia a straviteľnejšia hudba. Tým však chcel sprievodniť tento druh masám. A potom... utrpel fažkú autonehodu, ktorá si vyžiadala dlhé

JAN NOHA

Vylezte ze zápecí

Březen
za kamna vlezem?

Nevlezem, nevlezem,
my odtamtud vylezem.

Je březen, jaro přeci.

Vylezte ze zápecí.

Do zlaté dlaně sluníčka
choulí se první kočička

a druhá, třetí, celá stráň,
sluníčko má jich plnou dlaň.

VESELO SO ŽIVOTOM

ČO JE TO?

— Naši predkovia nepoznali ani rádio, ani televízor, ako mohli žiť?

— Ved' aj pomreli.

Stoja v izbe zebra, čo má teple rebrá.

(rotáidaR)

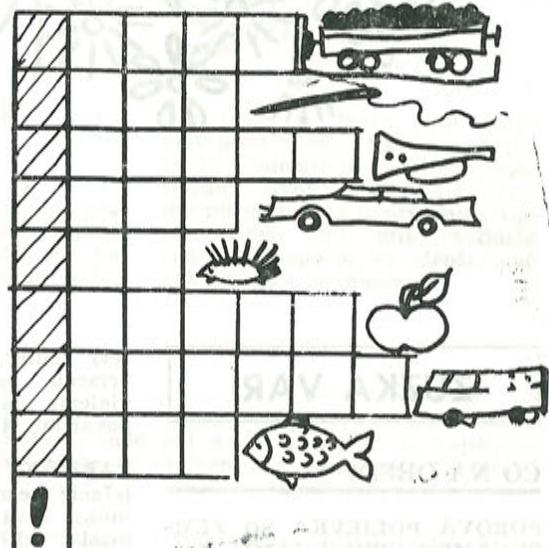
Čo ja nechcem, to on chce.
Všetko vezme, nerepce.

(items an šoK)

Kde mám ucho, tam i bricho.
Keď sa pichnem, nevzdychnem.

(ahlI)

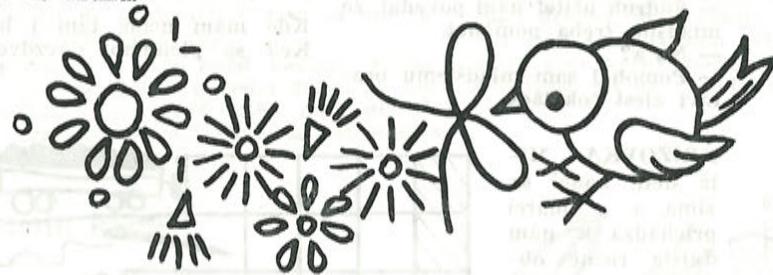
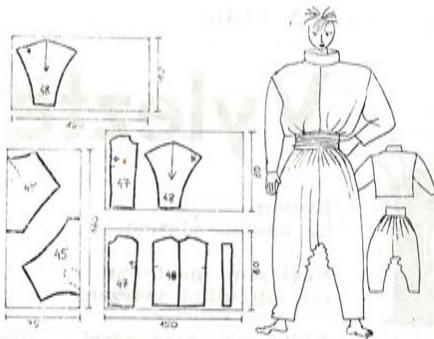
— Prečo máš takú ufúfanú tvár?
— Súdruh učiteľ nám povedal, že
mladší treba pomáhať.
— No a?
— Pomohol som mladšiemu bra-
tovi zjest čokoládu.

liečenie. Keď vyzdravel (s ochrnutou pravou rukou) pustil sa do prípravy ďalšej platni, ktorá vyšla pod názvom Odyssey v r. 1988. Akiste to nebolo posledné slovo (jš).

BLÚZA A NOHAVICE. Tento krt navrhujeme dievčatám veľmi módnym, elegantným a zároveň praktickým model zo zmesového vineného úpletu. Tento model môžete ušiť aj z iného materiálu napr. z pracieho kordu, diftenu, flanelu či z inej príjemnej tkaniny, ktorá nahradí úplet. Výber farby nechávame na vás. Veľkosť: 36–40. Spotreba materiálu: nohavice — 160/150 cm úpletu, blúza — 80/150 cm bieleho úpletu, 80/150 cm čierno-bieleho tenkého pásikovaného úpletu, 70/150 cm čierno-bieleho širšieho pásikovaného úpletu. Nohavice: 45 — predný a zadný diel, do pásu našíť pás s lakovacím úpletom — 52 × 26 cm, do bočného švika všiť zip. Blúza: 46 — zadný diel, 47 — predný diel, 48 — rukáv, rolák — 58 × 19 cm.

Zenám, ktoré rady vyšívajú, prinášame krásny jarný motív výšivky na obrus alebo súpravu, menších príkrývok. Vzor výšivky odporúčame vyšiť na bielom ľanom plátnе alebo bavlnenej látkе. Farbu nití si určte podľa vlastnej fantázie. Vzor najlepšie je vyšívať stonkovým a plným stehom. Motív môžete spájať tak ako je na našom obrázku, prípadne do kruhu.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

PÓROVÁ POLIEVKĀ SO ŽEMĽOVÝMI KNEDLICKAMI. Rozpočet: 3–4 pôry, 40 g masla, 50 g hladkej múky, soľ, muškátový oriešok, zelená petržlenová vňať, 1 dl sladkej smotany alebo plnotučného mlieka.

Očistený a umyty pór pokrájame na malé kolieska a v slanej vode uvaríme do mäkkia. Medzičasom si pripravíme svetlú maslovú záprážku, ktorú rozriedime odvarom z pôru. Mäkký pór pretrime, pridáme k polievke a ešte dobre povaríme. Nakoniec primiešame v smotane alebo mlieku rozmiešaný žltok, trochu postrúhaného orieška a posekanú zelenú petržlenovú vňať. Pôdavame so žemľovými knedlčkami.

ŽEMĽOVÉ KNEDLICKY. Rozpočet: 30 g masla, prípadne 40 g špiku, soľ, 1 vejce, 100 g strúhank, 4 lyžice mlieka, zelená petržlenová vňať, 5 g masla na tanier.

Do masla vymiešaného so soľou primiešame vejce, mlieko, posukanú zelenú petržlenovú vňať a podľa potreby strúhanku. Z cesta sformujeme malé knedlčky, uložíme ich na maslo na tanier.

Do masla vymiešaného so soľou primiešame vejce, mlieko, posukanú zelenú petržlenovú vňať a podľa potreby strúhanku. Z cesta sformujeme malé knedlčky, uložíme ich na maslo na tanier.

retý tanier, potom ich zalejeme vriacou polievkou, po chvíľke vlejeme do ostatnej polievky a povaríme 4 až 5 minút.

PARÍSKY REZEN. Rozpočet: 4 teľacie rezne, soľ, 60 g hladkej múky, 2 vajcia, 150 g masti, 20 g masla, citrón, hlávkový šalát, vaječnú uvarené na tvrdzo, zelená vňať.

Rezne na okraji trocha narezeme, aby sa neskrútili, natenko ich vyklepeme a osolíme. V hrnčeku rozhabarkujeme vajcia, hladkú múku a soľ. Rezne rýchlo namočíme do dobre rozšľahaňného cestíčka a hned vyprážime v horúcej masti. Vyprážené necháme odkvapkať, potom ich rozpáleným maslom, pokvapkáme citrónovou šťavou, upravíme na misu a ozdobíme hlávkovým šalátom, štvŕtkami uvareného vajca a zelenou vňaťou.

Podávame so zemiakovými hranolčekmi, s francúzskym šalátom, so zemiakovou kašou, s ryžou a pod.

SALÁT

CIBULOVÝ SALÁT S OKURKOU. Rozpočet: 4–5 menších cibulí, šálka vody smíchanej s 3 lžicami octa, lžička cukru, 2 lžice oleja, sůl, poskaná petrželka alebo pažitka, sladkokyselá okurka.

Cibule nakrájené na slabé

proužky vložíme do misy, spaříme je horkou marinádou pripravenou z vody a octa, soli a cukru. Prikryjeme pokličkou a dáme vychladit. Spařením bude cibule krehčia a ztratí štiplavou chuť. Do prochladlého salátu dáme na kolečka nakrájenou sladkokyselou okurku, olej a salát dobré promicháme. Nakonec salát posypeme drobně posukanou zelenou petrželkou alebo pažitkou (szczypiorek). Salát podávame k masu.

OSLÁVENCOM

TORTA BEZÉ

Rozpočet: 6 bielkov, 140 g jemného kryštálového cukru, 280 g práškového cukru, 5 dl šťahačkovej smotany, 100 g čokolády na varenie.

Z bielkov ušľaháme tuhý sneh, postupne doň zašľaháme jemný kryštálový cukor a vareškou zamiešame práškový cukor. Plech vložíme papierom, na ktorom sme si vopred vyznačili dva rovnaké obdlžníky. Ušľahanú zmes dám do vrecúška s ozdobou hviezdičkovou rúrkou a pravidelne nastriekame na jeden obdlžník spodok torty a na druhý vrch torty. Obidva diely poprášime cukrom a v miere vyhriatej rúre pečieme poldruhu až dve hodiny. Je dobré, ak môžeme tortu nechať ešte 2 až 3 hodiny v rúre sušiť. Upečené, dobre vyšušené obdlžníky prenesieme na rovnú dosku a necháme vychladniť.

nú. Papier odstránime tak, že ho cez okraj dosky ohýbame a upečenú hmotu pomaly posunujeme. Na upečený spodok natrieime do výšky asi 2 až 3 cm ušľahanú smotanu, do ktorej sme zamiešali postrúhanú čokoládu, nožom uhladíme a prikryjeme druhou časťou upečenej bielkovej hmoty. Podľa možnosti hned podávame.

SETŘÍME V KUCHYNI

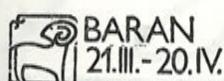
BRAMBORÁK SE SÝREM. Rozpočet: syrové oloupné brambory, 300 g na kostičky nakrájeného tvrdého sýra, 2 vejce, 100 g rozsekaneho uzeného búcuka alebo páru, hladká mouka, majorka, olej, sůl, pepř.

Brambory nastrouháme, osolíme, opepríme, pridáme vejce, mouku, majorku, uzeninu, sýr a vše dobré promicháme. Tvoříme placičky a smažíme je po obou stranach na rozpálené páni.

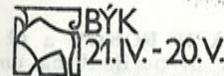
MRKVOVÝ KOLÁČ. Rozpočet 100 g cukru, 150 g hrubé mouky (krupčatka), 60 g tuku, 1 vejce, 250 g nastrouhané mrkve, prášek do pečiva.

Cukr, tuk a vejce třeme do pěny. Přidáme mrkv, mouku s práškem do pečiva a vložíme těsto do vymazané, moukou vysypané formy. Upečeme dorůžova. Moučník je nejen levný a zdravý, ale především chutný.

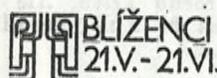
HVIEZDY O NÁS

Tažké ovzdušie v práci bude do istej miery aj tvoju vinou. Potreboval by si trochu väčšiu toleranciu v prijímaní odlišných názorov. Koncom mesiaca ti bude neobvykle priať šťastie. V súkrocích s najbližšou osobou sa niečo vážneho zmení.

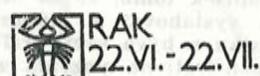

Bude to mesiac v znamení soľnej a zodpovednej práce. Stačí ti energie a sebazapremia, aby si ju vykonal? Trochu zanedbáš osobný život, ale ako vždy, tvoji blízki budú zhovievaví a chápaví.

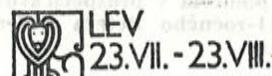

V práci každodenné rutinné povinnosti. V citovom živote oživenie spôsobené osobou narodenou v znamení Vodného. Úspešné vyriešenie konfliktov s blíz-

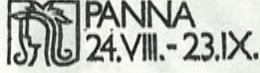
kou osobou bude mať dobrý vplyv na tvoju náladu.

Úspešné obdobie v práci. Tvoje nápady a ich realizácia budú vydarene a tvoji nadriadení si ich všimnú. Môžeš dostať zaujímavé ponuky. V osobnom živote však niektoré látkavé plány neuskutočníš. Zato ta však čaká zaujímavá cesta.

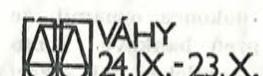
Priaznivé okolnosti v práci značne zlepšia tvoje postavenie. Aj dobrý rozvoj udalostí v osobnom živote spôsobí, že najbližšie dni budú výnimco veľmi vydarené. Čaká ťa tiež príjemná návšteva. Budeš mať starosti so zdravím.

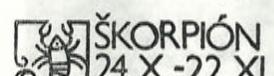
Mesiac nebude vydarený. Striedavé nálady, zlomyselné konfliktné situácie. Ani tí najznášanliviejsi nebudú môcť s tebou vydržať a stratia trpečlosť. Zamysli sa nad sebou; ak nech-

ceš mať ľahší život, budeš sa musieť zmeniť.

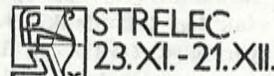
výsledky. V citovom živote ťa očkávajú milé a príjemné chvíle.

V práci, finančnej situácii a služobných vzťahoch ťa čaka zlepšenie. V osobnom živote sa rozvinú živé spoločenské styky. Doma budeš mať plno neočakávaných bosťi. Dostaneš ponuku zaujímavej cesty, ktorá ti priniesie značný finančný zisk.

Veľmi priaznivý mesiac. V najblížších dňoch musíš uveriť svojej intuícii. V niekoľkých sporých záležitostiach sa tvoja mienka ukáže byť správna a múdra. Zohráš tiež rozhodujúcu úlohu v rodinnom spore. S peňazmi musíš byť opatrný, výdavky plánuj s tužkou v ruke.

Bude to dobré obdobie v práci a v osobnom živote. V práci ti pribudnú povinnosti, ale budete ťa to baviť a rýchle uvidíš

Obdobie oveľa lepšie ako predchádzajúce. Predovšetkým sa značne zlepší tvoja finančná situácia. V láske sa musíš riadiť aj rozumom, nielen citom. Ne-rozvážna citová angažovanosť ti môže spôsobiť veľké ťažkosti.

Bude to dobrý mesiac. Dobrá nálada, životná energia a elán. Nadviažeš veľa nových spoločenských stykov. V práci tvoje aktivity využij svoje nápady, energiu a dôslednosť. Aj finančie budú v dobrom stave.

V práci ťa budú plne zaujímať nové úlohy. Nájdete pole pre svoju iniciatívnu a šikovnosť. Osobný život sa rozvinie výnimco priaznivo a príjemne. Domá budeš mať milé ovzdušie, rodinný rozpočet sa zlepší neočakávanými príjimami.

NÁŠ TEST

Máš smysl pro humor?

- Je to vlastnosť, která usnadňuje život tobě i jiným, vlastnost lidí inteligentních a vyspělých.
Odpověz na 20 otázek a dozvěděj se, zda i ty máš smysl pro humor.
- Rád fantaziruješ a vymýšlíš si různé příjemné situace? ano — 5 b., ne — 0
 - Rozhováváš se snadno? ano — 0, ne — 5 b.
 - Patříš k osobám, kterým záleží na úspěchu? ano — 5 b., ne — 0
 - Měl jsi ve škole rád hodiny polštáry a účastnil ses jich aktivně? ano — 5 b., ne — 0
 - Jsi spokojen se životem? ano — 5 b., ne — 0
 - Jsi pokládán za schopného člověka? ano — 5 b., ne — 0
 - Máš rád děti a jejich společnost? — ano 5 b., ne — 0
 - Cítíš se často samotný, smutný a bez úspěchu? ano — 0, ne — 5 b.
 - Jsi přehnaně pořádný a puntíčkářský? ano — 0, ne — 5 b.
 - Rád rozkazuješ a vnučuješ svůj názor? ano — 5 b., ne — 0
 - Rád riskuješ a vystavuješ se nebezpečí? ano — 5 b., ne — 0
 - Je snadné probudit v tobě nadšení? ano — 5 b., ne — 0
 - Jsi společenský? ano — 5 b., ne — 0
 - Dovedeš najít něco komického i ve vážné situaci? ano 5 b., — ne — 0
 - Směješ se rád? ano — 5 b., ne — 0
 - Posloucháš rád vtipy a sám je vyprávíš? ano — 5 b., ne — 0
 - Zajímáš se o sport? ano — 5 b., ne — 0
 - Jsi rád, když tě jiní poslouchají? ano — 5 b., ne — 0
 - Dožaduješ se vždycky svých práv? ano — 0, ne — 5 b.
 - Odpouštíš shadno urážky? ano — 5 b., ne — 0.

Získáš-li 100 — 50 bodů:

Vnášíš do styků s druhými radost a energii. Humor tě neopouští ani v těžkých životních situacích, pomáhá je řešit. Máš citlivý a kon-

struktivní smysl pro humor. Snad ani nevíš, že smich je nejlepším způsobem na život. Jsi všeobecně oblíbený ve společnosti i v práci.

45 — 0 bodů:

Příliš málo se v životě směješ a všechno bereš příliš vážně. Tvoje vážnost studí, i když máš ty nejlepší úmysly. Ve tvém životě jsou situace, které bys měl brát méně vážně. I když je kolem tebe plno ponurých lidí, uvěř, že lépe se žije těm, kteří se dovedou smát. Zkus to i ty!

SNÁŘ

se vám o:

Vepří — velké štěstí; zabitém — výhody; krmeném — staráš se o budoucnost; v bahne se válícím — budeš mít zlou domácnost; di-vokém — špatné lidé ti budou škodit; střeleném — bude zprostěn velikého strachu.

Věříte snům? Ne? Ani my ne-

věříme, ale co to škodí podivat se občas do snáře. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo

Věříte snům? Ne? Ani my ne-

Vesniči — nepříznivá budoucnost; bydleti v ní — mírumilovný ži-

Vestě — zamýšliš zavést mnohé novoty.

Větrné korouhvíce — tvá nestálosť ti ztíží úspěchy.

Větrné smršti — budeš vydán na pospas nepřízniví osudu.

Větví zelené — štěstí a požehnání; suché — neštěstí.

Větrném mlýnu v chodu — máš radost z práce.

Vetešnictví — budeš dělat dobré obchody.

Vězni — uvedeš falešné přátele do domu; vězení — získáš pevné postavení.

Věži vysoké — překonáš těžkosti; vystupovali na ni — prospěch, vý-hoda; zřícené — budeš oloupen a svou svobodu.

MICHELE PLACIDO, dobré známý ako komisař Catani bojujúci s mafii v seriálu „Chobotnice“, má politické ambice. V posledných volbách kandidoval do Evropského parlamentu za italskou Liberálnu stranu, ale utrpěl porážku, kterou těžce nesl. „Byl jsem poražen“, prohlásil nedávno, „ale nemám v úmyslu vzdát se boje proti korupci, nesmyslným závodům ve zbrojení, a také boje o ochranu životního prostředí“. Placido si získal naši sympatie nejen jako herc...

ZNAMENITÝ AMERICKÝ filmový herec Jack Nicholson je priam neuveriteľný... sukníčkár. Hoci už niekoľko rokov žije sice bez oficiálneho sobáša s herečkou Anjelicou Hustanovou, známou z filmu Ryba zvaná Vanda, je všeobecne známe, že si rád odskočí vedľa.

V poslednom vlaňajšom čísle Playboya vyšli spomienky jednej z Nicholsonovych mileniek, Karen Mayo-Chandlerovej, ktorá podrobne popísala svoje dobrodružstvo so slávnym hercom. Je vraj mimoriadne náruživý a intimné momenty si rád spestruje rôznym spôsobom. Napríklad — píše Karen Mayo-Chandlerová — behá nahý za svojou partnerkou s pingpongovou raketou v ruke a keď dolapí „dámu svojho srdca“, plesne ju narodené po zadku. Slepčna Mayo-Chandlerová sa čitateľom Playboya zdôverila aj s inými, oveľa pikantnejšími podrobnosťami...

Lahko si možno predstaviť, že Jack Nicholson neboli nadšení spomienkami svojej bývalej priateľky, keďže sa o nich dozvedeli milióny čitateľov Playboya na celom svete. Ešte poriadne neutíhol frmol okolo spomienok slečny Mayo-Chandlerovej, vyšla

najavo nová senzácia zo súkromného života Nicholsona. Totiž istá 26-ročná herečka Rebecca Broussardová mu už zanedlho porodi dieťa! Dvojnásobný laureát Oscara netají, že je otcem dieťaťa, dokonca oznámil, že už založil preň bankové konto a budúcej mamičke kúpil a zariadił pohodlnú vilu. „Ale pochybujem, aby som sa s Rebeccou oženil“ — oznámil. Na snímkach: Rebecca Broussardová a Jack Nicholson.

„**NIE SOM HVIEZDOU**, — povedala skromne Meryl Streepová. Je to však len jej mienka. Kritici a verejnosť tvrdia, že táto známa herečka je dnes najlepšia v Amerike, píše sa o nej ako o „hviezde osemdesiatych rokov“. Iste bude aj „hviezdom deväťdesiatych rokov“. Meryl má 39 rokov, ale sa domnieva, že má pred sebou mnoho času a môže ešte veľa urobiť. „Moja babička má 96 rokov a je ešte vo výbornej forme — hovorí Meryl — dôfam, že je to u nás dedičné“. V novom roku Meryl Streepová natáča nový film, She-devil (Ona — čert). Je to historka o „tej tretej“, ktorá bezohľadne rozbija milencovo manželstvo. Súkromne Meryl nemá také problémy — je veľmi šťastná s manželom a troma deťmi. Na snímke: Meryl Streepová.

PRINCEZNÁ ANNA, dcéra kráľovnej Veľkej Británie Alžbety II., oficiálne oznámila, že sa

chce rozvíest so svojim manželom, Markom Phillipsom. Rozvod malí oficiálne uskutočniť v roku 1991. Vedelo sa, že kráľovná je nespokojná s plánmi dcéry — d'alším rozvodom v kráľovskej rodine by Angličania neboli nadšení. Napriek tomu, že sa Mark Phillips vystahoval z rodinného veľkostatku a býva sám, kráľovná demonstratívne pozvala záta na Vianoce; pod obrovským viačným stromčekom sa stretli všetci členovia kráľovskej rodiny s deťmi — kráľovná chcela zdôrazniť, že Mark Phillips ešte stále patrí k rodine. Odvtedy, — ako tvrdia zasvätení, — povadený pári opäť pomeril. Keď sa predtým vôbec nerozpravali, teraz si často telefonujú, vráj veľmi priateľsky. Major Peter Phillips, svokor princeznej Anny, verejne oznámil, že dúfa, že sa mladí pomeria v prospech svojich detí, 11-ročného Petera a 7-ročnej Sáry.

peknú sumičku za interview, ktorý poskytla novinám Daily Express. Nadálej však hovorí, že nemá peňazi. Nuž čože, radi by sme mali starosti, aké má princezná... Na snímke: Sarah, princezná Yorku.

MÁ IBA 16 ROKOV a už zarába — v prepočítaní na doláre 25 000 mesačne! Volá sa Lucie de la Falaiseová a pochádza zo starej francúzskej šľachtickej rodiny. To jej neprekážalo uchádzať sa o prácu modelky v slávnom parížskom dome módy Yvesa Saint Laurenta. Hlavná odborníčka make upu v tejto firme nebola spočiatku ľou nadšená. „Lucie má trochu asymetrickú tváričku, trochu krivý noštek, ľaj zub na pravej strane jej tiež vyrastol trochu krivo. Ale uvidíme, čo sa dá z nej urobiť“ — konštatovala.

Po skoro troch hodinách práce nad tvárou Lucie vysvetlo, že dievča sa zmenilo na nepoznanie a je mimoriadne fotogenické. „Je to kráska“ — konštatovali fotografia a odborníci v oblasti reklamy, — je to priam ideál krásy!“

ka mladšieho syna britskej kráľovnej Alžbety II. Princezná bola prednedávnom v Spojených štátach, kde si dopĺňovala svoj šatník. Priviezla so sebou až 53 kusy batožiny a za ich prepravu lietadlom zaplatila vyše 6 000 dolárov! Po návrate Sarah do Anglicka vysvetlo, že spolu z manželom prekročila svoje bankové konto — hoci princovi (ktorý predtým dostával zo štátnej pokladne asi 170 000 dolárov ročne) zvyšili „plat“ na 270 000 dolárov ročne. Jeho prijmy sa ešte zvýšia, keďže sa narodi druhé dieťa — princezná Yorku je totiž tehotná. Aby si princezná „privyrobia“, vydala vlami dve kničôčky pre deti a dostala tiež

Firma Saint Laurenta ihneď podpísala so slečnou Falaiseovou zmluvu. Nebude však predvádzat toalety z kolekcie tohto módnego návrhára, jej tvár bude reklamou kozmetických prípravkov, ktoré vyrába dom Saint Laurenta a najmä novú sériu Teint de Soie, čiže Hodvábna pokročka. Odborníci predvídajú, že mladúčká Lucia už zanedlho bude „najdrahou tvárou na svete“. Keď sa jej pýtajú, či bude pracovať ako modelka a aké má plány do budúcnosti, nesmelo odpovedať: „Neviem, veď mám iba 16 rokov...“ Na snímke: Lucie de la Falaiseová.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI. WYDAWCĄ: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złota Odznaka Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krištofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alžbeta Stojowska (tłumacz), Ján Šternog (sekretarz redakcji).

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustín Andrašák, Zofia Bogačíková, Jozef Čongva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lýdia Mšalová.

WARUNKI PRENUMERATY: Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są tylko na okresy kwartalne w terminach: do 20 listopada na I kwartał roku następnego, do 20 lutego na II kwartał, do 20 maja na III kwartał oraz do 20 sierpnia na IV kwartał.

Cena prenumeraty na kraj w II kwartale 1990 r. wynosi 1000 zł za numer. Prenumeratę przyjmuje: Redakcja Život w Warszawie, przy czym odbioru zamówionych egzemplarzy dokonuje prenumeratator w wyznaczonych punktach sprzedaży lub w innym, uzgodnionym sposobem.

Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmowana jest tylko na okresy kwartalne w terminach: do 31.X. na I kwartał, do 1.III. na II kwartał, do 1.V. na III kwartał, do 1.VIII. na IV kwartał. Wpłaty przyjmują: Redakcja Život w Warszawie. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW Prasa-Książka-Ruch, 00-375 W-wa, ul. Smolna 10. Zam. 38.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótów.

Numer oddano do składu 8.03.1990 r., podpisano do druku 6.04.1990 r.